

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Luonnos: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri

Minna Lohtander, Timo Siira ja Elina Laukka

2.0

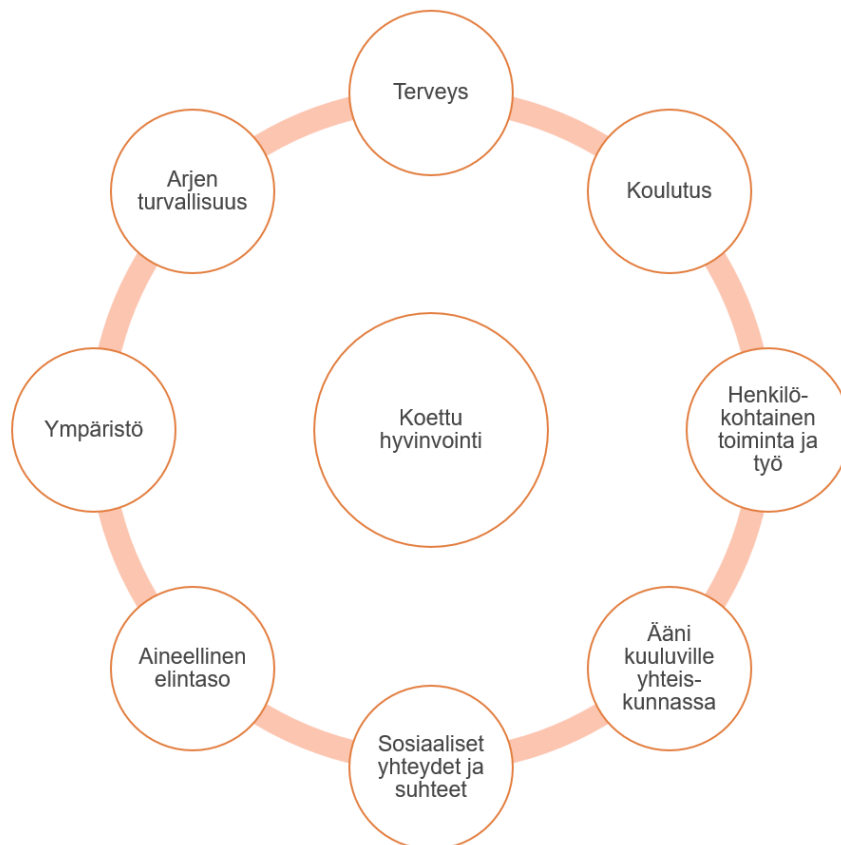
25.9.2025

1 Johdanto

1.1 Tausta

Hyvinvoinnille ei ole olemassa yhtä yhtenäistä määritelmää, vaan se määritellään usein erilaisten ominaisuuksien kautta (Kauppi, 2025). Hyvinvointi on positiivinen ja monimuotoinen käsite, joka tarkoittaa enemmän kuin pelkkä sairauden puuttuminen (Corbin & Pangrazi, 2001; Roscoe, 2009). Yksilön hyvinvointi on luonteeltaan subjektiivinen monen toisiinsa vaikuttavan tekijän kokonaisuus, joka on jatkuvassa muutoksessa ja etsii tasapainoa. Hyvinvoinnin voidaan ajatella olevan yläkäsite, joka kattaa kokonaisuudessaan myös terveyden (Kauppi, 2025).

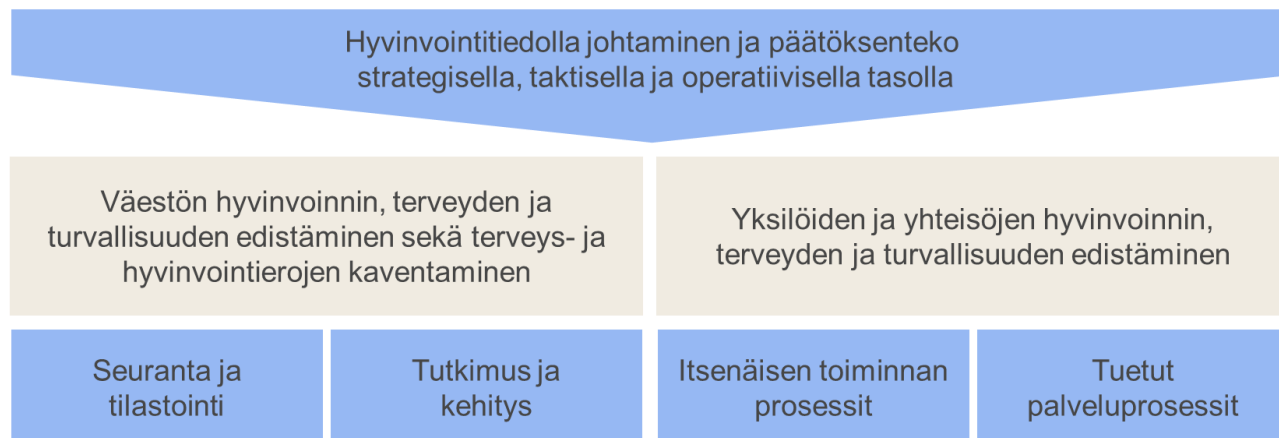
Tässä kuvauksessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen jäsentämisessä hyödynnetään Stiglitzin komission (Stiglitz J., Sen, A. & Fitoussi, J-P., 2009) hyvinvoinnin osa-alueiden jaottelua. Stiglitzin kahdeksan osa-alueen jaottelun lisäksi esiin nostetaan koettu hyvinvointi. Tässä kuvauksessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukartta sekä henkilön tietojärjestelmäkartta rakentuvat tämän lähestymistavan mukaisesti.

Kuva 1.1 Stiglitzin komission hyvinvoinnin osa-alueet lisättynä koetulla hyvinvoinnilla.

Kuten hyvinvoinnin käsite, myös hyvinvointitiedon käsite on monitulkintainen ja -tahoinen. Sen voidaan ajatella tarkoittavan henkilön itsensä tuottamaa ja hallinnoimaa tietoa, joka koskee hänen terveyttään ja hyvinvointiaan. Hyvinvointitiedolla johtamisen näkökulmasta käsite on laajempi kattaen erilaisia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen kytkeytyviä tietoja, joita tässä kuvauksessa tarkastellaan myöhemmin päätietoryhmittäin.

Kuvassa 1.2. esitetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arkkitehtuurin periaatteita. Ensinnäkin tunnistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ydinprosessit: väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen, ja toisena ydinprosessina yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvoinnin ja terveyden ja turvallisuuden edistäminen. Muita prosesseja ovat hyvinvointitiedolla johtamisen ja päätöksenteon prosessi; väestötason tukiprosessit: seuranta, tilastointi, tutkimus, kehitys; ja yksilön tasolla itsenäisen toiminnan prosessit sekä tuetut palveluprosessit.

Kuva 1.2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arkkitehtuuriperiaatekuva.

Hyvinvointitiedolla johtamista ja päätöksentekoa tarvitaan kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla ja aikaperspektiivistä toiminnan strategisella, taktisella ja operatiivisella tasolla. Strategisella johtamisen tasolla tehdään pidemmän aikavälin suunnittelua, taktisella tasolla näkökulma on toiminnan kehittämisen tasolla ja operatiivinen hyvinvointitiedolla johtamisen taso on reaaliaikaisempaa tehtyjen päätösten toimeenpanoon ja toimintaan liittyvää seuranta ja ohjausta. Taktisella ja operatiivisella arkisen työn tasolla ja toimijoiden yhdyspinoilla johdetaan myös hyvinvointitiedolla. Tällöin jaetaan ammatillista ja toiminnallista tietoa sekä yhtenäistetään palveluketjuja. Arkisessa työssä ollaan myös asiakkaan palvelussa ja palvelujen yhteensovittamisessa. (Terveyden ja Hyvinvoinnin laitos, 2023a).

Väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen edellyttää hyvinvointitiedon keräämistä seurannan, tilastoinnin ja tutkimusten avulla sekä hyödyntämistä kehittämistoimenpiteiden tunnistamiseksi. Kansallisella tasolla tilastointi, seuranta ja tutkimukset tuottavat tarvittavaa hyvinvointitietoa väestön tasolla ja kansallisia kehittämistavoitteita asetetaan muun muassa valtioneuvoston periaatepäätöksiin ja toimeenpanosuunnitelmien sekä kansallisten strategioiden tuella. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnille ja hyvinvointialueille lakisääteinen tehtävä, jossa tehdään poikikihallinnollista yhteistyötä ja hyvinvointitiedolla johtamista hyvinvointikertomusten ja -suunnitelmien tuella.

Väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen on toimintaa, joka kohdistuu väestöön, väestöryhmiin, yhteisöihin ja elinympäristöön, ja jolla tuetaan ihmisten mahdollisuuksia hyvinvoinnin, terveyden, osallisuuden ja turvallisuuden ylläpitämiseen tai parantamiseen sekä kavenneetaan terveys- ja hyvinvointieroja. Mahdollisuuksia luodaan pitämällä huolta olosuhteista, jotka tukevat hyvinvointia ja terveellisten valintojen tekemistä sekä elämänhallintaa. Edistämisen tavoitteita ovat muun muassa; terveyden sekä opiskelu-, työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen; terveyden taustatekijöihin vaikuttaminen; sairauksien, tapaturmien ja muiden terveysongelmien ehkäiseminen, mielenterveyden vahvistaminen; väestöryhmien välisten terveyserojen kaventaminen; sekä ihmisten kannustaminen ja tukeminen oman sekä läheisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Yksilön näkökulmasta jälkimmäinen toteutuu joko itsenäisenä toimintana tai tuetun palveluprosessin avulla.

Maantieteellisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen rakentuu kansallisista, alueellisista ja paikallisista palveluista sekä toiminnasta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tehdään kehittämissi-työtä paikallisella, alueellisella ja kansallisella tasolla eri toimijoiden yhteistyönä ja yli sektorirajojen. Palvelut ja toiminta eivät aina välttämättä tunnista maantieteellisiä rajoja, vaan ne voivat toteutua ajasta ja paikasta riippumattomasti myös digitaalisessa ympäristössä.

Kunnat ja hyvinvointialueet tekevät yhteistyötä muiden julkisen sektorin toimijoiden, sekä yksityisen, kolmannen ja neljännen sektorin kanssa. Etenkin kolmannen sektorin toimijat kuten järjestöt, yhdis-tykset ja yhteisöt kuten seurakunnat ovat keskeisiä yhteistyökumppaneita. Yhteistyön yhdyspintojen toimivuuden tueksi tarvitaan selkeästi sovittujen vastuiden lisäksi hyvinvointitiedon jakamista sekä digitalisaation tuottamia kyvykkyyksiä.

Yhdyspintojen merkityksen ja laajan monisektorisen toimijakentän lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi on ominaista jatkuva muutos. Kehittämiskohteet liittyvät kulloinkin tunnistettuihin ajan- kohdalle ominaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin ja haasteisiin, kuten esimerkiksi nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, työkyvyn tukemiseen tai ikääntyvien toimintakyvyn ylläpitämiseen. Haasteet ja ilmiöt eivät välttämättä kosketa vain suomalaista yhteiskuntaa, vaan voivat olla luonteeltaan ylikansallisia ja glo- baaleja, kuten esimerkiksi covid-19 pandemia. Ilmiösidonnaisuus ja muutos asettavat haasteita hy- vinvointitiedolla johtamiselle.

Ilmiösidonnaisuuden lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon tavoitteeksi tunnistetaan painopisteen siir- täminen ennaltaehkäiseviin palveluihin ja toimintaan. Tällä tavoitellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen ja kustannusten kasvun hillintää väestön ikääntymisen myötä ja kestävästä talouden kehityksestä pidemmällä aikavälillä.

1.2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin teh- tävä

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueella tiedonhallinnan, digitaalisten palvelujen ja tietojär-jestelmien kehittämisen haasteina ovat toimijakentän laajuus, ilmiösidonnaisuus ja poikkihallinnolli- nen luonne. Useat toimijat eri sektoreilla tekevät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan ja palvelujen kehittämistyötä aktiivisesti. Ilman riittävää yhteistä kansallista näkemystä ja työnajon sel- kiyttämistä riskinä on kehittämistyön ja palvelujen hajanaisuus, jatkuvuuden puute ja tavoiteltua hei- kompi vaikuttavuus.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin tehtävä on rakentaa yhteistä näke- mystä, tavoitetilaa ja viitekehystä kansallisen, alueellisen ja paikallisen tiedonhallinnan ja digitaalis- ten palvelujen kehittämisen tueksi. Tavoitteena on tukea kehittämiskohteiden tunnistamista ja kehit- tämisen koordinaatiota eri hallinnon tasojen lisäksi myös eri sektoreilla. Kokonaisarkkitehtuurin ta- voitteena on tukea vaikuttavaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, hyvinvointitiedon tuottamista sekä tiedon jakamista toimijoiden välillä. Vaikuttavuuden tueksi tarvitaan myös eri toimijoiden kesken koordinoitua digitaalisten palvelujen kehittämistä.

Kokonaisarkkitehtuuri on toimintatapa ja työväline toiminnan ja tiedonhallinnan kokonaisvaltaiseen suunnitteluun ja johtamiseen, ja sitä on tärkeää kehittää myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueella. Kokonaisarkkitehtuuria käytetään yhteisen suunnittelun ja keskustelun apuna sovittaessa ja kehitettäessä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluja sekä niitä tuottavia toimintaproses- seja, tietoja, tietojärjestelmiä ja muita tiedonhallinnan ratkaisuja. Kokonaisarkkitehtuurin avulla eri toimijoiden tiedonhallintaympäristöjä saadaan kehitettyä yhteentoimiviksi, millä tarkoitetaan toimijoi- den, prosessien ja tietojärjestelmien kyvykkyyttä viestiä keskenään ja ymmärtää toistensa tietoja yhtenevällä tavalla. Yhteentoimivuus on yksi julkisen hallinnon tiedonhallinnan keskeisiä tavoitteita. Kokonaisarkkitehtuurimenetelmän avulla ohjataan myös yksittäisiä kehityshankkeita toteuttamaan palvelujärjestelmien sekä toiminnan tavoitteita ja yhteentoimivuutta.

Hallinnonalan rajat ylittävän terveyden ja hyvinvoinnin kohdealueen kokonaisarkkitehtuurin hallinta on sosiaali- ja terveysministeriön vastuulla. Tarve hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osa-alueelle tunnistettiin Terveyden ja hyvinvoinnin kohdealueen kokonaisarkkitehtuurin 1.0 versiossa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2016). Kyseisessä kokonaisarkkitehtuurissa määriteltiin terveyden ja hyvinvoinnin kohdealueen prosessikartta; terveyden ja hyvinvoinnin ydinprosessit, johtamisen ja ohjauksen prosessit sekä ydinprosessit mahdollistavat tukiprosessit. Terveyden ja hyvinvoinnin kohdealueen prosessikartan lähtökohdaksi asetettiin kaksi ydinprosessia. Yksilöiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä toimeentulon turvaaminen tarkoittivat toimia, jotka kohdistuvat yksittäisiin kansalaisiin. Tässä ydinprosessissa syntyivät mm. sosiaali- ja terveyspalvelut, sosiaaliturvan etuudet sekä ympäristöterveydenhuollon ja työsuojelun edistämisen toimet. Toinen ydinprosessi oli väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventaminen sekä elinolojen parantaminen. Tämän prosessin toimet kohdentuivat väestötasoon ja olivat pääsääntöisesti erilaisia yhteiskuntapoliittisia toimia. Kuvattua lähestymistapaa ydin- ja tukiprosesseihin on hyödynnetty lähtökohtana tämän julkaisun kuvassa 1.2.

Ennen ensimmäistä varsinaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin julkaisua oli sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisarkkitehtuurityötä tehty jo useiden vuosien ajan asiakas- ja potilastietojen ensisijaisen ja toissijaisen käytön sekä itse- ja omahoidon sekä sähköisen asioinnin näkökulmista (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023).

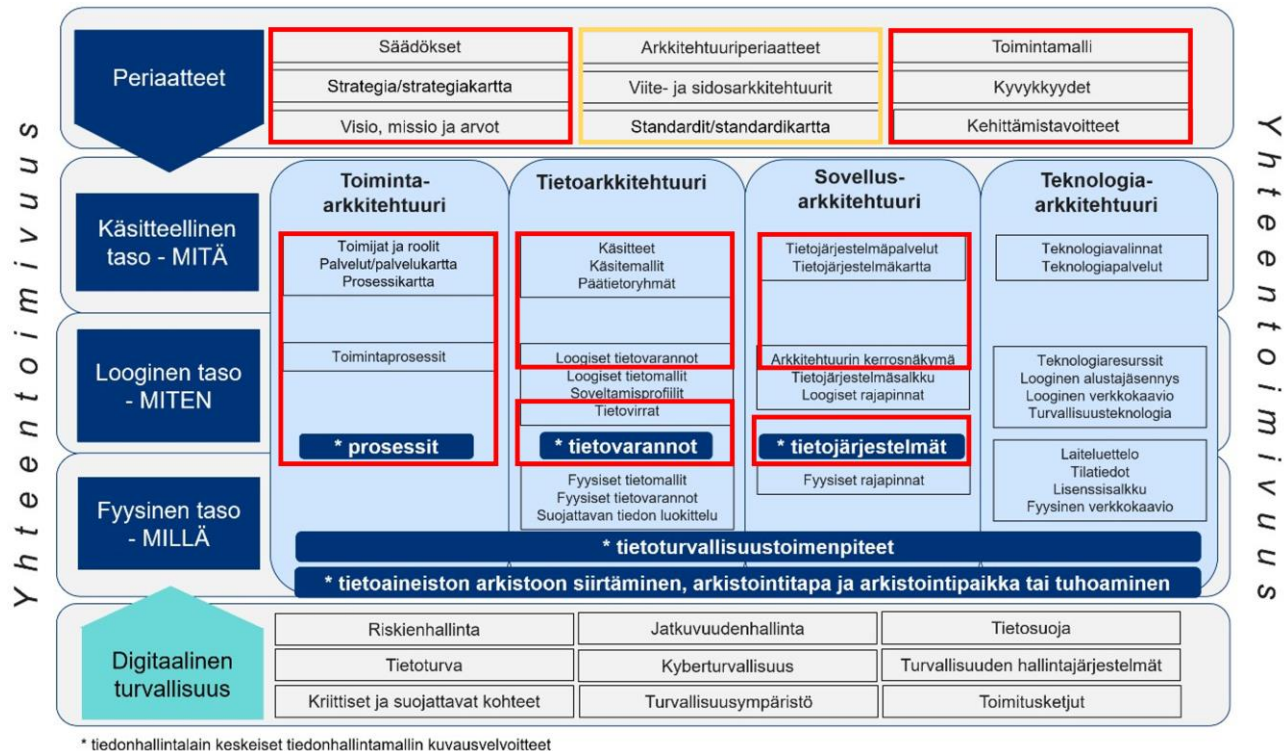
Vuonna 2021 julkaistiin Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri 1.0 (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021), jonka tavoitetilän kuvaus oli kohdennettu erityisesti edellä kuvattujen terveyden ja hyvinvoinnin ydinprosessien osalta yksilötason ydinprosessiin. Perhe ja yhteisöt sisällytettiin tähän yksilötasoiseen tarkasteluun mukaan. Kuvauksessa keskityttiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen yksilön näkökulmasta ja tavoitteena oli tukea yhdenvertaisten, saavutettavien ja esteettömien digitaalisten palvelujen asukas- ja asiakaslähtöistä sekä osallistavaa kehittämistä. Palvelujen tavoitteena nähtiin ihmisten kannustaminen oman sekä läheisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen mahdollisimman vaikuttavasti ja turvallisesti. Digitaalisia palveluja voidaan hyödyntää myös ei-digitaalisten palvelujen ja toiminnan löytämiseen.

Tässä toisessa julkaisussa näkökulma laajenee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen väestötason ydinprosessiin eli väestön hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen sekä terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseen. Toimijoiden välisen vuorovaikutus, tietovirrat, päätietoryhmät ja tietojärjestelmät sekä hyvinvointitiedolla johtaminen prosessina nostetaan kokonaisarkkitehtuurin näkökulmasta tarkasteluun.

Tätä toista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin kuvausta on työstetty eri sidosryhmiä edustavan työryhmän kanssa. Kokonaisarkkitehtuurin valmisteluun on saatu tukea myös hyvinvointialueiden hyte-kehittäjien verkostosta ja ohjausta Valtakunnallisesta sote tiedonhallinnan kokonaisarkkitehtuurin yhteistyöryhmästä sekä sosiaali- ja terveysministeriön vetämästä Hytedigi-ryhmästä.

1.3 Kokonaisarkkitehtuurimenetelmän soveltaminen

Tämä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri hyödyntää Suomi.fi kokonaisarkkitehtuurikehystä soveltuvien osien (DVV, 2025). Tässä dokumentissa laaditut kuvaukset on kehystetty punaisella alla olevassa kuvassa 1.3. Keltaisin kehyksin merkityt kuvaukset on kuvattu dokumentissa "Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan viitearkkitehtuuri" (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025).

Kuva 1.3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin sisältö.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurissa on periaatteellisella tasolla kuvattu kokonaisarkkitehtuurin visiota, missiota, strategisia ja lainsäädännöllisiä lähtökohtia sekä kehittämistarpeita. Kyvykkyyksiä on määritelty moniulotteisesti johtamisen, palveluntuottajan tai toiminnan toteuttaja sekä henkilön näkökulmista. Käsitteellisellä tasolla tunnistetaan toiminta-arkkitehtuurista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijat, toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja tietovirtoja, palvelu- ja toimintakartta sekä prosessikartat henkilön sekä hyvinvointitiedolla johtamisen tasolla. Tietoarkkitehtuurin osalta määritellään keskeisimmät käsitteet, käsittemalli, päätietyryhmät ja loogiset tietovarannot. Tietojärjestelmäarkkitehtuurista kuvataan tietojärjestelmäpalveluja, tietojärjestelmäkarttoja ja kerrosnäkyviä hyvinvointitiedolla johtamisen sekä henkilön näkökulmista.

2 Periaatteellinen taso

2.1 Arkkitehtuurivisio

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurilla tuetaan yhteentoimivan, käyttäjälähtöisen ja tietoon perustuva ekosysteemin rakentamista, missä digitaaliset palvelut tukevat ihmisten omaa ja yhteisön hyvinvointia ja terveyttä turvallisesti, esteettömästi ja vaikuttavasti. Ekosysteemissä yhteisöt ja läheiset toimivat aktiivisina toimijoina ja voimavaroina, jotka vahvistavat osallisuutta, sosiaalista tukea ja kestäväää hyvinvointia.

Tämän kokonaisarkkitehtuurin visio koostuu seuraavista tavoitteista:

- **Löydettävyyys ja kannustaminen:** Henkilön on helppo löytää luotettavaa ja ymmärrettävää tietoa, palveluita ja toimintaa, jotka kannustavat omaan, läheisten ja yhteisöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen erilaisissa tarpeissa ja elämäntilanteissa.
- **Omien tietojen tuottaminen ja turvallinen käyttö:** Henkilö voi tuottaa ja jakaa omia hyvinvointitietojaan. Omat hyvinvointitiedot ovat saatavilla ja turvallisesti käytettävissä palveluissa ja toiminnassa, myös eri toimijoiden yhdyspinnoilla.
- **Hyvinvointitiedolla johtaminen:** Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä toimenpiteiden ja toiminnan vaikuttavuudesta saatavaa tietoa hyödynnetään hyvinvointitiedolla johtamisessa kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin visiossa löydettävyyys, esteettömyys, kannustavuus ja turvallisuus ovat keskeisiä kaikissa palveluissa ja toiminnassa sekä tiedonhallinnassa. Esimerkiksi hyvinvoinnin monialainen digitaalinen palvelutarjotin tukee tiedon, palvelujen ja toiminnan löytämisessä yli sektori- ja toimialarajojen. Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilasta sekä toimien vaikuttavuudesta on saatavilla laadukasta yhteentoimivaa tietoa yli toimija- ja sektorirajojen. Johtamisessa tarvittavaa tietoa saadaan muun muassa rakenteellisesta sosiaalityöstä.

2.2 Strategiset tavoitteet

Hallitusohjelma asettaa keskeisiä strategisia tavoitteita hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä sitä tukevan tiedonhallinnan ja digitalisaation edistämiseksi. Orpon hallituksen Vahva ja välittävä Suomi -hallitusohjelma (2023) sisältää ennaltaehkäisyä, hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä sekä digitalisaation edistämiseen liittyviä sisältöjä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä liittyy erityisesti kansantautien ennaltaehkäisyyn, vaikuttaviksi todettavien menetelmien tunnistamiseen, arviointiin ja hyödyntämiseen sekä hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspintapalveluihin sekä tiedolla johtamiseen.

- **Kansanterveyden riskitekijät:** Vaikutetaan riskitekijöihin, kuten tupakointiin, alkoholinkäyttöön, ruokavalioon, liikkumattomuuteen ja ylipainoon. Toimenpiteillä pyritään vähentämään kansansairauksien aiheuttamaa tautitaakkaa, lisäämään ihmisten hyvinvointia ja terveitä elinvuosia ja varmistamaan palvelujärjestelmän kestävyys pitkällä aikavälillä.
- **Vaikuttavuuden vahvistaminen:** Tavoitteena on kehittää uusia ratkaisuja ja ottaa käyttöön vaikuttaviksi arvioituja käytäntöjä, jotka perustuvat kokonaistaloudelliseen hyötyyn ja kustannusvaikuttavuuteen. Kansallista terveydenhuollon menetelmien arviointia vahvistetaan koostamalla osaaminen ja resurssit yhdeksi kokonaisuudeksi. Osaamiskeskittymässä kehi-

tään ja vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen menetelmien arviointia. Vahvistetaan valtion ohjausta vaikuttavuusperustaisesti. Tuetaan vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden tutkimusta, joka kohdentuu palvelujärjestelmään, sosiaali- ja terveydenhuoltoon sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.

- **Hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnat sekä tiedolla johtaminen:** Kuntien ja hyvinvointialueiden vastuun työnjakoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä selkiytetään. Ohjataan kuntien ja hyvinvointialueiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja yhteistyötä erityisesti yhdyspintapalvelujen ja tiedolla johtamisen osalta. Tuetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä poikkihallinnollisella yhteistyöllä sekä vahvistetaan kaikkien väestöryhmien hyvinvoinnin näkökulmaa ja sen tietopohjaa hyvinvointialueiden ja kuntien ohjauksessa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (hyte) -kertoimen painoarvoa kasvatetaan nykyisestä. Samalla tarkastellaan kuntien ja hyvinvointialueiden välistä rahoitusratkaisua siten, että se kannustaa panostamaan terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisevään työhön.
- **Tiedon liikkumisen esteiden purkaminen:** Hallitusohjelmaan sisältyy kansallinen tietosuojalainsäädännön kokonaisuudistus, jonka yhteydessä kumotaan tiedon liikkuvuutta, pilvipalveluiden tarkoituksenmukaista käyttöä tai muuten julkisten palveluiden tarkoituksenmukaista järjestämistä haittaavat säädökset ja hyödynnetään tarvittaessa nykyistä laajemmin GDPR:n kansallista liikkumavaraa. Tiedon liikkumista julkishallinnon eri tietojärjestelmien välillä tullaan edistämään. Samalla tunnistetaan ja puretaan julkisten tietovarantojen hyödyntämisen ja jakamisen tarpeettomat oikeudelliset esteet yksityisyyden suoja huomioiden. Digitalisaation kustannusvaikuttavuutta parannetaan hyödyntämällä olemassa olevia kansallisia tietovarantoja (muun muassa Kanta-palvelut ja tulorekisteri) sekä tietojärjestelmiä tietoturvallisesti nykyistä laajemmin.

Digitalisaation ja tiedonhallinnan osalta hallitusohjelmassa tunnistettuja keskeisiä tavoitteita on pitkän aikavälin strategisten tavoitteiden laatiminen ohjaamaan sote-tiedonhallinnan kehittämistyötä, digitalisaatiota ja TKIO-toimintaa, jotta teknologian käyttö sote-sektorilla tuottaa haluttuja hyötyjä. Sote-tiedonhallinnan infrastruktuuria tulee hallitusohjelman mukaisesti rakentaa ensisijaisesti yhteistyöaluetasolla ja kansallisesti. Mahdollistavan lainsäädännön osalta tavoitteeksi asetetaan palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien toimivuuden edistämiseksi tiedon kulkua sujuvoittamalla erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon välillä sekä kuntien ja viranomaisien tarpeisiin. Tiedon käyttö asiakkaiden palvelutarpeen ennakointiin ja varhaiseen puuttumiseen tulee olla mahdollista. Samaten tekoälyn käyttö sosiaali- ja terveydenhuollossa esimerkiksi työvuorosuunnittelussa, ennaltaehkäisyssä, oma- ja itsehoidossa sekä palvelu- ja hoitotoiminnassa tulee mahdollistaa. Myös ihmisten oikeutta ja mahdollisuuksia omien tietojensa hallintaan ja hyödyntämiseen sekä omahoidon edellytyksiä tulee vahvistaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on 2023 loppuvuodesta julkaissut sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategian: **Digitaalisuus sosiaali- ja terveydenhuollon kivijalaksi: Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategia 2023–2035** (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023). Strategiassa korostetaan, että omatoimisuutta lisääviltä digitaalisilta välineiltä edellytetään helppokäyttöisyyttä, yksilöllisyyttä sekä mahdollisuutta käyttää niitä ajasta ja paikasta riippumatta. Kun ihmisiä kannustetaan digitaalisten palvelujen käyttöön, on samalla tarjottava opastusta. Edelleen on varmistettava tuki niille, jotka eivät pysty tai syystä tai toisesta halua käyttää digitaalisia palveluja. Eriarvoistumista ja digitaalista syrjäytymistä tulee vähentää ja vahvistaa henkilön osallisuutta omissa palveluissaan ja hoidoissaan sekä digitaalista lukutaitoa. Sekä asiakkaiden että ammattihenkilöstön digitalisaatiokyvykkyksiä kehitetään, jotta asiakas saa tarvitsemiaan palveluja ja ammattilainen osaa toimia digitaalisia palveluja monipuolisesti hyödyntäen omassa tehtävässään asiakkaan tarpeiden mukaan. Tekoälyn ja robotiikan edistäminen on vahvasti mukana strategiassa.

Strategian ensimmäinen tavoite on hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta keskeisin ja se on asetettu seuraavasti: Ihmiset voivat ylläpitää omatoimisesti hyvinvointiaan, toimintakykyään

ja terveyttään vaikuttavilla digitaalisilla toimintamalleilla, jotka tukevat ennaltaehkäisyä ja elintapa-ohjausta (esim. liikunnan lisäämistä) poikkihallinnollisesti. Omassa käytössä olevat digitaaliset välineet ovat helppokäyttöisiä ja niitä voi tarvittaessa personoida. Tietoon perustuva palvelutarpeen ennakointi mahdollistaa varhaisen ennaltaehkäisyyn ja vähentää raskaampien palvelujen tarvetta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulmasta olennainen on myös strategian neljäs tavoite: Johtajilla, päätöksentekijöillä ja tutkijoilla on laaja-alaisesti ja poikkihallinnollisesti käytössä palveluista ja etuuksista kertyvää tietoa.

Tehtäväkokonaisuutena strategiassa tunnistetaan hyvinvoinnin ja terveyden osalta seuraavat toimenpiteet:

- Digitaaliset toimintamallit tukevat ennaltaehkäisyssä ja hyvinvointia edistävien palvelujen käytössä toimiala- ja sektorirajat ylittäen.
- Varmistetaan yhteentoimivuus kansallisella ohjauksella.
- Hyvinvointialueiden, kuntien ja kolmannen sektorin tietopohjaa vahvistetaan vaikuttavan ennaltaehkäisyyn tukena.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin laatimisen perustana on ensimmäisestä julkaisusta lähtien nojaututtu **Agenda2030** kansalliseen toimeenpanoon (Pääministerin kanslia, 2020) ja 2021 julkaistuihin **Valtioneuvoston periaatepäätökseen hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi vuoteen 2030** (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2020) mennessä sekä periaatepäätöksen toteuttamista tukevaan **Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen 2030: Toimeenpanosuunnitelmaan** (Valtioneuvosto, 2021). Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen periaatepäätöksellä linjataan niitä toimia, joilla suomalaisten hyvinvoinnin ja terveyden eriarvoisuus saadaan vähenemään vuoteen 2030 mennessä. Toimeenpanosuunnitelma on laadittu periaatepäätöksen tavoitteiden saavuttamiseksi ja sitä päivitetään uuden hallitusohjelman painotusten mukaisesti.

Toimeenpanosuunnitelmassa toimenpiteet on kuvattu periaatepäätöksen neljän painopisteen mukaisesti:

1. Kaikille mahdollisuus osallisuuteen
2. Hyvät arkiympäristöt
3. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä toiminta ja palvelut
4. Päätöksenteolla vaikuttavuutta

Strategisten tavoitteiden kannalta keskeisiä strategioita ovat lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön strategia, julkisen hallinnon uudistamisen strategia sekä keskeisimmät EU strategiat digitalisaatioon liittyen. Näitä strategioita on kuvattu sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan viitearkkitehtuurissa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2025).

2.3 Ohjaavaa lainsäädäntöä

Lainsäädännön kehittäminen vaikuttaa myös digitalisaation hyödyntämisen mahdollisuuksiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Lainsäädäntö voi luoda edellytyksiä uusien palvelujen ja toiminnan kehittämiselle, mutta se voi myös rajoittaa niitä. Vaikutuksia olisi siten tärkeää tarkastella jo lainsäädännön muutosten valmisteluvaiheessa sekä tarkastella lainsäädännön kehittämisen tarpeita.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoite on tunnistettu yleisellä tasolla lainsäädännössä aina lähtien perustus- ja kuntalaista. **Perustuslain 19 § (731/1999)** mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edis-

tettava väestön terveyttä. **Kuntalain** 1 § (410/2015) mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. **Hyvinvointialuelain** 1 §:n (611/2021) mukaan lain tarkoituksena on muiden tehtävien ohella tavoitteena luoda hyvinvointialueelle edellytykset tukea asukkaidensa hyvinvointia. Saman lain 41 §:ssä säädetään, että hyvinvointialueen strategiassa tulee ottaa huomioon asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen hyvinvointialueen tehtävälalla.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelujen organisoitumisen perusta muuttui olennaisesti 1.1.2023 alkaen. **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä** (612/2021) määrää 6 § mukaisesti kunnalle ensisijainen vastuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin ja 7 § mukaisesti hyvinvointialueelle ensisijaisen vastuun hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin. Hyvinvointialueiden ja kuntien keskeisiä velvoitteita ovat lain mukaan muun muassa asukkaiden elinolojen, hyvinvoinnin ja terveyden sekä niihin vaikuttavien tekijöiden alueittainen ja väestöryhmittäinen seuranta. Laki asettaa hyvinvointialueelle velvoitteen tehdä yhteistyötä kuntien, julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Järjestämislain velvoitteet ovat merkittäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdealueen tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistuksen tavoitteena on selkeyttää ja koota yhteen laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä sisältäen tiesuojaa, asiakirjojen käsittelyä, valtakunnallisia tietojärjestelmäpalveluja sekä tiedonhallintaa koskevat säädökset. **Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä** (703/2023) astui voimaan 1.1.2024. Lain soveltamisalaa koskevassa 2§:ssä todetaan lain koskevan asiakkaan itsensä tuottamia hyvinvointitietoja sosiaali- ja terveystietojen järjestämisen ja toteuttamisen käyttötarkoituksissa sekä hyvinvointitietojen käsittelyä henkilön omaa hyvinvointia edistettäessä. Lain tarkoituksena on edistää ja mahdollistaa sosiaali- ja terveydenhuollon tuottamien asiakastietojen ja asiakkaan itsensä tuottamien hyvinvointitietojen tietoturvallista käsittelyä terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen järjestämisen ja tuottamisen käyttötarkoituksissa sekä edistää asiakkaan tiedonsaantimahdollisuuksia asiakas- ja hyvinvointitietojensa käsittelystä. Lain 3§ määrittelyn mukaisesti tarkoitetaan: *hyvinvointitiedolla* henkilön itsensä tuottamaa ja hallinnoimaa ja hänen terveyttään ja hyvinvointiaan koskevaa tietoa; ja *hyvinvointisovelluksella* sovellusta, joka liittyy omatietovarantoon ja jolla käsitellään hyvinvointitietoa, sekä sovellusta, johon henkilö voi saada asiakastietonsa valtakunnallisesta asiakastietovarannosta, reseptikeskuksesta tai tiedonhallintapalvelusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asiakastietolain 15 §:n nojalla 30.6.2023 voimaan tulleen **asetuksen käyttöoikeuksista asiakastietoon** (825/2022). Tämän kuvauksen työstövaiheessa sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelyä koskevien käyttöoikeuksien päivitettyä asetusta. Päivitetty asetusta sisältäisi 1.1.2024 voimaan tulevan uuden sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain (703/2023, asiakastietolaki) nojalla annettavan sääntelyn koskien käyttöoikeutta asiakastietoon, sosiaali- ja terveydenhuollon välisen luovutusluvan kohdentamista sekä potilastietojen erityissuojausta. **Oppaassa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä** (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2024) pyritään tukemaan hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnoilla tapahtuvaa asiakastiedon käsittelyä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävien osalta muun muassa seuraavalla ohjeella: "Vastavasti liikuntaneuvot, jotka osallistuvat hyvinvointialueella potilaan hoitoon esimerkiksi liikkumisreseptin, lähetteen tai potilasasiakirjoihin kirjatun palveluohjauksen perusteella, voivat kirjata ohjeiden mukaisesti antamastaan liikuntaneuvonnasta tietoa potilaan kertomukseen."

Lailla hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista (571/2016) tavoitellaan 1§ mukaisesti muun muassa julkisten palvelujen saatavuuden, laadun, tietoturvallisuuden ja yhteentoimivuuden parantamista sekä säädetään oikeudesta ja velvollisuudesta käyttää yhteisiä sähköisen asioinnin tukipalveluja sekä palvelujen käytön edellytyksistä. Lain mukaiset tukipalvelut ovat osa tietojärjestelmäpalvelujen kokonaisuutta, joka nousee tarkasteluun hyvinvoinnin ja terveyden edistämi-

sen tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä tukevat sähköisen asioinnin tukipalvelut ovat kehittämisalue, jossa aluetta koskevan lainsäädännön tarkastelu on tarpeen. Laissa hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista säädetään 8§ mukaisesti yksityisen sektorin toimijoiden käyttöoikeudesta siten, että yksityiset yhteisöt, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat saavat käyttää kansallista palveluväylää palvelutietovarantoa tietojen siirtoon sekä tarjotessaan palvelujaan yleisölle käyttää voivat käyttää: 1) palvelutietovarantoa palvelujaan koskevien tietojen tarjoamiseen ja 2) palvelunäkymiä ja asiointivaltuuspalvelua, jos niillä on oikeus käsitellä asiakkaidensa henkilötunnusta tai muuta tietojen pyytämisessä tai näyttämisessä tarvittavaa yksilöivää tunnusta palvelujensa tarjoamisessa.

Edellä esitetyn ja viitatus lainsäädännön lisäksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kohdealuetta ohjaavat lukuisat erillislait, sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa sekä julkista hallintoa koskevat lait sekä tiedonhallintalautakunnan suositukset. Poikkihallinnollisena kohdealueena hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää lainsäädännön tarkastelua erillislakien osalta palvelun ja toiminnan osa-alueen mukaisesti. Keskeistä lainsäädäntöä ovat muun muassa seuraavat:

- Terveydenhuoltolaki (1326/2010)
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä (523/2015)
- Liikuntalaki (390/2015)
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019)
- Laki vapaasta sivistystyöstä (632/1998)
- Tupakkalaki (549/2016)
- Alkoholilaki (1143/1994)
- Varhaiskasvatuslaki (540/2018)
- Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)
- Ympäristönsuojelulaki (527/2014)
- Alueidenkäyttölaki (132/1999)
- Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019)
- Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (522/2019)
- Hallintolaki (434/2003)
- Laki hyvinvointialueen rahoituksesta (617/2021)
- Laki kuntien peruspalvelujen rahoituksesta (618/2021)

Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallintaa ohjaavaa muuta lainsäädäntöä on kuvattu laajemmin myös Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan viitearkkitehtuurissa (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025).

2.4 Arkkitehtuuriperiaatteet sekä viite- ja sidosarkkitehtuurit

Arkkitehtuuriperiaatteet on kuvattu kattavasti ylätasoin dokumentissa: Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan viitearkkitehtuuri (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025). Nämä periaatteet ovat pääosin sovellettavissa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurissa. Doku-

mentissa Sosiaali- ja terveydenhuollon viitearkkitehtuuri (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2025) on arkkitehtuurikartta, jossa on kuvattu sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen tason kokonaisarkkitehtuurijulkaisujen kokonaisuus, jonka osa myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri on. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri ei kuitenkaan rajaudu pelkästään sosiaali- ja terveydenhuoltoon, vaan siinä tulee huomioida merkittävästi laajempi kokonaisuus.

2.5 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kyvykkyydet

Käyttötarkoitus

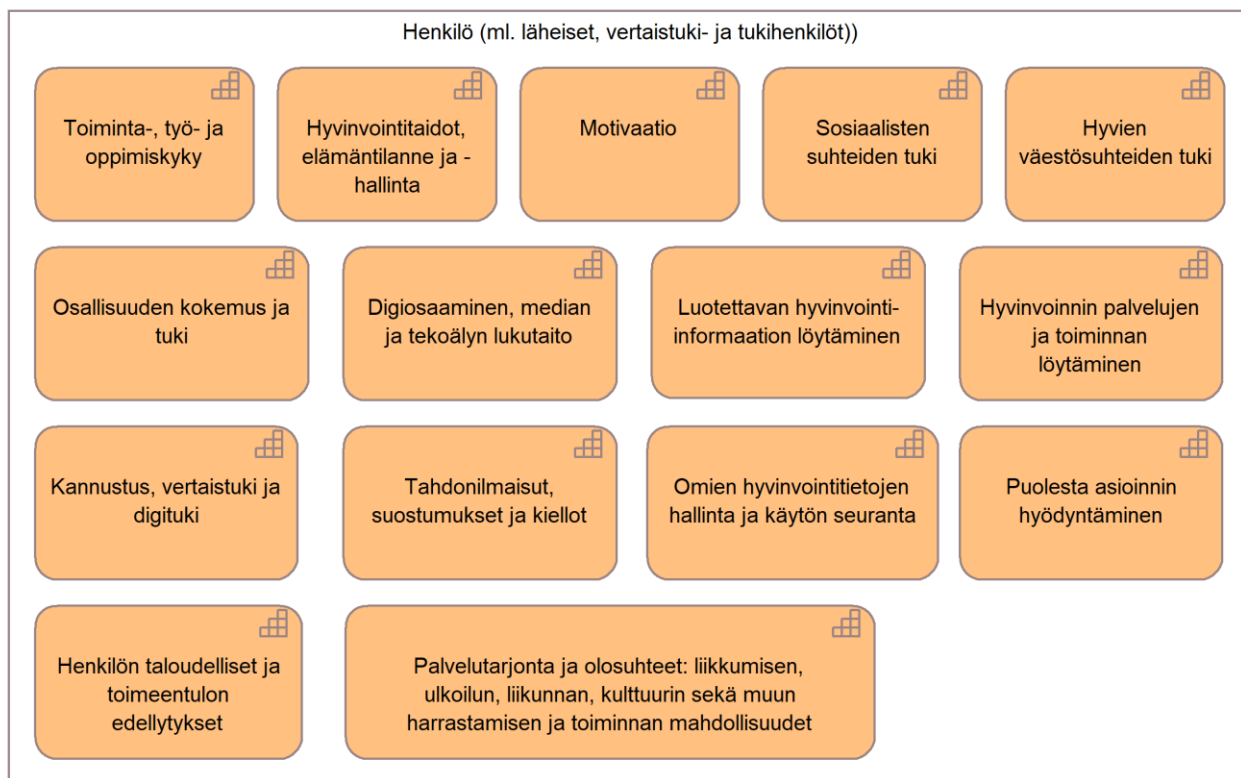
- Tarjota kokonaiskuva hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tarvittavista kyvykkyyksistä
- Tunnistaa erilaiset toimijaryhmät ja niissä tarvittavia kyvykkyyksiä
- Helpottaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kehittämistä tunnistamalla tarvittavia kyvykkyyksiä
- Tarjoaa tarkistuslistaa tai pohjaa palveluiden, yksittäisten hankkeiden, kehittämis-kohteiden tai muutosehdotusten arviointiin

JHS 179 suosituksissa kyvykkyys määriteltiin seuraavasti: Organisaatioiden, niin yritysten kuin julkisten organisaatioidenkin, kyvykkyyksien toteuttamiseen tarvitaan yleensä yhdistelmiä seuraavista kolmesta osakokonaisuudesta: toimintamallit ja prosessit, henkilöstö ja osaaminen sekä tiedot ja järjestelmät. Kyvykkyyksillä tarkoitetaan siis organisaation kykyä aikaansaada tavoiteltuja lopputuloksia omassa toimintaympäristössään, siten että tarkastelussa huomioidaan tietojärjestelmien ja muiden materiaalistien edellytysten lisäksi myös aineeton pääoma, kulttuuri ja ihmisten toiminta.

Tässä arkkitehtuurissa kyvykkyyksiä on tarkasteltu kolmesta näkökulmasta:

1. Henkilön näkökulmasta huomioiden myös läheiset, vertaistuki- ja tukihenkilöt,
2. Palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan näkökulmasta sekä
3. Hyvinvointitiedolla johtamisen ja palvelusta sekä toiminnasta päättävien tahojen näkökulmasta.

Näiden tarkastelunäkökulmien keskinäisiä suhteita voisi karkeasti kuvata siten, että johtamisen ja päätöksenteon kyvykkyyksillä luodaan edellytyksiä palvelujen ja toiminnan toteuttamiselle. Palvelujen tuottajan ja toiminnan toteuttajan kyvykkyyksillä puolestaan luodaan pohjaa henkilön, hänen läheistensä sekä vertaistuki- ja tukihenkilöiden toiminnalle. Seuraavaksi kyvykkyydet esitellään ja avataan eri näkökulmien kautta.

Kuva 2.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kyvykkyudet henkilön (ml. läheisten, vertais- ja tukihenkilöiden) näkökulmasta.

Taulukko 2.1 Henkilön (ml. läheiset, vertaistuki- ja tukihenkilöt) hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kyvykkyudet.

Kyvykkyys	Kuvaus
Toiminta-, työ- ja oppimiskyky	Henkilöllä on kyvykkyys edistää ja ylläpitää omaa työ- ja toimintakykyään sekä tietoa niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat työ- ja toimintakykyyn. Toimintakyky tarkoittaa ihmisen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä selviytyä hänelle itselleen merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista – työstä, opiskelusta, vapaa-ajasta ja harrastuksista, itsestä ja toisista huolehtimista – siinä ympäristössä, jossa hän elää (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023b).
Hyvinvointitaidot, elämäntilanne ja -hallinta	Henkilöllä on lähtökohtaisesti taitoja ja mahdollisuuksia ylläpitää omaa hyvinvointiaan, elämäntilanne huomioon otettuna. Hänellä on valmiudet kehittää ja ylläpitää näitä taitoja sekä olosuhteita. Hyvinvoinnin ja terveyden kannalta merkityksellistä on se, mitkä ovat henkilön kyvyt, mahdollisuudet ja motivaatio noudattaa muun muassa terveellisiä elintapoja. Hyvinvointitaitojen oppiminen on merkityksellinen osa lapsen ja nuoren kasvua. Hyvinvointitaitojen opetus tunnustetaan kouluympäristössä esimerkiksi osana perusopetuksen opetussuunnitelmia. Hyvinvointitaitojen opetus yhdistetään usein positiiviseen psykologiaan ja pedagogiikkaan sekä Seligmanin PERMA-teoriaan, jonka

Kyvykkyys	Kuvaus
	elementit ovat myönteiset tunteet (<i>P = Positive emotions</i>), sitoutuminen (<i>E = Engagement</i>), ihmissuhteet (<i>R = Relationships</i>), merkityksellisyys (<i>M = Meaning</i>) ja saavuttaminen (<i>A = Accomplishment</i>) (Leskisenoja, 2016, s. 35). Elämänhallintaa voidaan tarkastella sisäisestä ja ulkoisesta näkökulmasta. Henkilön sisäisessä elämänhallinnassa on kyse valmiudesta selviytyä itsenäisesti elämänkaaren eri vaiheisiin kuuluvista kehitystehtävistä ja kyvystä tehdä omaa elämänsä elämää myönteisesti ohjaavia ratkaisuja. Ulkoinen elämänhallinta viittaa osallisuuteen riittävästä toimeentulosta, ihmissuhteista, työstä, koulutuksesta, edunvalvonnasta, palveluista, harrastustoiminnasta ja muista elämisen laadun kannalta merkittävistä yhteiskunnan instituutioista ja toimintajärjestelmistä (Hämäläinen, 1999).
Motivaatio	Henkilö kykenee motivoimaan itsensä tai läheisensä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Motivaatio on ihmisen sisäinen tila, joka saa aikaan, ohjaa ja ylläpitää tiettyä toimintaa. Motivaatiosta voidaan erottaa sisäinen ja ulkoinen motivaatio. Sisäisessä motivaatiossa yksilö toimii toiminnan itsensä vuoksi. Ulkoinen motivaatio tarkoittaa ihmisen pyrkimystä saavuttaa muita parempia tuloksia tai jokin ulkoinen palkinto. Motivaatio vaihtelee tilanteen mukaan ja siihen vaikuttavat erilaiset tekijät, kuten ihmisen usko omaan vaikutusmahdollisuuteen, psykologinen aikaperspektiivi sekä tunteet (Koskela, 2017). Motivoiva haastattelu on vuorovaikutuksen menetelmä, joka pohjaa ihmisen omiin tarpeisiin ja arvomaailmaan sekä siihen, että muutovoimat löytyvät ihmisestä itsestään. Motivoivan haastattelun tavoitteena on vahvistaa ihmisen sisäistä motivaatiota (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023c).
Sosiaalisten suhteiden tuki	Henkilöllä on kyvykkyys ja mahdollisuus ylläpitää ja luoda omaa hyvinvointia ja terveyttä tukevia sosiaalisia suhteita. Ihmissuhteet ovat hyvinvoinnin ja terveyden kannalta tärkeitä. Sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen tarvitaan taitoja ja mahdollisuuksia läpi elämänkaaren. Henkilö voi tarvita sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitämiseen tukea esimerkiksi lapsuudessa tai ikääntyessä tai muussa sosiaalisten suhteiden kannalta haastavassa elämän nivelvaiheessa. Muutoksia sosiaalisissa suhteissa aiheuttavat esimerkiksi elämänmuutokset, kuten muutto, muutokset työssä tai opiskelussa, ero tai läheisen menettäminen. Sosiaalisten suhteiden tarpeeseen liittyy yksinäisyyden kokemus ja yksinäisyys ilmiönä. Sosiaalisten suhteiden puute tai määrä ei suoraan määritä yksinäisyyden kokemusta. Yksinäisyys voidaan karkeasti jakaa sosiaalisesti ja emotionaalisesti. Sosiaalisessa yksinäisyydessä ei sosiaalisia verkostoja ole riittävästi. Emotionaalisessa yksinäisyydessä ei ihmissuhteissa ole puolestaan riittävästi merkityksellisyttä ja läheisyyttä (Mielenterveystalo, i.a.).
Hyvien väestösuhteiden tuki	Henkilöllä on kyvykkyys vaikuttaa väestösuhteisiin: ihmisinä, järjestöaktiiveina, ammattilaisina, asiantuntijoina. Hyvien väestösuhteiden edistäminen lähtee pienistä asioista, kuten inhimillisistä kohtaamisista. Hyvillä väestösuhteilla tarkoitetaan sitä, että eri väestöryhmien välillä on positiivista vuorovaikutusta ja ryhmät suhtautuvat toisiinsa kunnioittavasti ja luottaen (Oikeusministeriö, i.a.).
Osallisuuden kokemus ja tuki	Henkilöllä on kyvykkyys kokea ja vahvistaa osallisuuden tunnetta, joka ilmenee esimerkiksi luottamuksena, yhdenvertaisuutena,

Kyvykkyys	Kuvaus
	arvostuksena tai mahdollisuutena vaikuttaa omaan elämään, omassa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallisuus on hyvinvointia ja terveyttä edistävä tekijä ja tasa-arvon edellytys. Perustus-, kunta- ja nuorisolaissa käytetään käsitteitä osallistuminen ja vaikuttaminen, jotka ovat väyliä osallisuuteen (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2023d). Osallisuus on myös digiosallisuutta, joka liittyy yksilön mahdollisuuksiin hyödyntää digitalisaatiota. Digiosallisuus tarkoittaa vapaaehtoista ja arjen sujuvuuden kannalta riittävän aktiivista osallistumista yhteiskunnan toimintaan, jossa hyödynnetään digitaalisia välineitä, sovelluksia ja palveluita yksilön/yhteiskunnallisen ryhmän näkökulmasta mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla (Kuusisto ym., 2022).
Digiosaaminen, median ja tekoälyn lukutaito	Henkilöllä on kyvykkyys käyttää digitaalisia palveluja oman tai läheistensä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä ylläpitää jatkuvasti omaa digiosaamistaan. Digiosaaminen sisältää teknisen osaamisen ja taidon käyttää teknologiaa merkityksellisellä tavalla työssä, opiskelussa ja arkielämässä. Lisäksi siihen liittyy kyky arvioida teknologiaa kriittisesti sekä halu osallistua ja sitoutua digitaaliseen kulttuuriin (Ilomäki ym., 2014). Digiosaamista tarvitaan myös digiturvallisuuden varmistamiseksi. Tällöin henkilöllä on kyvykkyys hyödyntää digiasiointia turvallisesti huomioiden esimerkiksi turvallisuusohjelmistojen ja salasanojen turvallisen käytön, verkkohuijausten havaitsemisen sekä oman digitaalisen jalanjäljen seuraamisen. Digiasioinnilla tarkoitetaan asiointia, jossa henkilö käyttää digitaalista viestintäkanavaa tai alustaa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024). Henkilöllä on kyvykkyys lukea ja ymmärtää erilaisia medioita sekä nähdä sen tuottamien merkitysten taakse sekä arvioida vastaanottamaansa mediasisällön ja informaation todenperäisyyttä ja luotettavuutta. Medialukutaito on tärkeä kansalaistaito, joka osaltaan edistää henkilöiden ja yhteisöjen mahdollisuuksia elää hyvää, merkityksellistä elämää. Medialukutaidon ohella käytetään myös käsitteitä mediasivistys, mediataito ja monilukutaito (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2019). Digiosaamiseen ja medialukutaitoon liittyy myös digitaalinen sivistys, joka edellyttää tietoja ja osaamista, osallistumismahdollisuuksia sekä valmiuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään luovilla tavoilla ja turvallisesti digimaailmassa. Digitaalinen sivistys vastaa siihen, mitä pitää tietää, millä tavalla toimia ja miten osallistua siten, että ihmisten keskinäinen kunnioitus ja luottamus digitalisoituvaan yhteiskuntaan vahvistuvat (Valtioneuvosto, 2022). Tekoälylukutaidon käsitteellä viitataan osaamiseen, jota yksilöt tarvitsevat kyetäkseen ymmärtämään, hyödyntämään ja arvioimaan kriittisesti tekoälyä hyödyntäviä teknologioita ja niiden vaikutuksia. (Opetushallitus, 2025)
Luotettavan hyvinvointi-informaation löytäminen	Henkilöllä on mahdollisuudet ja osaaminen etsiä ja tunnistaa luotettava hyvinvointi-informaatio. Henkilö kykenee myös hyödyntämään löytämänsä luotettavaa hyvinvointi-informaatiota oman tai läheistensä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä.

Kyvykkyys	Kuvaus
Hyvinvoinnin palvelujen ja toiminnan löytäminen	Henkilöllä on mahdollisuudet ja osaaminen löytää tarvettaan vastaavia ja luotettavia hyvinvointipalveluja ja -toimintaa. Henkilö kykenee määrittämään soveltuvat olosuhteet sekä valitsemaan ja käyttämään löytämiään palveluja ja toimintaa oman tai läheistensä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
Kannustus, vertaistuki ja digituki	Henkilöllä on kyvykkyys kannustaa ja auttaa muita saavuttamaan tavoitteitaan tai tarjota vertaistukea hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Henkilöllä on osaamista ja mahdollisuuksia tarjota tukea digitaalisten palvelujen ja laitteiden käytössä esimerkiksi läheiselle.
Tahdonilmaisut, suostumukset ja kiellot	Henkilöllä on kyvykkyys asettaa tahdonilmaisu, antaa suostumus tai asettaa kiello.
Omien hyvinvointitietojen hallinta ja käytön seuranta	Henkilöllä on kyky ja mahdollisuudet tuottaa tai hallita omia hyvinvointitietojaan sekä seurata niiden käyttöä.
Puolesta asioinnin hyödyntäminen	Henkilöllä on kyky ja mahdollisuudet valtuuttaa puolesta asiointi esimerkiksi läheiselleen.
Henkilön taloudelliset ja toimeentulon edellytykset	Henkilöllä on kyvykkyys luoda tai ylläpitää taloudellisia edellytyksiä oman sekä läheisten hyvinvoinnin ja terveyden tukena.
Palvelutarjonta ja olosuhteet: liikkumisen, ulkoilun, liikunnan, kulttuurin sekä muun harrastamisen ja toiminnan mahdollisuudet	Henkilöllä on kyky ja mahdollisuudet liikkua mahdollisimman itsenäisesti siten, että hän voi sujuvasti käyttää tarvitsemiaan palveluja ja osallistua omaa hyvinvointiaan ja terveyttään edistävään ja ylläpitävään toimintaan. Liikkumisen mahdollisuuksiin vaikuttavat monet seikat kuten asuinpaikka, etäisyydet palveluihin ja toimintaan, henkilön käytössä olevat kulkuvälineet ja julkisen liikenteen saataavuus. Henkilöllä on kykyä ja mahdollisuuksia ulkoiluun, liikunnan harrastamiseen, kulttuurikokemuksiin sekä muuhun hyvinvointia ja terveyttä edistävään harrastamiseen ja toimintaan.

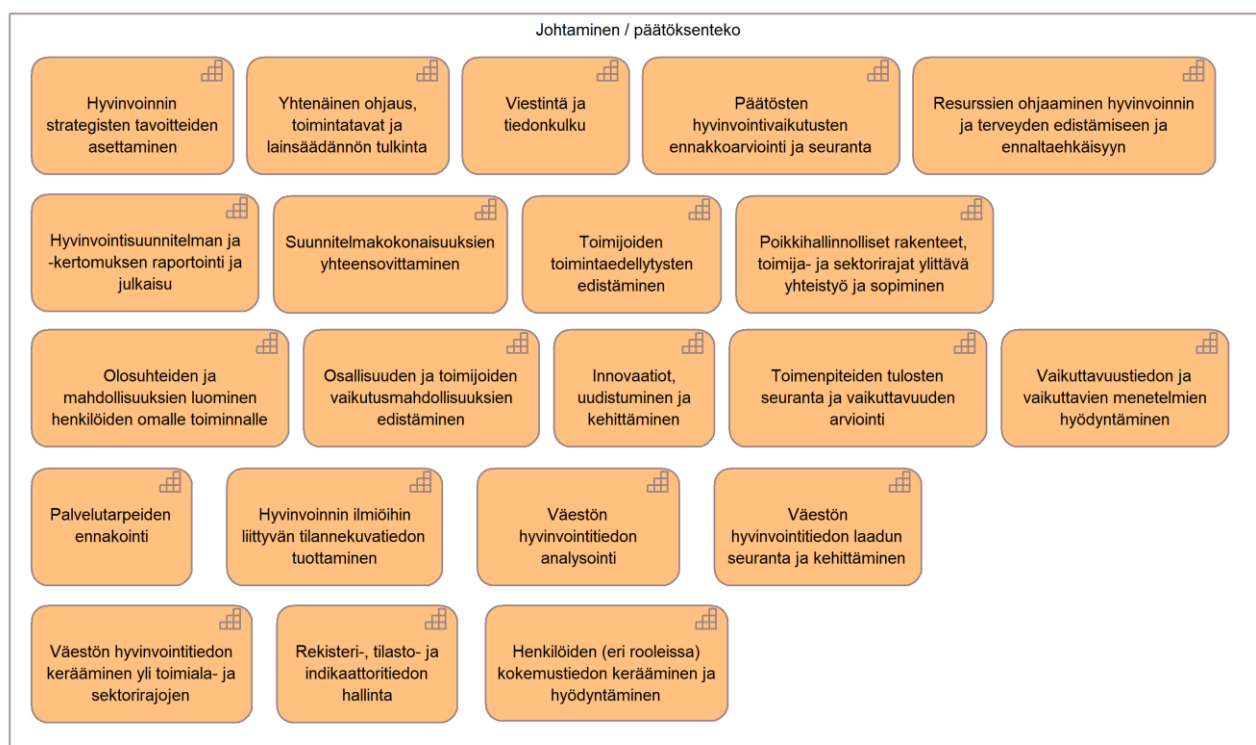
Kuva 2.2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kyvykkyudet palvelun tuottajan ja toiminnan toteuttajan näkökulmasta.

Taulukko 2.2 Palveluntuottajan ja toiminnan toteuttajan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kyvykkyudet.

Kyvykkyys	Kuvaus
Luotettavan hyvinvointi-informaation hallinta ja tarjoaminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys kerätä, käsitellä ja varmistaa hyvinvointiin liittyvien tietojen luotettavuutta ja ajantasaisuutta sekä tarjota luotettavaa hyvinvointi-informaatiota.
Markkinointi, viestintä ja tiedottaminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys markkinoida hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä palveluitaan/toimintojaan, sekä viestiä ja tiedottaa hyvinvointiin ja terveyteen liittyvistä asioista.
Monialainen neuvonta ja asiakasohjaus	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tarjota monialaista neuvontaa ja asiakasohjausta hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Kyvykkyys	Kuvaus
Vaikuttavat toimintamallit	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tunnistaa, ottaa käyttöön ja hyödyntää vaikuttavaksi todennettuja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalleja.
Henkilön hyvinvoinnin edistämisen tuki, neuvonta ja digituki	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tarjota tukea ja neuvontaa henkilölle siten, että he kykenevät itsenäisesti tai tuettuna edistämään omaa tai läheistensä hyvinvointia ja terveyttä. Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on myös kyvykkyys tarjota tukea digitaalisessa asioinnissa ja palvelujen käytössä.
Tuen ja vertaistuen tarjoaminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys mahdollistaa ja tarjota henkilöille tukea ja vertaistukea sekä ohjaa tarvittaessa niiden pariin.
Henkilön omien hyvinvointitietojen hyödyntäminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys hyödyntää henkilön tuottamia hyvinvointitietoja muun muassa asiakastyön ja palvelujen suunnittelun tukena.
Osallisuuden vahvistaminen ja mahdollistaminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tukea palvelujensa tai toimintansa kohde- ja asiakasryhmien osallisuutta viestinnällä sekä vaikuttamismahdollisuuksilla palvelujen ja toiminnan kehittämiseen. Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys toteuttaa palveluja ja toimintaa siten, että henkilö kokee tulevansa kuulluksi ja huomioiduksi asiakkaana, toimijana tai osallistujana.
Hyte-palvelujen ja toiminnan hallinta sekä tarvelähtöinen kehittäminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys suunnitella, ohjata ja kehittää palveluja ja toimintaa siten, että ne vastaavat kohde- ja asiakasryhmien tarpeita ja odotuksia sekä edistävät heidän hyvinvointiaan ja terveyttä.
Hyte-osaamisen kehittäminen ammatti- ja työyhteisöissä	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tukea ammatilaisten, työyhteisöjen sekä yhdistysten, seurojen, yhteisöjen tietojen, taitojen ja asenteiden kehittämistä siten, että ne edistävät hyvinvointia ja terveyttä.
Arviointi-, vaikuttavuus- ja tutkimustiedon sekä suositusten hyödyntäminen	Palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja kykenee hyödyntämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arviointitietoa sekä vaikuttavuus- ja tutkimustietoon perustuvia suosituksia toiminnan ja palvelujen suunnittelussa sekä kehittämisessä. Palvelun tuottaja ja toiminnan toteuttaja kykenevät käyttöönottamaan vaikuttavaksi todennettuja toimintamalleja ja varmistamaan palvelun sekä toiminnan turvallisuuden ja laadun.
Digitalisaation, data-analytiikan, automaation, teknologian ja tekoälyn hyödyntäminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys hyödyntää erilaisia digitaalisia ratkaisuja, eri lähteistä kertyvää dataa, automatisaatiota sekä tekoälyä palveluissa ja toiminnassa, niiden kehittämisessä sekä niiden löydettävyyden ja helppokäyttöisyyden edistämässä.
Ammattilaisten digitaidot ja -osaaminen	Ammattilaisilla on kyky ja mahdollisuudet hankkia ja ylläpitää riittävää digitaitoa ja -osaamista mm. koulutuksella ja digipalveluja koskevalla informoinnilla. Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on myös kyvykkyys tukea asiakkaita/toimijoita/osallistujia digitaalisten palvelujen käytössä sekä huomioida asiakaslähtöisyys palveluissa ja toiminnassa suunnittelemalla digiympäristöjä ja -palveluja, jotka ovat helppokäyttöisiä, saavutettavia ja turvallisia.
Tietoturvan ja -suojan ylläpitäminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys suojata tietojärjestelmiä, tietoja ja tietoliikennettä, varmistaen tietojen luottamuksellisuus, eheys ja saatavuus.

Kyvykkyys	Kuvaus
Toiminnan mahdollistavat tilat ja työkalut	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on käytössä toiminnan ja harrastamisen mahdollistavat tilat, välineet ja työkalut. Palvelut ja toiminta edellyttävät tiloja, liikkuvia ratkaisuja sekä erilaisia välineitä ja työkaluja. Toiminnan ja harrastamisen mahdollistavia tiloja tarvitaan erityisesti järjestö- seura- ja yhdistystoiminnassa. Kunnat ovat tärkeitä toimijoita mahdollistavien tilojen tarjoamisessa ja esimerkiksi kirjastoissa on tarjolla monipuolisesti tiloja, välineitä ja työkaluja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.
Puolesta asioinnin mahdollistaminen	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys mahdollistaa henkilön puolesta asiointi.
Poikkihallinnollinen yhteistyö	Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tehdä yhteistyötä poikkihallinnollisesti.

Kuva 2.3 Johtamisen ja päätöksenteon kyvykkyyydet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Taulukko 2.3 Johtamisen ja päätöksenteon kyvykkyyydet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Kyvykkyys	Kuvaus
Hyvinvoinnin strategisten tavoitteiden asettaminen	Organisaatiolla on kyvykkyys asettaa selkeät, toteutettavissa olevat ja mitattavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet sekä seurata näiden edistymistä. Organisaatiolla on kyvykkyys huomioida hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kokonaisvaltaisesti osana strategiaa ja taloussuunnittelua koskevassa päätöksenteossa.
Yhtenäinen ohjaus, toimintatavat ja lainsäädännön tulkinta	Organisaatiolla on kyvykkyys suunnitella, organisoida ja toteuttaa toimenpiteitä ja toimintatapoja, jotka noudattavat voimassa olevaa lainsäädäntä.

Kyvykkyys	Kuvaus
	däntöä ja säädöksiä. Organisaatiot saavat tässä tukea kansallisesti yhtenäisestä ohjauksesta, lainsäädännön tulkinnasta ja soveltamisohjeista, myös poikkihallinnollisissa palveluissa ja toiminnassa.
Viestintä ja tiedonkulk	Organisaatioilla on kyvykkyys varmistaa viestintä ja tiedonkulku liittyen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluihin ja toimintoihin.
Päätösten hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointi ja seuranta	Organisaatiolla on kyvykkyys arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään. Arviointi on lakisääteistä, mm. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnan ja hyvinvointialueen ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöstensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Organisaatiolla on kyky ja mahdollisuudet seurata päätösten tosiasiallista vaikutusta.
Resurssien ohjaaminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja ennaltaehkäisyyn	Organisaatiolla on kyvykkyys allokoida resursseja ja investoida hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen ja sairauksien ennaltaehkäisyyn.
Hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen raportointi ja julkaisu	Organisaatiolla on kyvykkyys luoda hyvinvointikertomuksen sekä hyvinvointisuunnitelman laatimiseen, raportointiin ja julkaisuun resurssitehokkaasti ja laadukkaasti digitaalisia ratkaisuja ja datalähteitä hyödyntäen.
Suunnitelmakokonaisuuksien yhteensovittaminen	Organisaatiolla on kyvykkyys sovittaa yhteen erilaisia mm. lakisääteisiä suunnitelmakokonaisuuksia, siten että palvelut ja toiminta tukevat toisiaan koordinoitusti ja resursseja hyödynnetään tehokkaasti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukena.
Toimijoiden toimintanedellytysten edistäminen	Organisaatiolla on kyky ja mahdollisuuksia luoda eri toimijoille ja kumppaneille edellytyksiä palvelujen ja toiminnan toteuttamiselle, esimerkiksi jakamalla avustuksia tai tarjoamalla tiloja käyttöön.
Poikkihallinnolliset rakenteet, toimija- ja sektorirajat ylittävä yhteistyö ja sopiminen	Organisaatiolla on kyvykkyys rakentaa toimivia kumppanuuksia yli toimija- ja sektorirajojen, sopia tehtävistä, vastuista ja työnjaosta sekä yhteisistä tavoitteista ja toimintatavoista siten, että se mahdollistaa sujuvan ja tuloksellisen yhteistyön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.
Olosuhteiden ja mahdollisuuksien luominen henkilöiden omalle toiminnalle	Organisaatiolla on kyvykkyys luoda oikeanlaisia ja riittäviä olosuhteita sekä mahdollisuuksia henkilöiden omalle toiminnalle hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukena. Tällaisia olosuhteita ja mahdollisuuksia voivat olla esimerkiksi ulkoilu- ja virkistysalueiden rakentaminen ja ylläpito, yhteisöllisten asukastapahtumien tai hyväntekeväisyyden toteuttamisen tukeminen.
Osallisuuden ja toimijoiden vaikutusmahdollisuuksien edistäminen	Organisaatiolla on kyvykkyys tukea palvelujensa tai toimintansa kohde- ja asiakasryhmien osallisuutta viestinnällä, vaikuttamismahdollisuuksilla palvelujen ja toiminnan kehittämiseen sekä päätöksentekoon. Palveluntuottajalla tai toiminnan toteuttajalla on kyvykkyys tehdä päätöksiä siten, että sidosryhmät kokevat tulewansa kuulluksi ja huomioiduksi toimijoina.
Innovaatiot, uudistuminen ja kehittäminen	Organisaatiolla on kyvykkyys tarjota resursseja, osaamista ja rakenteita edistääkseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvien innovaatioiden syntymistä, palvelujen ja toiminnan uudistumista ja kehittämistöimien toteutumista.
Toimenpiteiden tulosten seuranta ja vaikuttavuuden arviointi	Organisaatiolla on kyvykkyys arvioida saavutettuja tuloksia ja vaikutuksia suhteessa muun muassa asetettuihin tavoitteisiin ja strategiaan päämääriin jatkuvan kehittämisen tukena. Organisaatiolla on myös kyvykkyys arvioida hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoiminnan vaikutusten ja vaikuttavuuden laajuutta ja laatua suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Kyvykkyys	Kuvaus
Vaikuttavuustiedon ja vaikuttavien menetelmien hyödyntäminen	Organisaatiolla on kyvykkyys tunnistaa ja hyödyntää vaikuttaviksi todennettuja menetelmiä sekä vaikuttavuustietoa toiminnassaan. Johtaminen mahdollistaa vaikuttavien toimintamallien käyttöönoton ja menetelmien seurannan. Palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja kykenee hyödyntämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen arviointitietoa sekä vaikuttavuus- ja tutkimustietoon perustuvia suosituksia päätöksenteossa, toiminnan ja palvelujen suunnittelussa sekä kehittämisessä.
Palvelutarpeiden ennakointi	Organisaatiolla on kyvykkyys arvioida palvelu- tai toimintatarpeiden kysynnän kehittymistä tulevaisuudessa asiakas- ja kohderyhmien näkökulmasta.
Hyvinvoinnin ilmiöihin liittyvän tilannekuva-tiedon tuottaminen	Organisaatiolla on kyvykkyys kerätä ja analysoida tietoa ajankohtaisista hyvinvointia heikentävistä tai uhkaavista ilmiöistä väestö- ja kohderyhmittäin ja sen perusteella suunnitella ja toteuttaa tarvittavia toimenpiteitä. Kyvykkyys tuottaa ennakoivaa tietoa ilmiöstä ja sen kehityskulusta mahdollistaa vielä vaikuttavamman toiminnan suunnittelun sekä haasteiden tai kriisien hallinnan.
Väestön hyvinvointitiedon analysointi	Organisaatiolla on kyvykkyys analysoida ja hyödyntää tietoa väestön terveydestä, hyvinvoinnista ja sosiaalisista tekijöistä tehokkaasti päätöksenteossa ja johtamisessa.
Väestön hyvinvointitiedon laadun seuranta ja kehittäminen	Organisaatioilla on kyvykkyys seurata väestön hyvinvointitietoa ja sen laatua sekä kehittää sitä.
Väestön hyvinvointi- ja terveystiedon kerääminen yli toimiala- ja sektorirajojen	Organisaatioilla on kyvykkyys kerätä, luoda ja tiivistää tietoa eri hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimialojen ja sektorien välillä, jotta voidaan tehdä tietoon perustuvia päätöksiä.
Rekisteri-, tilasto- ja indikaattoritiedon hallinta	Organisaatioilla on kyvykkyys kerätä ja ylläpitää tietoa tehokkaasti eri tietolähteistä, jotta voidaan tuottaa ajantasaista ja luotettavaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tilasto- sekä rekisteritietoa ja varmistaa tietojen eheys ja saatavuus. Organisaatiolla on kyvykkyys valita oikeat mittarit tai indikaattorit arvioimaan tiettyä suorituskkyä, tavoitteiden saavuttamista tai toiminnan tehokkuutta.
Henkilöiden (eri rooleissa) kokemustiedon kerääminen ja hyödyntäminen	Organisaatiolla on kyvykkyys kerätä, analysoida ja hyödyntää kansalaisilta, asukailta, asiakkailta, toimintaan osallistujilta sekä ammattilaisilta ja työntekijöiltä saamaansa palautetta ja tietoa sekä soveltaa sitä esimerkiksi päätöksenteossa sekä palvelujen ja toiminnan kehittämisessä.

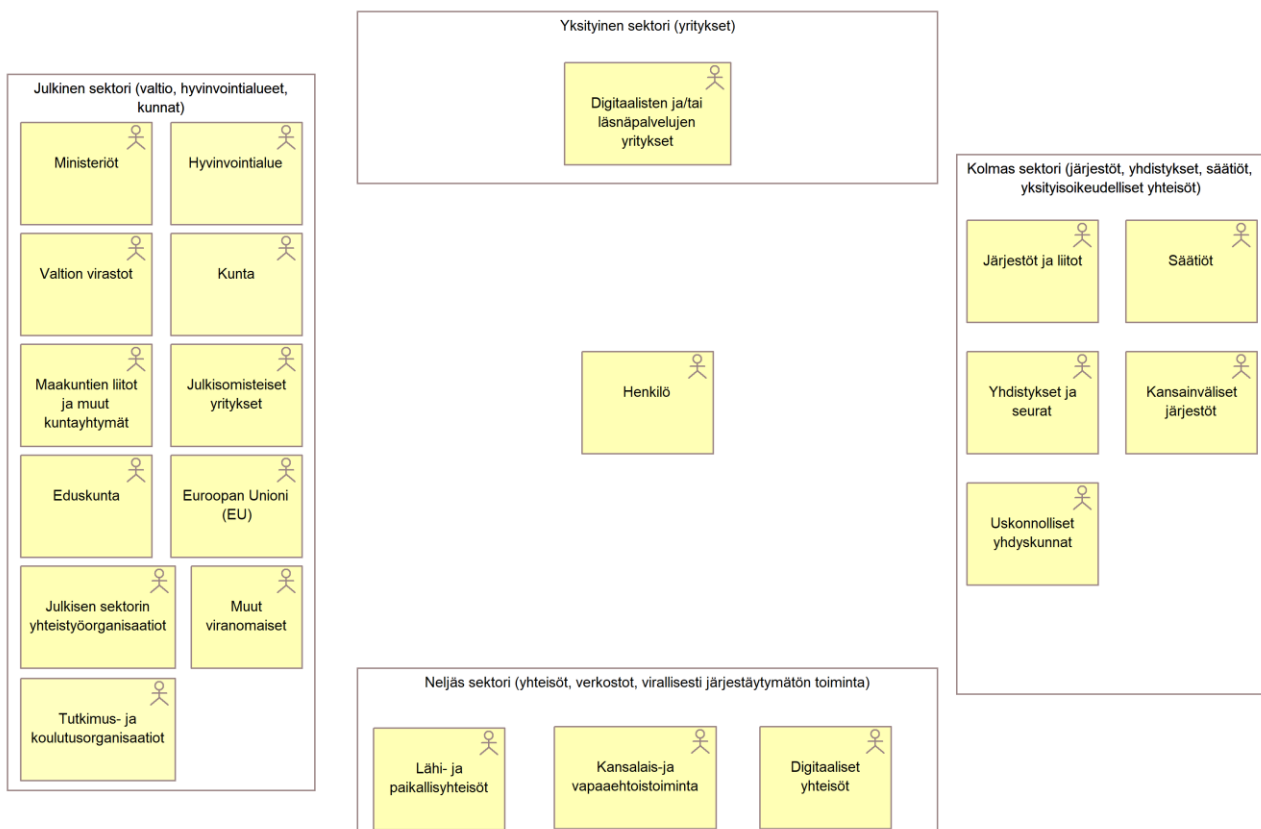
3 Toiminta-arkkitehtuuri

3.1 Toimijat

Käyttötarkoitus

- Toimii yleiskuvana hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen osallistuvista ja vaikuttavista toimijoista
- Pyrkii tunnistamaan erilaisia toimijoita ja ryhmittelemään toimijoita eri sektoreihin
- Tukee kehittämisen tuomien muutosten vaikutusten arvioinnissa - mihin toimijoihin eri hankkeet, linjaukset, kehittämisspätökset tai muutosehdotukset vaikuttavat, ketkä ovat muutoksen hyödynsaajia tai muita tärkeitä sidosryhmiä
- Tarjoaa pohjaa tarkempien määrittelyjen tekemiseen, esim. toimintamallien ja prosessien kuvaamisessa

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoita on kaikilla yhteiskunnan sektoreilla; julkisella ja yksityisellä sektorilla; sekä kolmannella ja neljännellä sektorilla. Kolmatta sektoria edustavat järjestöt, yhdistykset, säätiöt; ja neljättä sektoria yhteisöt, verkostot ja virallisesti järjestäytymätön toiminta. Toimijoiden tarkastelussa tunnistetaan mahdollisuuksien mukaan myös toiminnan maantieteellinen ulottuvuus; paikallinen, alueellinen, kansallinen ja kansainvälinen taso. Tämän osalta on kuitenkin tunnistettu, että etenkin yhteisöjen ja yritysten osalta digitaalisessa ympäristössä toteutuva toiminta ja palvelut ulottuvuus on keskeinen. Toiminta tai palvelut voivat olla täysin ajasta ja paikasta riippumattomia ja toteutua pelkästään digitaalisessa ympäristössä. Julkisen sektorin, kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin toimijat edistävät väestön hyvinvointia ja terveyttä hyvinvointijohtamisella sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedolla johtamisella.

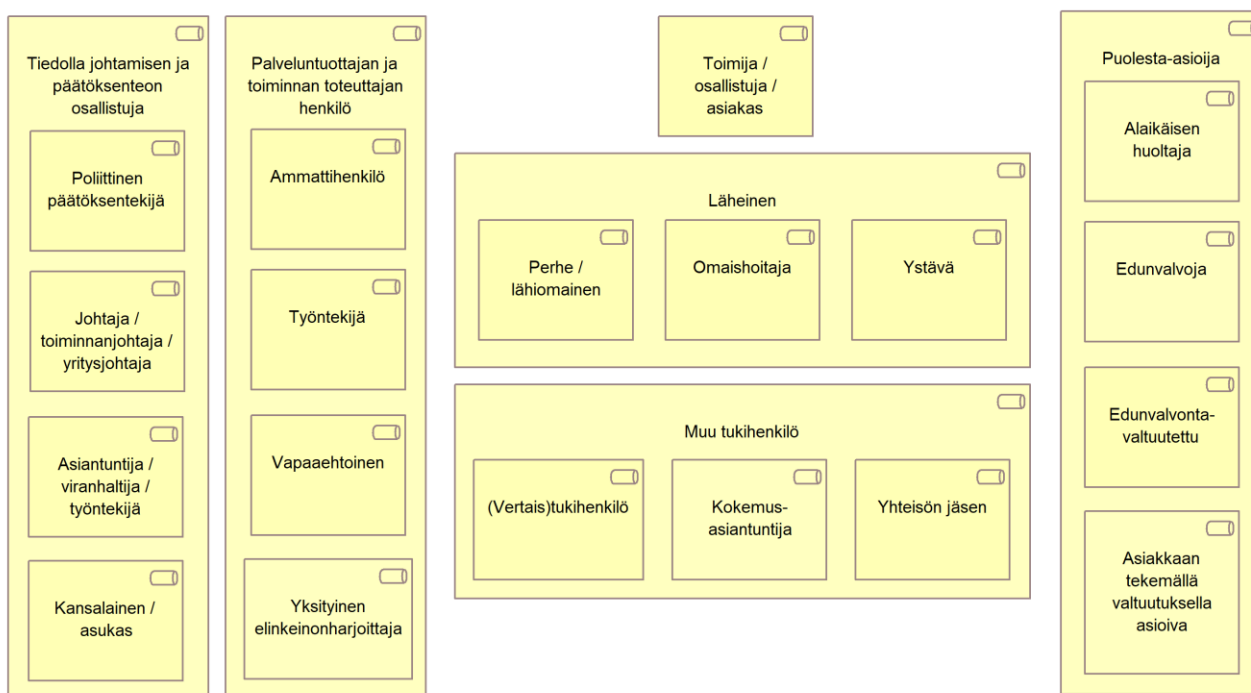
Kuva 3.1 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijat sektoreittain, henkilö keskiössä.**Taulukko 3.1 Toimijat sektoreittain.**

Toimijat sektoreittain	
Henkilö	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurissa henkilö eli ihminen on keskiössä. Henkilöllä on useimmiten nimi ja voimassa oleva henkilötunnus tai tilapäinen yksilöintitunnus. Henkilön määritelmä ei rajoitu palvelujen asiakkuuteen ja asiakassuhteen muodostumiseen tai edes kansalaisuuteen. Henkilön erilaisia rooleja avataan luvussa 3.2.
Julkinen sektori (valtio, hyvinvointialueet, kunnat)	Julkisen sektorin toimijoita ovat ministeriöt ja valtioneuvosto, eduskunta, valtion virastot ja muut viranomaiset, hyvinvointialueet, kunnat, kuntayhtymät, maakuntien liitot, julkisen sektorin tutkimus- ja koulutusorganisaatiot sekä Euroopan Unioni. Julkisen sektorin toimijoiksi tunnistetaan myös julkisomisteiset yritykset, kuten esimerkiksi DigiFinland Oy tai Hansel ja valtion erityistehtäväyhtiöt kuten HAUS kehittämiskeskus Oy ja CSC - Tieteen tietotekniikan keskus Oy. Julkisen sektorin yhteistyöorganisaatioita edustavat muun muassa Kuntaliitto ja Hyvil Oy.
Yksityinen sektori (yritykset)	Yksityisen sektorin toimijat on jaoteltu karkeasti sen mukaisesti, miten niiden tuottamat palvelut ovat henkilön käytettävissä tai miten toimintaan voi osallistua. Läsnäpalvelua käytettäessä palveluntuottaja ja -käyttäjä ovat fyysisesti samassa paikassa. Digitaalinen palvelu on digitaalisen viestintäkanavan tai alustan tuella toteutettu palvelu. Digitaalisissa palveluissa hyödynnetään erilaisia teknisiä järjestelmiä tietoliikenneverkkojen kautta. Digitaalisen palvelun toteutuksessa käytettävä viestintäkanava voi olla esimerkiksi verkkosivu, sovellus, ääni-, video- tai chattiyhteys tai sähköposti. Alusta taas voi olla laite tai käyttöjärjestelmä, jossa käytettävä ohjelmisto tai sovellus toimii. Digitaalisia palveluja voidaan ryhmitellä monella tavalla esimerkiksi sen mukaan, mitä viestintäkanavaa palvelussa käytetään, toimiiko palvelun käyttäjä itsenäisesti vai ohjatusti, onko koko palvelu digitaalinen vai vain osa siitä, sisältykö palvelun käyttöön reaaliaikaista vuorovaikusta, millä toimialalla sitä käytetään ja missä paikassa sitä käytetään. Digitaalinen palvelu voi olla itsenäisesti, palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan kanssa vuorovaikutuksessa käytettävä palvelu. Digitaalisia palveluja voidaan käyttää paitsi kotona myös palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan toimipaikassa.

Toimijat sektoreittain	
Kolmas sektori (järjestöt, yhdistykset, säätiöt, yksityisoikeudelliset yhteisöt)	Kolmannen sektorin toimijat järjestäytyvät vaihtelevasti kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla toimiviksi. Toimijoita ovat liitot ja järjestöt, joilla on usein paikallisella tasolla yhdistys- tai seuratoimintaa. Monen hyvinvointia ja terveyttä edistävän järjestön taustalla on myös kansainvälinen järjestö. Esimerkkejä tällaisista kansainvälisen taustan omaavista järjestöistä ovat esimerkiksi Suomen Punainen Risti tai Suomen Partiolaiset. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä kolmannen sektorin toimijoiden merkitys on erittäin keskeinen. Lasten, nuorten ja perheiden arjen tukena toimivia liittoja ovat esimerkiksi Väestöliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Lasten ja nuorten harrastamisessa erilaiset urheiluseurat ovat tärkeitä toimijoita. Uskonnolliset yhdyskunnat ja seurakunnat ovat monipuolisia toimijoita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueella. Ne ovat huomattavia toimijoita yhteisöllisyyden näkökulmasta, mutta tuottavat myös erilaista toimintaa ja palveluja julkisen sektorin tukena. Turvallisuuden kannalta merkittävää on vapaaehtoinen palokunta- toiminta. Osallisuuden ja demokratian kannalta keskeistä on puoluetoiminta. Säätiö on toimija, jolla on Säätiölain (487/2025) 2 § mukaan oltava hyödyllinen tarkoitus ja sen tulee tukea tai harjoittaa tätä tarkoitusta edistävää toimintaa ilman liiketoiminnan harjoittamista tai taloudellisen edun tuottamista säätiön lähipiiriin kuuluvalla. Monen säätiön tarkoituksena on hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, mitä toteutetaan myöntämällä avustuksia ja rahoitusta tarkoitusta tukevaan toimintaan tai tutkimukseen.
Neljäs sektori (yhteisöt, verkostot, virallisesti järjestäytymätön toiminta)	Neljännellä sektorilla viitataan yhteisöihin ja toimintaan, jota ei ole virallisesti järjestäytynyttä. Yhteisöt voivat olla paikallis- tai lähiyhteisöjä ja jopa oman kotitalon tai kotikadun asukkaiden yhteisöjä tai lapsen koululuokan vanhempien yhteisöjä. Kansalaistoimintaa ja kansalaisaktivismia toteutetaan myös yhteisöllisesti ja ilman virallisempaa järjestäytymistä. Yhteisöllisyyttä edistävästä kansalaistoiminnasta ovat esimerkiksi Siivouspäivä, Nappi Naapuri. tai erilaiset ruokapiirit. Sosiaalinen media ja digitalisaatio on mahdollistaa kansalaistoimintaa ja aktivismia ja yhteisöt voivat rakentua ja toimia myös pelkästään digitaalisessa ympäristössä. Sosiaalisen median digitaalisten yhteisöjen toimintaan sisältyy hyötyjen lisäksi myös riskejä etenkin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja nuorten kohdalla.

3.2 Roolit

Käyttötarkoitus • Auttaa ymmärtämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen roolien laajuutta ja monimuotoisuutta • Auttaa tunnistamaan ja huomioimaan erilaisia roolinäkökulmia, joilla on vaikutuksia toimintaan ja tiedonkulkuun (tiedonsaantioikeudet) • Tukee sen tarkentamista, missä roolissa tietty henkilö toimii tai voi toimia tietyssä prosessissa tai prosessin vaiheessa • Tukee henkilöiden toimintaan ja tietoon liittyvien tarpeiden ja muutosvaikutusten tunnistamisessa • Rooleista on tunnistettu keskeiset roolit, mutta niitä on myös tarkennettu, jotta tarpeen mukaan voidaan käyttää yleisempää roolia (esim. puolesta-asioija) tai tarkempaa puolesta-asioinnin roolia (esim. edunvalvoja)
--

Kuva 3.2 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen roolit.

Taulukko 3.2 Roolit.

Rooli	Kuvaus
Toimija/Osallistuja/Asiakas	Henkilö, joka on toimijana tai osallistujana toiminnassa tai asiakkaana palveluksessa. Henkilö huomioidaan toisaalta subjektina ja aktiivisena toimijana sekä toisaalta myös tuetusti toimivana eli tuen tarvitsijana oman ja läheisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Henkilön toiminta- tai palvelutarvetta ja niihin liittyviä kyvykkyyksiä voidaan tarkastella segmentoinnin avulla. Segmentoinnissa tunnistetaan tarpeiltaan tai toimintatavoiltaan erilaisia palvelujen käyttäjä- tai asiakasryhmiä.
Läheinen	Läheinen voi olla perheenjäsen, lähiomainen, sukulainen, sekä heidän lisäksi ystävä tai muu tuttu henkilö, jolla on merkitystä henkilön hyvinvoinnille ja terveydelle.
Perhe/lähiomainen	Perhe/lähiomainen: Esimerkiksi puoliso, vanhemmat, isovanhemmat, lapset ja sisarukset. Perheen ja lähiomaisten määrittely on kulttuurisidonnaista ja voi vaihdella kulttuurista riippuen.
Omaishoitaja	Omainen tai muu läheinen henkilö, joka hoitaa ikääntynyttä, vammaista tai sairasta henkilöä. Omaishoitaja voi hoitaa henkilön asioita. Hänellä voi olla lisäksi myös erillinen rooli puolesta asioijana.
Ystävä	Henkilön ystävät tai muut lähipiiriin kuuluvat.
Muu tukihenkilö	Henkilö, joka toimii (vertais)tukihenkilön, kokemusasiantuntijan tai yhteisön jäsenen roolissa.
(Vertais)tukihenkilö	(Vertais)tukihenkilö tarjoaa emotionaalista, käytännöllistä tai informatiivista tukea toiselle henkilölle, joka kokee samankaltaisia haasteita, vaikeuksia tai muutoksia elämäntilanteessaan. Vertaistukihenkilö voi olla toiminnan toteuttajan ohella itse myös palvelun saaja tai toimintaan osallistuja. Tukihenkilö tukee henkilöä oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä liittyen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluun tai toimintaan. Esimerkiksi linkkihenkilö.

Rooli	Kuvaus
Kokemusasiantuntija	Henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta joko kokeneena, sairastavana, kuntoutuvana, palveluita käyttäneenä, toipuvana tai läheisenä/omaisena. Kokemusasiantuntijat voivat osallistua myös palvelujen ja toiminnan kehittämiseen.
Yhteisön jäsenen	Henkilö, joka kuuluu tiettyyn yhteisöön ja osallistuu yhteisön toimintaan, jakaa sen arvot ja tavoitteet sekä voi olla aktiivinen osa yhteisön elämää ja päätöksentekoa. Yhteisön jäsenyys voi perustua esimerkiksi asuinpaikkaan, harrastuksiin, työpaikkaan tai jäsenyyteen jossakin organisaatiossa.
Tiedolla johtamisen ja päätöksenteon osallistuja	Henkilö, joka tekee päätöksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyen.
Poliittinen päätöksentekijä	Poliittinen päätöksentekijä on henkilö tai ryhmä, joka osallistuu julkisen hallinnon päätöksentekoprosessiin vaaleilla valituissa toimielimissä tai vaikuttaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin poliittisiin päätöksiin.
Johtaja / toiminnanjohtaja / yritysjohdaja	Johtavassa asemassa oleva henkilö, joka tekee päätöksiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskeviin asioihin. Henkilö voi toimia johtajana julkisella, yksityisellä tai kolmannella sektorilla. Johtaja voi toimia myös valmistelijana tai esittelijänä poliittisille päätöksentekijöille.
Asiantuntija / viranhaltija / työntekijä	Henkilö, joka työskentelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen parissa. Henkilö voi toimia julkisella, yksityisellä tai kolmannella sektorilla. Asiantuntija, työntekijä tai viranhaltija voi toimia myös valmistelijana tai esittelijänä poliittisille päätöksentekijöille.
Kansalainen / asukas	Henkilöllä, joka on kansalainen tai asukas, on mahdollisuus vaikuttaa vaalien kautta, kun äänioikeuden ehdot täyttyvät. Kansalaisella / asukkaalla voi olla mahdollisuus päätöksenteko-osallisuuteen, esimerkiksi osallistavan budjetoinnin kautta. Kansalaisella / asukkaalla on mahdollisuus vaikuttaa valmisteltaviin asioihin esimerkiksi aloitteiden, osallistamisen ja kuulemisten kautta. Tämä mahdollisuus on olemassa myös niillä henkilöillä, joilla äänioikeusehdot eivät täyty.
Palveluntuottajan ja toiminnan toteuttajan henkilö	Henkilö, joka toimii palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan roolissa.
Ammattihenkilö	Hyte-ammattilaisia, jotka työskentelevät hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävissä, -palveluissa tai -toiminnoissa.
Työntekijä	Muu työntekijä kuin ammattihenkilö, joka työskentelee hyvinvoinnin ja terveyden edistämistehtävissä. Esimerkiksi hallinnollisissa tehtävissä toimiva tai harjoittelija voivat olla työntekijöitä.
Vapaaehtoinen	Henkilö, joka antaa omaa aikaansa tai osaamistaan vapaaehtoisesti ja ilman taloudellista korvausta esimerkiksi järjestöille ja paikallisissa yhdistyksissä. Esimerkiksi kulttuuriluotsi.
Yksityinen elinkeinonharjoittaja	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen piirissä toimii paljon pienyrittäjiä, jotka toimivat yksityisinä elinkeinonharjoittajina eli harjoittavat liiketoimintaa itsenäisesti omaan lukuunsa ja omissa nimissään.
Puolesta-asioija	Henkilö, joka asioi toisen henkilön puolesta. Henkilön puolesta asiointi voidaan erotella alaikäisen ja täysi-ikäisen puolesta asiointiin. Molemmissa perusteena on joko rooli (esimerkiksi huoltajuus) tai valtuus. Roolipohjainen puolesta-asiointi perustuu perusrekisteritietoihin ja valtuuspohjainen asiointi puolesta-asioivalle annettuun valtuutukseen (Kauvo & Palm, 2024).
Alaikäisen huoltaja	Alle 18-vuotiaan alaikäisen vanhempi.

Rooli	Kuvaus
Edunvalvoja	Edunvalvoja toimii oikeudellisena edustajana, joka määrätään holhousviranomaisen tai käräjäoikeuden toimesta, huolehtien päämiehensä, eli edunvalvottavan, asioista tilanteissa, joissa tämä ei omasta tahdostaan tai erilaisten rajoitusten, kuten terveydellisten syiden takia, kykene itse huolehtimaan omista eduistaan tai asioidensa hoidosta.
Edunvalvontavaltuutettu	Edunvalvontavaltuutettu on henkilö, joka toimii Digi- ja väestötietoviraston vahvistaman edunvalvontavaltuutuksen perusteella, jonka henkilö on tehnyt.
Asiakkaan tekemällä valtuutuksella asioiva	Henkilön valtuuttama toimija, joka voi asioida henkilön puolesta monissa palveluissa.

Segmentointi

Asiakassegmentoinnin kehittäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osalta olisi tärkeää. Segmentoinnissa väestö jaetaan pienempiin ryhmiin, joilla on yhteisiä ominaisuuksia tai tarpeita, ja segmentoinnin avulla heille voidaan tarjota kohdennettuja toimenpiteitä. Erotuksena segmentoinnista, profilointi taas tarkoittaa yksittäisten henkilöiden tai ryhmien tarkempaa kuvaamista tai analysointia, jonka perusteella voidaan luoda yksityiskohtaisia asiakasprofieileja, jotka kuvaavat esimerkiksi hyvinvointitarpeita tai terveyskäyttäytymistä. Aiemmassa tutkimuksessa on ehdotettu, että segmentointia tulisi tehdä myös digitaalisten palvelujen osalta (Lakoma ym., 2023). Segmentoinnissa voidaan hyödyntää myös jaottelua sen mukaan, ovatko yksilöt palvelujen ulkopuolella, palveluihin ensikertaa tulijoita vai palveluita jo käyttävät (Koivisto & Tiirinki, 2020). Sopivaa segmentointimallia valitessa on syytä miettiä segmentoinnin tarkoitusta - halutaanko tietty kohderyhmä tavoittaa vai halutaanko tukea heidän (digitaalisten) palvelujen käyttöä tai tunnistaa tarve lähipalveluille. Yksi tapa tarkastella asiakassegmenttejä on Subjective Health Experience -malli (SHE-malli), joka keskittyy yksilön subjektiiviseen terveyden tai hyvinvoinnin kokemukseen (Bloem ym., 2020; Broekharts ym., 2022). Malli korostaa sitä, ettei terveys ole pelkästään objektiivisesti mitattavissa olevia fyysisiä oireita tai sairauksia, vaan myös yksilön omaa käsitystä ja kokemusta omasta terveydestä ja hyvinvoinnista. Se ottaa huomioon useita tekijöitä, kuten:

- **Fyysinen hyvinvointi:** Yksilön kokemus fyysisestä hyvinvoinnista ja toimintakyvystä.
- **Psyykinen hyvinvointi:** Mielenterveys ja henkinen hyvinvointi.
- **Sosiaalinen hyvinvointi:** Yksilön sosiaaliset suhteet ja yhteisöllisyys.
- **Elämänlaatu:** Yleinen tyytyväisyys elämään ja koettu elämänlaatu.

Segmentointia voidaan toteuttaa myös hyväksynnän ja kontrollin nelikentän kautta (Bloem ym. 2012). Kuvassa 3.3 on esitetty nelikenttä mallin soveltamisesta. Esimerkiksi mallia voi soveltaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalisiin palveluihin, jolloin:

1. segmentissä on henkilö, joka haluaisi käyttää digitaalista palvelua, mutta hänen digikyvykkyytensä on puutteellinen. Hän voisi hyötyä eri toimijoiden tarjoamasta digituesta ja -ohjauksesta. Tärkeää olisi tunnistaa, ketä ohjataan digitaalisiin palveluihin ja ketä kivijalkaan.
2. segmentissä on henkilö, joka sekä haluaa että kykenee käyttämään digitaalisia palveluja. Tämän segmentin käyttäjät kykenevät itsenäiseen palvelun käyttämiseen.
3. segmentissä on henkilö, joka ei välttämättä hakeudu digitaalisiin palveluihin, vaikka hänen digikyvykkyytensä voi olla hyvällä tasolla. Hän tarvitsee tietoa palveluista ja motivaatiota niiden käyttöön esimerkiksi hyötyjen kautta. Tärkeää olisi tunnistaa, ketä ohjataan digitaalisiin palveluihin ja ketä kivijalkaan.
4. segmentissä on henkilö, joka ei halua, eikä myöskään kykene digitaalisten palvelujen käyttöön. Hän tarvitsee tukea sekä motivaation että digikyvykkyyden lisäämiseksi. Tärkeää pohdita, onko digitaaliset palvelut yleensäkin asiakkaalle toimiva ratkaisu.

Kuva 3.3 Segmentointi Bloemin ym. (2012) nelikentän kautta.

Elämänvaiheet

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelut ja toiminta painottuvat eri tavoin sisällöllisesti ja yhdyspintojensa osalta elämänkaaren eri vaiheissa. Palveluja ja toimintaa tulee kehittää ihmiskeskisesti elämänvaiheen erityiset tarpeet huomioiden. Palvelujen käyttäjät ja toimintaan osallistuvat henkilöt voivat olla lapsia, nuoria, opiskelijoita, työikäisiä, lapsiperheitä tai ikääntyneitä. Elämänvaiheista lapsuus, nuoruus ja aikuisuus liittyvät suoraan ikään, lapsiperhevaihe puolestaan koskettaa lapsia, nuoria, aikuisia perheenä ja myös ikääntyviä isovanhempina. Ikääntymisen edetessä palvelujen tarve kasvaa yksilöllisesti mahdollisen toimintakyvyn heikkenemisen myötä. Elämänvaiheita on kuvattu alla olevassa taulukossa 3.1, mihin on nostettu myös elämänvaiheeseen liittyviä näkökulmia digitaalisten palvelujen käytöstä ja erityisesti digiosaamisesta.

Taulukko 3.3 Elämänvaiheet.

Elämänvaihe	Kuvaus
Lapsuus	Lapsuus elämänvaiheena kestää syntymästä nuoruuden alkamiseen. Elämänvaiheessa tärkeitä ovat turvallinen kasvu- ja kehitysympäristö, kehittymistä ja oppimista tukevat harrastukset sekä kaveripiiri. Lapsuusvaiheen palveluihin kuuluvat varhaiskasvatus sekä perusopetus esikoulusta yläasteelle saakka, vapaa-ajan palvelut, neuvolapalvelut ja kouluterveydenhuolto sekä mahdollisesti muu terveydenhuolto. Kasvu ympäristö vaikuttaa lapsen digitaitojen omaksumiseen merkittävästi. Perheen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen sekä vapaa-ajan toimijoiden osaaminen ja taidot ohjaavat lasten taitojen ja asenteiden kehitystä. Lapsi tulee tunnistaa aktiivisena toimijana digitalisoituvassa yhteiskunnassa ja huomioida lapsen oma motivaatio ja kiinnostuksen kohteet oppimisessa (Digi arkeen neuvottelukunta, 2021).

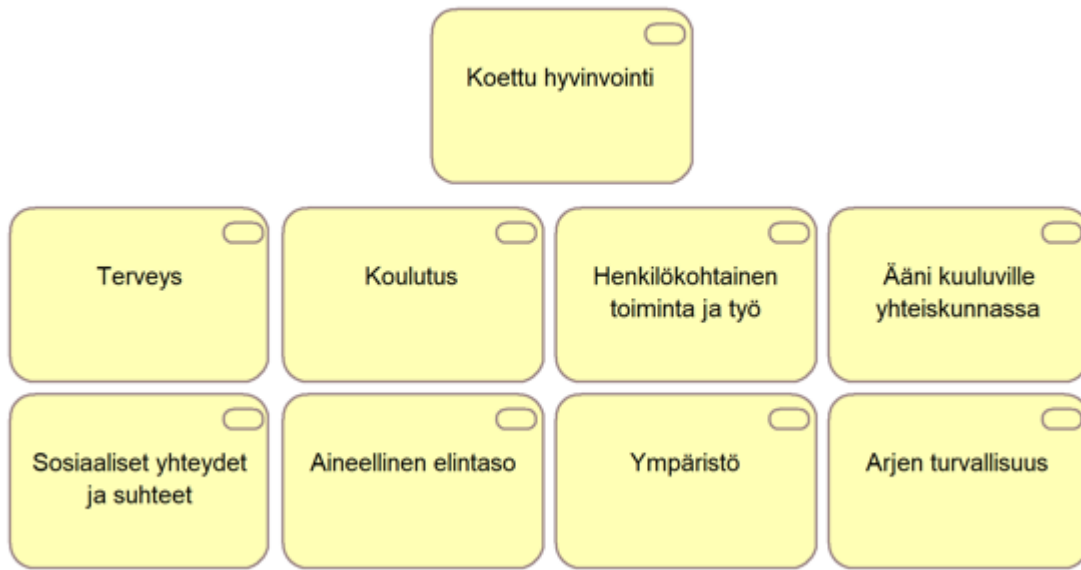
Elämänvaihe	Kuvaus
Nuoruus	Nuoruus on siirtymävaihe lapsuudesta aikuisuuteen. Nuori kehittyy fyysisesti aikuiseksi, vahvistuu henkisesti ja itsenäistyy lapsuudenperheestään. Itsenäisen elämän aloittamiseen liittyy omaan asuntoon muuttaminen, opiskelun tai työnteon aloittaminen, mahdollinen ase- tai siviilipalveluksen suorittaminen sekä vastuun ottaminen oman talouden hallinnasta. Nuori opettelee ottamaan vastuuta omasta itsestään ja toisista, esimerkiksi huolehtimaan syömisestä, liikkumisesta ja omasta jaksamisestaan. Nuoret tarvitsevat lisää osaamista erityisesti medialukutaidoissa, tietoturvassa, yksityisyyden suojassa ja oman datan arvon ymmärtämisessä. Nuorille digi-osaaminen on osa muita elämisen taitoja, ei erillinen taito, mutta nuorten tiedot, taidot ja valmiudet vaihtelevat suuresti. Nuoruuteen liittyy useita elämän siirtymäkohtia, joissa digitaidoilla on suuri merkitys (Digi arkeen neuvottelukunta, 2021).
Aikuisuus	Aikuisuuden elämänvaiheessa ihminen ottaa toimintakykynsä puitteissa vastuun itsestään ja sekä läheisistään huolehtimisesta. Aikuisen elämänvaiheeseen liittyvät työelämä tai mahdollinen työttömyys, talouden hallinta, vapaa-aika ja harrastukset sekä sosiaaliset suhteet ja parisuhde. Omasta ja läheisten terveydestä, työ- ja toimintakyvystä ja hyvinvoinnista huolehtiminen on myös osa arkea. Työikäisen aikuisen mahdollisesti tarvitsemat palvelut ovat vapaa-aikaan ja harrastuksiin liittyviä palveluja, sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi työhyvinvoinnin, työkyvyn, työssä jaksamisen ja työllisyyden tukemiseen sekä oman ammatillisen osaamisen kehittämiseen liittyviä palveluja, ihmissuhteisiin liittyvää tukea sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Yhdenvertaiset digitaaliset palvelut, saavutettavuus, esteettömyys ja kokemus turvallisesta käytöstä kannustavat aikuista palvelujen käytössä. Aikuisten digitaidoissa olennaista on jatkuvan oppimisen kyky ja halu. Teknologian kehityksen hyötyjen kääntöpuolena on jatkuva muutoksen mahdollinen kuormitus etenkin työelämässä ja toisaalta työelämän ulkopuolella olevien riski jäädä jälkeen osaamisessa (Digi arkeen neuvottelukunta, 2021).
Lapsiperhe	Lapsiperheet ovat monimuotoisia; on ydinperheitä, uusperheitä, sateenkaari-perheitä, monikkoperheitä, adoptioperheitä, sijaisperheitä ja leskien, eronneiden tai omasta tahdostaan yksin lapsen saaneiden yksinhuoltajien perheitä. Perheet voivat olla myös monikulttuurisia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024c). Lapsiperheiden arjessa painottuvat lasten turvallinen kasvu- ja kehitysympäristö, lastenhoidon järjestäminen, koulukäynnin ja harrastusten tukeminen, taloudenhallinta sekä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen liittyvät haasteet, parisuhteesta huolehtiminen sekä lasten itsenäistyminen ja poismuutto lapsuuden kodista. Lapsiperheiden hyvinvointia tukevat esimerkiksi perhe-elämän ja vanhemmuuden tukipalvelut, vanhempainryhmät sekä lastenhoidossa tukevat palvelut ja toiminta. Lapsen ja perheen digitaitojen pohtimisen olisi hyvä alkaa jo lasta odottaessa. Esimerkiksi mediankäytön tapojen ja ajankäytön tarkastelu kannattaa ulottaa koko perheeseen eli sekä vanhempiin että lapsiin (Digi arkeen neuvottelukunta, 2021).

Elämänvaihe	Kuvaus
Ikääntyminen	Ikääntymiseen liittyvä keskeinen elämäntapahtuma on eläkkeelle siirtyminen, jonka myötä muun muassa tulot muuttuvat ja taloudenhallinta on suunniteltava uudelleen. Luopuminen työroolista ja –yhteisöstä tuo suuria muutoksia arkeen ja arjen rytmitykseen. Oman hyvinvoinnin ajattelu korostuu. Ikääntymisen myötä myös perhe-elämässä voi tapahtua muutoksia kuten isovanhemmuuden myötä liittyminen lapsiperheen elämänvaiheeseen, leskeksi jääminen tai uusi parisuhde. Ikääntyminen on yksilöllistä, tuo mukanaan fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia muutoksia, joilla on vaikutusta toimintakykyyn. Arjen tuen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve kasvaa iän myötä yksilöllisesti. Fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ylläpito on keskeistä. Mahdollisten pitkäaikaissairauksien ja toimintakyvyn heikkenemisen vuoksi ikääntyvä voi tarvita tukea esimerkiksi yksinäisyyden lieventämiseen ja fyysisen kunnon ylläpitoon sekä erilaisia apuvälineitä. Kotona voidaan joutua tekemään muutostöitä. Ikääntyvä voi tarvita myös kotihoidon palveluja kotona asumisen tukemiseksi. Elämänvaiheeseen voi sisältyä omaishoidettavan tai omaishoitajan rooli. Ikääntyvän kotona asumista voidaan tukea kotiin asennettavalla digiteknologialla. Digitaalisten teknologioiden avulla voidaan tunnistaa ikääntyvän toimintakyvyn muutokset varhaisessa vaiheessa ja tukea hänen päivittäisiä toimintojaan oikea-aikaisesti. Digitaalisten palvelujen avulla ikääntyvä voi saada muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja kotiinsa, hänen on mahdollista osallistua ryhmätoimintoihin, kuntoutusinterventioihin sekä pitää yhteyttä läheisiinsä. Tämä vahvistaa ikääntyvän turvallisuuden tunnetta, yhteisöllisyyttä ja toimintakykyä. Ikääntyvien henkilökohtaiset digitaidot vaihtelevat paljon. Ikä ei itsessään määritä digiosaamisen tasoa. Ikääntyvä saa digitarpeisiinsa apua vertaisopastuksena, julkisten palvelujen kautta tai läheisiltään. Läheisten ihmisten tuella on suuri merkitys ikääntyvän oppimisen motivoinnissa osana arkielämää. Mahdollisuus hoitaa omat asiat itsenäisesti ja vaihtaa kuulumisia läheisten kanssa vahvistaa ikääntyvän motivaatiota oppia digitaalisten palvelujen käyttöä (Digi arkeen neuvottelukunta, 2021).

3.3 Palvelukartta

Käyttötarkoitus • Antaa yleiskuvan siitä, miten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen laajaa toimintakenttää voidaan jäsentää osa-alueisiin (pohjana Stiglitzin malli) • Tunnistaa keskeisiä palveluita ja toimintoja, sekä ryhmittelee ne ylätasoon osa-alueisiin • Tarjoaa pohjan palvelujen ja toimintojen kuvausten laatimiseen • Tarjoaa esimerkkejä ja pohjaa palvelujen ja toimintojen tarkempaan tunnistamiseen ja jäsentämiseen
--

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin palvelukartan tarkastelun lähtökohdaksi on valittu Stiglitzin komission hyvinvoinnin osa-alueita kuvaava malli, jota on käytetty etenkin EU:n alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueen jäsentelyä. Tarkastelun lähtökohtana on henkilö. Hyvinvoinnin ja terveyden ulottuvuuksia henkilön näkökulmasta on Stiglitzin mallissa jäsennetty kuvan 3.4. mukaisella jaottelulla: terveys; koulutus; henkilökohtainen toiminta ja työ; ääni kuuluville yhteiskunnassa; sosiaaliset yhteydet ja suhteet; aineellinen elintaso; ympäristö; ja arjen turvallisuus (Stiglitz ym., 2009). Lisäksi yhtenä osa-alueena on tunnistettu koettu hyvinvointi (OECD, 2013).

Kuva 3.4 Stiglitzin komission hyvinvoinnin osa-alueet + koettu hyvinvointi.

Taulukko 3.4 Stiglitzin komission hyvinvoinnin osa-alueet + koettu hyvinvointi sekä selitykset.

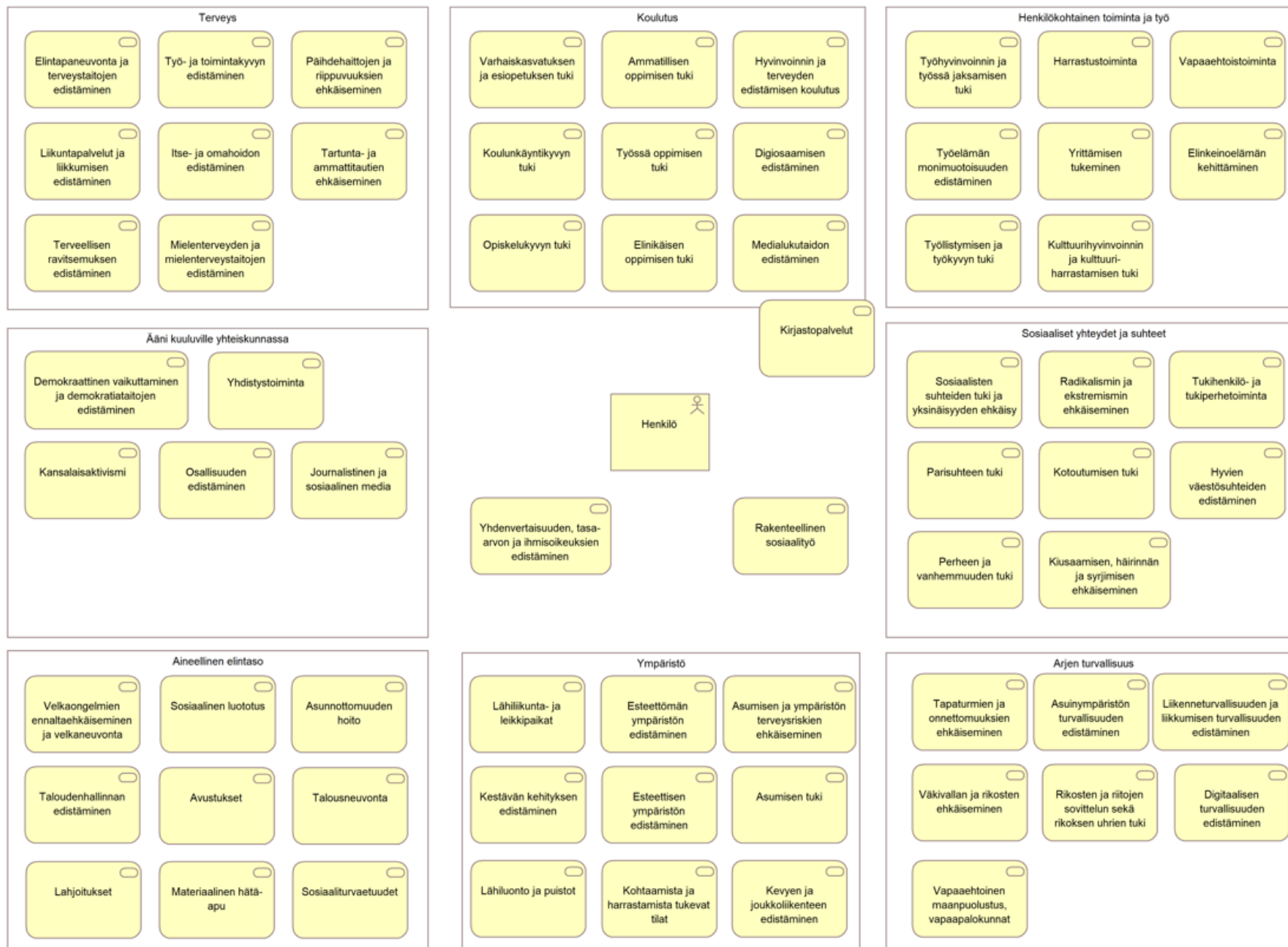
Käsite	Kuvaus
Koettu hyvinvointi	Koetulla hyvinvoinnilla tarkoitetaan hyvää henkistä tilaa, joka sisältää kaikki ihmisen omaa elämäänsä koskevat sekä kielteiset että myönteiset arvioinnit sekä ihmisen omien kokemusten herättämät reaktiot (OECD, 2013). Ihmisen kokema elämänlaatu ja onnellisuus ovat subjektiivisen hyvinvoinnin ilmentymiä.
Terveys	Terveys on ihmisen fyysisen, sosiaalisen ja psyykkisen hyvinvoinnin tila. Terveys on merkitykseltään laajempi kuin pelkkä vaivan tai sairauden puute. Terveys on voimavara, jonka avulla myös monet muut hyvinvoinnin osatekijät ja hyvä elämä voivat toteutua. Terveys on inhimillinen perusarvo (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024a).
Koulutus	Koulutus on hyvinvointia edesauttava tekijä ihmisen elämänkaareissa. Koulutus vaikuttaa ihmisen asemaan työelämässä ja siten taloudelliseen asemaan sekä aineelliseen elintasoon. Koulutuksen avulla omaksutut tiedot ja taidot tukevat ihmistä oman ja läheisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024b). Mahdollisuudet elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen tukee ihmisen edellytyksiä itsensä toteuttamisen sekä merkitykselliseen toimintaan osana yhteiskuntaa.
Henkilökohtainen toiminta ja työ	Henkilökohtainen toiminta ja työ ovat tärkeitä ihmisen terveyttä ja hyvinvointia edistäviä tekijöitä. Työ parantaa aineellista toimeentuloa, tukee työyhteisön muodossa sosiaalisia suhteita ja edistää merkityksellisenä tekemisenä ihmisen osallisuutta ja hyvinvointia. Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen on tutkimuksen mukaan todettu edesauttavan henkistä hyvinvointia (Repo, 2016).
Ääni kuuluville yhteiskunnassa	Osallisuus on vahvasti yhteydessä ihmisen hyvinvointiin ja merkittävä tekijä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kokemus osallisuudesta lisää hyvinvointia, turvallisuutta, uskoa tulevaisuuteen ja omiin mahdollisuuksiin. Osallisuus ilmenee päätösvaltaana omassa elämässä ja vaikuttamisen mahdollisuuksina ryhmissä, palveluissa, asuinympäristössä tai laajemmin yhteiskunnassa.

Käsite	Kuvaus
	Osallisuus ilmenee myös mahdollisuutena panostaa paikallisesti yhteiseen hyvään, luoda ja kokea siten merkityksellisyyttä sekä liittyä sosiaalisiin suhteisiin (Isola ym. 2017).
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet	Ihminen tarvitsee turvallisen sosiaalisen ympäristön ja mahdollisuuden olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa pysyäksään terveenä ja toimintakykyisenä (Kauhanen, 2016). Ihmissuhteet ja muilta saatu tuki edistävät terveyttä, suojaavat sairauksilta ja parantavat toipumismahdollisuuksia niillä, jotka ovat jo sairastuneet. Yksinäisyys lisää joidenkin sairauksien riskiä, mutta yksinäisyyden vaikutukset ovat hyvin yksilöllisiä ja riippuvat olosuhteista (Huttunen, 2020). Ihmisten tai ryhmien väliset sosiaaliset suhteet eli sosiaaliset verkostot ja niissä syntyvä luottamus, vastavuoroisuus ja sosiaalinen tuki tuottavat ihmiselle sosiaalista pääomaa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024a). Sosiaalinen pääoma ja sosiaaliset suhteet ovat keskeisiä tekijöitä yksilön hyvinvoinnissa (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2024b).
Aineellinen elintaso	Aineellisella elintasolla tarkoitetaan yksilön käytettävissä olevia tuloja sekä vaurautta ja sitä kautta kulutuksen määrää (Simpura, 2009). Aineellinen elintaso kytkeytyy yksilön hyvinvointiin ja terveyteen. Yksilöllä tulee olla sen verran tuloja, että niiden avulla voi saavuttaa kohtuullisen elämisen tason sisältäen ravinnon, asumisen ja harrastukset.
Ympäristö	Agenda 2030 mukaisesti ympäristön, talouden ja ihmisen ottaminen tasavertaisesti huomioon on kestävä kehityksen edellytys (Valtioneuvosto, 2020). Ihmisen oma toiminta kestävä kehityksen toteuttamisessa on keskeistä ja toisaalta ihmisen hyvinvointi ja terveys ovat monin tavoin ja vuorovaikutteisesti yhteydessä ympäristöön. Asuin- ja elinympäristön vaikutukset ihmisen hyvinvointiin voivat olla myönteisiä tai haitallisia. Erään kyselytutkimuksen mukaan ihmisten tärkeimmiksi nostamat positiiviset asuin- ja elinympäristön laatutekijät olivat turvallisuus, rauhallisuus, siisteys ja luonnonläheisyys, negatiivisimmiksi puolestaan osoittautuivat rauhatomuus, häiritsevä liikenne ja huono sijainti, epäsiisteys ja hoitamattomuus sekä turvattomuus. Luontoympäristö elvyttävänä ympäristönä edesauttaa ihmisten henkisen terveyden ylläpitoa. Tutkimuksissa on myös todettu, että liikkumiseen aktivoivan elinympäristön lisäksi pelkkä passiivinenkin kontakti luontoympäristöön voi edistää terveyttä (Kytä & Kahila, 2006). Elinympäristön terveyshaittoja ihmisen terveyteen vaikuttavina tekijöinä ovat muun muassa ulko- ja sisäilman pienhiukkaset, säteily sekä passiivinen tupakointi. Myös ympäristömelu ja asuntojen homevauriot aiheuttavat merkittäviä terveyshaittoja (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.). Lisäksi elinympäristön mikrobit sekä esimerkiksi voimakkaat lämpötilan vaihtelut lisäävät sairastumisen riskiä (Huttunen, 2020). Elintarvikkeiden ja veden laatu vaikuttavat terveyteen. Talousveden on oltava turvallista, uimaveden laatu ei saa aiheuttaa uimarille terveyshaittaa ja kiinteistön vesijärjestelmiä on ylläpidettävä niin, etteivät terveydelle haitalliset mikrobit pääse niissä lisääntymään.
Arjen turvallisuus	Arjen turvallisuus on ihmisen hyvinvoinnin näkökulmasta tärkeä kokemus. Turvallisuuden tunne on olotila, jossa omaa elämäntilannetta, ympäristöä tai muita ihmisiä ei koeta uhkaaviksi tai pelkoa aiheuttaviksi tekijöiksi. Turvallisuuden tunteeseen liittyy kokemus tilanteen ennustettavuudesta ja sen jatkuvuudesta ihmisen kannalta hyväksyttävällä tavalla. Turvallisuuden tunnetta lisää tieto siitä, että tukea ja apua on saatavilla tarvittaessa. Turvattomuuden tunne aiheuttaa stressiä ja ahdistuneisuutta ja sitä kautta heikentää psyykkistä terveyttä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuurin kohdealueen palvelukartassa pyritään tunnistamaan palvelut ja toiminta hyvinvoinnin osa-alueittain. Kaikkia palveluja ja kaikkea toimintaa ei voida kuitenkaan sitoa tiukasti vain yhteen hyvinvoinnin osa-alueeseen. Toiminta, palvelut ja kehittämistoimenpiteet voivat koskea useita toimintoja, palveluja ja hyvinvoinnin osa-alueita. Henkilön palvelu- ja toimintatarpeiden näkökulmasta poikkileikkaava monialainen näkökulma on usein tärkeä esimerkiksi erityisen heikossa asemassa olevien väestöryhmien kohdalla.

Tarkastelun ulkopuolelle rajataan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joiden osalta kokonaisarkkitehtuuri on julkaistu sekä muiden hallinnonalojen vastuulle kuuluvat palvelut. Koska hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluille ja toiminnalle on ominaista yhdyspintojen sekä poikkihallinnollisuuden merkityksen korostuminen, on tiukka rajaaminen haasteellista ja jopa epätarkoituksenmukaista. Yhdyspintojen, poikkihallinnollisen ja laajan monisektorisen toimijakentän lisäksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdealueelle on ominaista dynaamisuus eli kehittämiskohteiden ja teemojen muuttuminen liittyen kulloinkin tunnistettuihin yhteiskunnallisiin haasteisiin ja ilmiöihin.

Palvelujen ja toiminnan osalta syventävänä viitekehyksenä voidaan hyödyntää elämänkaarimallia soveltaen seuraaviin elämänvaiheisiin: lapsuus, nuoruus, aikuisuus, lapsiperhe, ikääntyminen. Palveluja ja toimintaa ei palvelukartassa kohdealueen laajuuden vuoksi kuitenkaan tarkenneta tälle tasolle, mutta tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen kehittämisessä niillä on lisäarvoa. Poikkeuksena edellisestä elämänvaiheita hyödynnetään kuitenkin koulutuksen hyvinvoinnin osa-alueella palvelujen ja toiminnan tarkastelussa.

Kuva 3.5 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelukartta.

Taulukko 3.5 Palvelut ja toiminta hyvinvoinnin osa-alueittain.

Hyvinvoinnin osa-alue / palvelut ja toiminta	
Terveys	Elintapaneuvonta ja terveystaitojen edistäminen, esimerkiksi neuvonta liittyen liikkumiseen, ravitsemukseen, painonhallintaan, ja uneen sekä terveyslukutaidon ja terveystietämisen edistäminen.
	Liikuntapalvelut ja liikkumisen edistäminen, esimerkiksi ohjatut liikuntatunnit, kuntoilutilat sekä harrastusryhmät eri ikäryhmille sekä ulkoilun tukeminen.
	Terveellisen ravitsemuksen edistäminen, esimerkiksi ravintosisällöt, ravitsemukseen liittyvä ohjaus ja neuvonta.
	Työ- ja toimintakyvyn edistäminen, esimerkiksi erilaiset kartoitukset ja työhön ja toimintakykyyn liittyvä ohjaus ja neuvonta.
	Itse- ja omahoidon edistäminen, esimerkiksi vertaistuki.
	Mielenterveyden ja mielenterveystaitojen edistäminen, esimerkiksi vertaistuki, ohjaus ja neuvonta.
	Päihdehaittojen ja riippuvuuksien ehkäiseminen, esimerkiksi liittyen päihteisiin, tupakkaan ja nikotiinituotteisiin sekä rahapeleihin.
	Tartunta- ja ammattitautien ehkäiseminen, esimerkiksi tartuntatautien ehkäiseminen ja vastustuskykyisten taudinaiheuttajien ehkäiseminen sekä rokote-myönteisyyden edistäminen.
Koulutus	Varhaiskasvatuksen tuki, esimerkiksi alle kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu tai toiminta.
	Koulunkäyntikyvyn tuki, esimerkiksi kouluikäisten lasten kasvua ja kehittymistä tukeva palvelu tai toiminta.
	Opiskelukyvyn tuki, esimerkiksi toisen asteen opintoja, ammatti- tai korkeakouluopintoja suorittavan opiskelijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta. Esimerkiksi etsivä nuorisotyö tukee myös opiskelupaikan ulkopuolella.
	Ammatillisen oppimisen tuki, esimerkiksi ammatillista osaamistaan kehittävän oppijan opiskelukykyä tukeva palvelu tai toiminta. Esimerkiksi etsivä nuorisotyö tukee myös opiskelupaikan ulkopuolella.
	Työssä oppimisen tuki, esimerkiksi ammatillista osaamistaan omassa työssään vahvistavan oppijan oppimiskykyä tukeva palvelu tai toiminta, joka toteutetaan yhteistyössä työnantajan kanssa.
	Elinikäisen oppimisen tuki kannustaa ihmistä elinikäiseen oppimiseen ja kehittymiseen iästä riippumatta, esimerkiksi kansalaisopistojen tukemana.
	Digiosaamisen ja medialukutaitojen edistäminen, esimerkiksi koulutuksia, työpaikkoja ja resursseja, jotka auttavat ihmisiä kehittämään teknisiä taitoja, kuten tietokoneen ja mobiililaitteiden käyttöä, ohjelmistojen hallintaa ja verkkoturvallisuutta.
Henkilökohtainen toiminta ja työ	Työhyvinvoinnin ja työssä jaksamisen tuki, esimerkiksi työn ja vapaa-ajan tasapainon tuki.
	Työelämän monimuotoisuuden edistäminen, esimerkiksi erilaisista taustoista tulevien työllisyyden edistäminen ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien luominen työelämässä.
	Työllistymisen ja työkyvyn tuki, erityisesti heikommassa työmarkkina-alueella olevien osalta. Esimerkiksi etsivä nuorisotyö ja ohjaamo-palvelut tukee nuorten kohdalla.
	Harrastustoiminta, esimerkiksi urheilua, taidetta, musiikkia, käsitöitä, luonnossa liikkumista tai kulttuuriharrastuksia, joita voi tehdä yksin tai ryhmässä.
	Yrittämisen tukeminen, esimerkiksi starttiraha.

Hyvinvoinnin osa-alue / palvelut ja toiminta	
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet	Kulttuurihyvinvoinnin ja kulttuuriharrastamisen tuki, esimerkiksi taide- ja kulttuuritapahtumien järjestämistä ja tarjoamista, tukipalveluita kulttuuritoimijoille sekä tilaisuuksia osallistua taiteelliseen toimintaan, kuten musiikkiin, teatteriin, kuva- taiteisiin tai kirjallisuuteen.
	Vapaaehtoistoiminta on toimintaa, jossa yksilöt antavat aikaansa ja osaamistaan yhteisön tai muiden ihmisten hyväksi ilman taloudellista korvausta. Se voi kattaa laajan kirjon tehtäviä, kuten apua ikäihmisille, lasten ja nuorten tukemista, ympäristönsuojelua, tapahtumien järjestämistä tai kriisitilanteisiin reagoimista.
	Elinkeinoelämän kehittäminen, esimerkiksi yritysten neuvontapalveluita, rahoitusmahdollisuuksien parantamista, koulutuksen ja osaamisen kehittämistä, sekä yhteistyön edistämistä eri toimialojen välillä.
	Sosiaalisten suhteiden tuki, esimerkiksi sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuuksien tukeminen, yksinäisyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen ehkäiseminen. Esimerkiksi etsivä vanhustyö tukee ikääntyneitä sosiaalisten suhteiden sekä muiden haasteiden kanssa.
	Parisuhteen tuki, esimerkiksi parisuhdeneuvonta, terapeutit palvelut, työpaikat ja koulutukset.
	Perheen ja vanhemmuuden tuki, esimerkiksi vanhemmuuskoulutukset, perheneuvonta, tukiryhmät ja lasten hyvinvointipalvelut sekä taloudellinen apu ja käytännön resurssit arjen helpottamiseksi.
	Kiusaamisen, häirinnän ja syrjimyksen ehkäiseminen, esimerkiksi varhaiskasvatuksesta työyhteisöihin.
	Kotoutumisen tuki, jonka tavoitteena on auttaa maahanmuuttajia sopeutumaan uuteen yhteiskuntaan tarjoamalla kielikursseja, kulttuurikoulutusta, työmarkkinatukea ja ohjausta viranomaisasioissa.
	Radikalismien ja ekstremismien ehkäiseminen, esimerkiksi koulutuksen, yhteistyön ja dialogin edistäminen ja tukea yksilöille, jotka saattavat olla alttiina ääriajattelulle ja väkivaltaiselle toiminnalle.
	Tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, esimerkiksi henkilökohtaista ja perhekohtaista tukea lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat ylimääräistä huolenpitoa tai ohjausta.
Turvallisuuden tunne	Hyvien väestösuhteiden edistäminen, esimerkiksi monikulttuurisuuden edistäminen, syrjinnän ehkäisy, yhteisöllisten tapahtumien järjestäminen, koulutukset ja keskustelufoorumit, jotka tukevat ymmärrystä ja kunnioitusta erilaisten kulttuurien ja taustojen välillä.
	Tapaturmien ja onnettomuuksien ehkäiseminen, esimerkiksi ensiaputaitojen ja kodin turvallisuustietoisuuden edistäminen.
	Väkivallan ja rikosten ehkäiseminen, esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan, ihmiskaupan sekä muun väkivallan ja rikosten ehkäiseminen.
	Asuin ympäristön turvallisuuden edistäminen, esimerkiksi turvallisuusriskien havainnointi turvallisuuskävelyin.
	Rikosten ja riitojen sovittelun tuki ja rikosten uhrien tuki. Rikosten ja riitojen sovittelun tuki tarjoaa puolueetonta apua osapuolten välisen konfliktin ratkaisemiseen ja sovitteluun, edistäen rauhanomaista ratkaisua ja osapuolten välistä ymmärrystä. Rikosten uhrien tuki puolestaan tarjoaa käytännön apua, emotionaalista tukea ja oikeudellista neuvontaa rikosten uhreille, auttaen heitä selviytymään rikoksen vaikutuksista ja saamaan tarvitsemaansa tukea ja oikeutta.
	Vapaaehtoinen maanpuolustus ja vapaapalokunnat vahvistavat turvallisuutta esimerkiksi kansalaisia osallistaen ja kouluttaen.
	Liikenneturvallisuuden ja liikkumisen turvallisuuden edistäminen, esimerkiksi liikennekasvatus ja tiedotus.

Hyvinvoinnin osa-alue / palvelut ja toiminta	
	Digitaalisen turvallisuuden edistäminen, esimerkiksi toiminta tietosuojan ja tietoturvallisuuden edistämiseksi.
Ympäristö	Lähiliikunta- ja leikkipaikat, esimerkiksi leikkipuistot, ulkokuntosalit, skeittiparkit ja monitoimikentät, jotka kannustavat aktiiviseen elämäntapaan ja tarjoavat mahdollisuuksia sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Kestävän kehityksen edistäminen, esimerkiksi kierrätystä, ilmastoystävällistä asumista, liikkumista tai ruokaa edistävät palvelut ja toiminta. Lähiluonnossa liikkumisen mahdollistaminen, esimerkiksi infrastruktuurin ja palvelujen tarjoamista, jotka helpottavat luonnossa liikkumista ja sen hyödyntämistä lähellä asuinalueita. Esteettömän ympäristön edistäminen, esimerkiksi luodaan tiloja ja palveluja, jotka ovat saavutettavissa kaikille, riippumatta heidän fyysisistä, aistien tai muista rajoitteistaan. Esteettisen ympäristön edistäminen, esimerkiksi tilojen ja alueiden suunnittelu ja kehittäminen siten, että ne ovat visuaalisesti miellyttäviä ja luovat positiivista ympäristökokemusta. Kohtaamista ja harrastamista tukevat tilat, esimerkiksi kunta toimii mahdollistajana järjestöjen, yhdistysten ja paikallisten yhteisöjen toiminnalle. Asumisen ja ympäristön terveysriskien ehkäiseminen sisältää esimerkiksi erilaisia toimia, jotka vähentävät terveyshaittojen riskiä asumisympäristössä ja sen ympäristössä. Asumisen tuki, esimerkiksi erityisesti heikoimmassa asemassa oleville kohdistetut palvelut ja toiminta, asumisneuvonta sekä asunnottomuuden ehkäiseminen. Kevyen ja joukkoliikenteen edistäminen, esimerkiksi pyöräilyinfrastruktuurin parantaminen, jalkakäytävien ja kävelyreittien kehittäminen sekä joukkoliikenteen palvelujen parantaminen.
Aineellinen elintaso	Velkaongelmien ennaltaehkäiseminen ja velkaneuvonta, esimerkiksi taloudenhallinnan koulutus, velkatilanteen arviointi ja suunnittelu, varhainen puuttuminen, tukipalvelut ja ohjaus sekä talousneuvonta. Sosiaaliturvaetuudet Taloudenhallinnan edistäminen, esimerkiksi budjetoinnin opettaminen, säästämisen ja sijoittamisen ohjaus, velanhoidon tuki, kuluttajakasvatus tai talousneuvonta ja ohjaus. Lahjoitukset, vapaaehtoinen rahan tai tavaroiden antamista erilaisille järjestöille tai avun tarpeessa oleville ihmisille. Sosiaalinen luotto on kunnan tai muun julkisen tahon tarjoama laina, joka on suunnattu taloudellisissa vaikeuksissa oleville henkilöille, joilla ei ole mahdollisuutta saada luottoa perinteisiltä rahoituslaitoksilta. Avustukset, esimerkiksi rahan tai tavarain muodossa annettu kriisi- ja hätäapu. Materiaalinen hätäapu, esimerkiksi ruoka-apu; lämpimän aterian, hävikkiruuan tai ruokakassien jakaminen vähävaraisille ja toimeentulovaikeuksista kärsiville ihmisille. Materiaalista hätäapua tarvitaan myös esimerkiksi tulipalon ja kodin menetyksen seurauksena. Asunnottomuuden hoito, esimerkiksi hätämajoitus, asunto ensin -malli, tukipalvelut ja yhteisölliset asumisratkaisut. Talousneuvonta, esimerkiksi budjetoinnin apu, velkaneuvonta, säästämis- ja sijoitusneuvonta, taloudellinen suunnittelu ja kriisitilanteiden talousapu.
Ääni kuuluville yhteiskunnassa	Demokraattinen vaikuttaminen ja demokratiataitojen edistäminen, esimerkiksi vaalit, luottamustehtävät, valtuustot, neuvostot, neuvottelukunnat, komiteat, kansalaisaloitteet, lausunnot, oppilaskunnat, lapsiparlamentit sekä asukasvaikuttaminen kuten esimerkiksi osallistuva budjetointi.

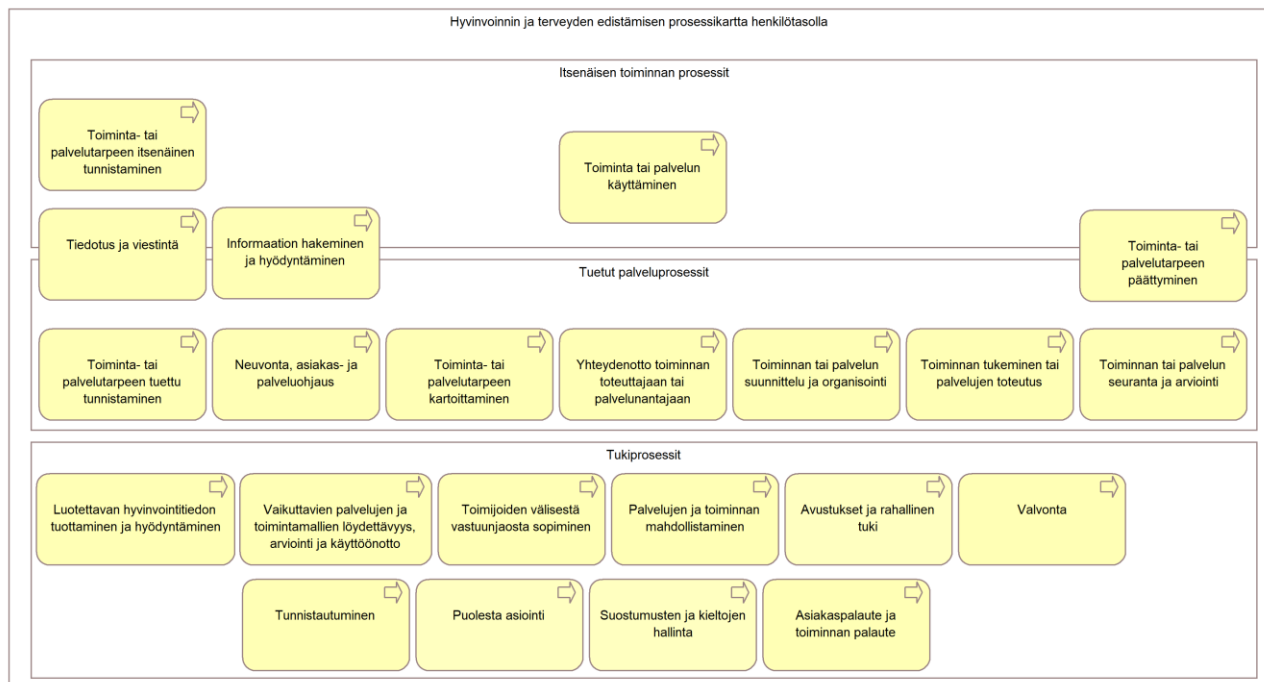

Hyvinvoinnin osa-alue / palvelut ja toiminta	
	Kansalaisaktivismi, esimerkiksi muodollisesti järjestäytymätön kansalaisvaikuttaminen, kansalaisliikkeet, yhteisöt ja verkostot.
	Yhdistystoiminta, esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan järjestöt ja yhdistykset, poliittiset puoluejärjestöt, ammattiyhdistykset, harrastus- ja liikuntajärjestöt ja vanhempainyhdistykset.
	Osallisuuden edistäminen, esimerkiksi yhteisöllisten tapahtumien järjestämistä, kansalaisvaikuttamisen mahdollistamista sekä tukipalveluiden tarjoamista.
	Journalistinen ja sosiaalinen media, esimerkiksi perinteiset joukkotiedotusvälineet ja sosiaalinen media vaikuttamisen kanavina ja palveluina.
Koulutus, henkilökohtainen toiminta ja työ sekä sosiaaliset yhteydet ja suhteet	Kirjastopalvelut; enenevässä määrin palvelualusta tukien elinikäisen oppimisen lisäksi harrastamista, kulttuuritoimintaa ja sosiaalisia kohtaamisia
Hyvinvoinnin osa-alueet poikakeikkaavat palvelut ja toiminta	Yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja ihmisoikeuksien edistäminen, esimerkiksi lainsäädännön kehittäminen ja toimeenpano, koulutus ja tietoisuuden lisääminen, tukipalvelut ja oikeuksien valvonta sekä kansalaisjärjestöjen ja yhteisöjen tukeminen.
	Rakenteellinen sosiaalityö, esimerkiksi erityispalveluihin turvautumisen tai pitkäaikaisen sosiaalityön asiakkuuden riskitekijöiden tunnistaminen ihmisen osalta.

3.4 Prosessikartta

Käyttötarkoitus • Kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessit ylätasolla • Pyrkii tunnistamaan prosessien luonteen jaottelemalla prosessit ryhmiin • Auttaa huomioimaan keskeisiä prosesseja eri hankkeissa tai tekemään rajauksia kehittämiskohteissa • Antaa pohjaa tarkemmille prosessikuvauksille

Henkilön näkökulmasta tunnistettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessi ja tukiprosessit on esitetty kuvassa 3.6.

Kuva 3.6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessikartta.

Prosessikartan osalta on syytä korostaa, että kaikki prosessit eivät aina ole tarpeen, eivätkä aina toteudu henkilön kohdalla. Prosessikartta ei ota suoraan kantaa eri prosessien suoritusjärjestykseen, vaikka palveluprosessit onkin pääosin pyritty kuvaamaan ajallisesti loogisessa järjestyksessä. Prosessikartta huomioi henkilön sekä aktiivisena itsenäisesti omaa ja läheisten hyvinvointia ja terveyttä edistävänä toimijana, että tuettuna toimijana, jonka toimintaan osallistuminen tai palvelun käyttö alkaa ja toteutuu ammattihenkilön tai läheisen ohjaamana ja tukemana. Prosessien kulussa voi olla hyvin erilaisia variaatioita ihmisen kulloisenkin tarpeen mukaisesti. Toiminta voi alkaa tuesti, mutta varsinainen toteutuminen voi tapahtua henkilön itsenäisestä toteuttamana. Henkilö voi itsenäisesti tunnistaa palvelun tarpeen, ottaa yhteyttä palvelun toteuttajaan ja edetä siitä palveluun ammattihenkilön ohjaamana. Henkilö voi hakeutua tai tulla ohjatuksi toiminnasta palveluun tai palvelusta toimintaan. Prosessit voivat toteutua myös täysin omaehtoisesti ja itsenäisesti henkilön toteuttamana. Palvelun tai toiminnan tarve voi olla lyhykestoinen tai eliniän kestävä. Tarve voi liittyä tilapäisen hyvinvoinnin tai terveyden haasteen ratkaisemiseen tai tarve voi olla pidempi aikainen. Esimerkiksi terveellisen ravitsemuksen ja liikunnan osalta henkilön perustarve on elinikäinen, mutta niihin tarvittavan tuen tarve voi olla lyhykestoinen.

Tukiprosesseissa keskeisimpiä palveluja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdealueella ovat luotettavan hyvinvointitiedon tuottaminen ja hyödyntäminen sekä vaikuttavien palvelujen ja toimintamallien löydettävyys, arviointi ja käyttöönotto. Henkilö voi käyttää palveluja tai osallistua toimintaan anonyymisti tai tunnistautuneena. Joissain hyvinvointia ja terveyttä edistävissä palveluissa ja toiminnassa henkilöllä on mahdollisuus saada käyttöön tai osallistumiseen rahallista avustusta tai tukea, jota on kohdennettu esimerkiksi toimintakykyrajoitteisten tai vähävaraisten osallistumisen tai palvelun saamisen tukemiseksi. Kaikissa palveluissa ja toiminnassa on lisäksi hyvä huomioida mahdollisuus antaa palautetta palvelusta ja toiminnasta kehittämisen tueksi. Valvonta tukiprosessina viittaa siihen, että henkilöllä on palvelussa tai toiminnassa epäkohtia havaitessaan mahdollisuus tuoda nämä esiin käsiteltäväksi ja korjattavaksi. Valvontaa toteutetaan myös viranomaisvalvontana, joka valvoo muun muassa sitä, että julkiset ja yksityiset toimijat noudattavat terveyttä ja turvallisuutta koskevia säädöksiä ja ohjeita, suojellen näin väestön terveyttä ja hyvinvointia.

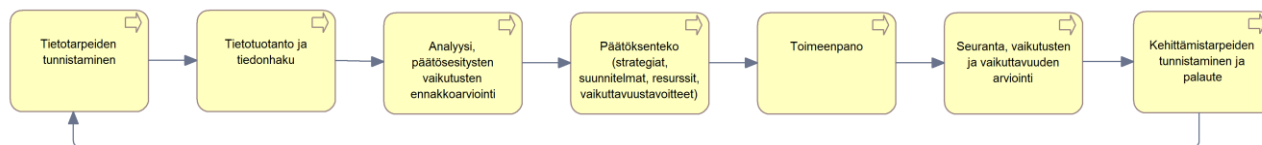
Taulukko 3.6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessikartta henkilön tasolla.

Prosessi	Kuvaus
Itsenäisen toiminnan prosessit	
Tiedotus ja viestintä	Tiedotus ja viestintä on prosessi, joka voi toimia herätteenä tai alkupisteinä toiminta-/palvelutarpeen itsenäiselle tunnistamiselle.
Toiminta-/palvelutarpeen itsenäinen tunnistaminen	Toiminta-/palvelutarpeen itsenäinen tunnistaminen on prosessi, jossa henkilö itse tunnistaa oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta- tai palvelutarpeensa.
Informaation hakeminen ja hyödyntäminen	Informaation hakeminen ja hyödyntäminen on prosessi, jossa henkilö itse hakee ja hyödyntää luotettavaa hyvinvointi-informaatiota oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.
Toiminta tai palvelun käyttäminen	Toiminta tai palvelun käyttäminen on prosessi, jossa henkilö osallistuu hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan tai käyttää hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelua.
Toiminta- tai palvelutarpeen päättyminen	Toiminta- ja palvelutarpeen päättyminen on prosessi, jossa henkilön osallistuminen toimintaan tai palveluun päättyy.
Tuetut palveluprosessit	
Tiedotus ja viestintä	Tiedotus ja viestintä on prosessi, joka voi toimia herätteenä tai alkupisteinä toiminta-/palvelutarpeen tuetulle tunnistamiselle.
Toiminta-/palvelutarpeen tuettu tunnistaminen	Toiminta- ja palvelutarpeen tuettu tunnistaminen on prosessi, jossa henkilön toiminta- tai palvelutarve tunnistetaan tuetusti esimerkiksi ammattihenkilön, muun työntekijän, vapaaehtoisen tai läheisverkoston toimesta.
Informaation hakeminen ja hyödyntäminen	Informaation hakeminen ja hyödyntäminen on prosessi, jossa henkilö, läheisverkosto, palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja hakee ja hyödyntää luotettavaa hyvinvointi-informaatiota henkilön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.
Neuvonta, asiakas- ja palveluohjaus	Tuetulla palvelupolulla voidaan henkilölle tarjota neuvontaa ja/tai asiakas- ja palveluohjausta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen asiakas- ja palveluohjaus on usein monialaista sekä toimijoiden ja sektoreiden rajat ylittävää. Ohjauksessa voidaan hyödyntää erilaisia hyvinvointilähetekäytäntöjä.
Toiminta-/palvelutarpeen kartoittaminen	Toiminta- ja palvelutarpeen kartoittaminen on prosessi, jossa toiminnan toteuttaja tai palveluntuottaja kartoittaa henkilön toiminnan tai palvelutarpeen.
Yhteydenotto toiminnan toteuttajaan/palveluntuottajaan	Yhteydenotto toiminnan toteuttajaan/palveluntuottajaan on prosessi, jossa henkilö, läheisverkosto tai muu toimija ottaa yhteyttä toiminnan toteuttajaan/palveluntuottajaan.
Toiminnan/palvelun suunnittelu ja organisointi	Toiminnan/palvelun suunnittelu ja organisointi on prosessi, jossa henkilö yhdessä läheisverkoston, toiminnan toteuttajan tai palveluntuottajan kanssa suunnittelee ja organisoii henkilön tarvitseman toiminnan/palvelun, tekee mahdolliset lakisääteisiä palveluja koskevat viranhaltijapäätökset ja vastaa siitä, että palvelut toteutetaan tarvittavassa laajuudessa.
Toiminnan tukeminen ja palvelujen toteutus	Toiminnan tukeminen ja palvelujen toteutus on prosessi, jossa läheisverkosto tai toiminnan toteuttaja tukevat henkilön toimintaa. Palveluntuottaja tuottaa ja toteuttaa henkilölle palveluja.
Toiminnan/palvelujen seuranta ja arviointi	Toiminnan/palvelujen seuranta ja arviointi on prosessi, jossa henkilö ja läheisverkosto, toiminnan toteuttaja tai palveluntuottaja seuraa ja arvioi toimintaa/palveluja esimerkiksi suhteessa määriteltyyn toteuttamissuunnitelmaan.
Toiminta-/palvelutarpeen päättyminen	Henkilön osallistuminen toimintaan tai palveluun päättyy.

Prosessi	Kuvaus
Tukiprosessi	
Luotettavan hyvinvointi-informaation tuottaminen ja hyödyntäminen	Tukiprosessi, jossa tuotetaan ja hyödynnetään luotettavaa hyvinvointi-informaatiota hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.
Vaikuttavien palvelujen ja toimintamallien löydettävyys, arviointi ja käyttöönotto	Tukiprosessi, jossa arvioidaan palvelujen ja toimintamallien vaikuttavuutta sekä edistetään vaikuttavien palvelujen/toimintamallien löydettävyyttä ja käyttöönottoa.
Toimijoiden välisestä vastuunjaosta sopiminen	Tukiprosessi, jossa sovitaan eri toimijoiden välisestä vastuunjaosta.
Palvelujen ja toiminnan mahdollistaminen	Tukiprosessi, jolla mahdollistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä palveluja ja toimintaa sekä luodaan ja mahdollistetaan olosuhteita (esim. liikuntapaikat, järjestöjen kokoontumistilat).
Avustukset ja rahallinen tuki	Tukiprosessi, jossa henkilö, järjestö, yhdistys tai muu toimija voi saada toimintaan tai palveluun avustuksia tai rahallista tukea.
Valvonta	Tukiprosessi, jossa toteutetaan palveluiden ja niissä käytettävien järjestelmien ja laitteiden valvontatehtävää.
Tunnistautuminen	Tukiprosessi, jossa henkilö esittää tunnistamiseen tarvittavat tietonsa.
Puolesta asiointi	Tukiprosessi, jossa puolesta asioiva voi huoltajana tai toisen henkilön valtuuttamana toimia henkilön puolesta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa sekä niihin liittyvissä sähköisissä palveluissa ja muussa asiointissa.
Suostumusten ja kieltojen hallinta	Tukiprosessi, jossa henkilö tekee tai peruuttaa omien asiakas- ja potilastietojensa tai hyvinvointitietojensa käyttöä sääteleviä suostumuksia tai kielloja.
Asiakaspalaute ja toiminnan palaute	Tukiprosessi, jossa henkilö voi antaa palautetta saamistaan palveluista.

3.5 Hyvinvointitiedolla johtamisen prosessi

Käyttötarkoitus - Kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedolla johtamisen prosessin ylätasolla - Tunnistaa terveyden ja hyvinvoinnin tiedolla johtamiseen liittyviä haasteita ja ominaispiirteitä - Auttaa hahmottamaan tiedolla johtamiseen kuuluvia vaiheita ja järjestää ne loogiseen järjestykseen - Auttaa huomioimaan prosessin eri vaiheet, jotta niihin voidaan keskittyä eri hankkeissa, tai jotta voidaan tehdä rajauksia kehittämiskohteissa - Antaa pohjaa tarkemmille prosessikuvauksille

Kuva 3.7 Hyvinvointitiedolla johtamisen prosessi.

Hyvinvointitiedolla johtamisen prosessi (kuva 3.7) käynnistyy tietotarpeiden tunnistamisesta. Prosessi etenee tietotuotantoon ja tiedonhakuun, analyysiin ja päätösesitysten vaikutusten ennakkoarviointin, päätöksentekoon, sen toimeenpanoon, toimeenpanon seurantaan sekä uusien kehittämistarpeiden tunnistamiseen ja palautteen keräämiseen. Prosessikartta kokonaisuudessaan mukaan lukien suora paluunuoli kehittämistarpeiden tunnistamisesta ja palautteesta tietotarpeiden tunnistamiseen on karkea yksinkertaistus monivaiheisen johtamisen todellisuudesta.

Prosessikuvaus pitää sisällään osittain myös tietotuotannon ja tiedon johtamisen näkökulmaa tiedolla johtamisen lisäksi. Kuvauksen pääpaino on kuitenkin tiedolla johtamisessa eli tuotetun tiedon hyödyntämisessä johtamisen tukena.

Hyvinvointitiedolla johtamista tehdään eri organisaatioissa ja maantieteellisesti eri tasoilla, kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Kansallisella tasolla hyvinvointitiedolla johtamisen yhtenäistämistä tehdään lainsäädännön ja asetusten keinoin (vähimmäistietosisältö, hyvinvointikertomusten sisällöt). Kansallisen tason ohjaus määrittää hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspintojen toimijoiden kannustimia (normiohjaus, resurssiohjaus). Alueelliseen ja paikalliseen tasoon kuuluvat hyvinvointialueiden ja kuntien strategiat, poliittinen päätöksenteko, organisaation toiminta ja päätöksenteko. Hyvinvointitiedolla johtaminen tapahtuu näiden toimijoiden yhdyspinnoilla perustuen verkostomaiseen yhteistyöhön, missä korostuvat informaatio- ja vuorovaikutus.

Tässä kokonaisarkkitehtuurin kuvauksessa keskitytään ensisijaisesti strategisen tason hyvinvointitiedolla johtamisen prosessin kuvaukseen. Kuvauksessa pyritään tunnistamaan prosessin vaiheita tunnistamalla myös sekä kansallisella, alueellisella että paikallisella tasolla yhteisiä haasteita.

Prosessi	Kuvaus
Tietotarpeiden tunnistaminen	Johtamisen ja päätöksenteon kysymyksenasetteluissa tunnistetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietotarpeita. Tietotarpeet koskevat väestön ja väestöryhmien hyvinvoinnin ja terveyden tilaa, hyvinvointi- ja terveyseroja sekä näiden kehityskulkuja kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Päätöksenteossa tarvitaan tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja ennaltaehkäisytoimenpiteiden ja menetelmien vaikuttavuudesta. Tietotarpeita syntyy hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavista ilmiöistä, kuten esimerkiksi yksinäisyys, kiusaaminen, lihavuus, liikkumattomuus, oppimistulosten heikentyminen, työttömyys, perheellistymisen vaikeudet, lapsiperheköyhyys tai arjen turvallisuutta heikentävä rikollisuus, väkivalta tai rasismi. Hyvinvoinnin ilmiöt ja kehityskulut voivat olla myös positiivisia, kuten esimerkiksi nuorten alkoholin käytön tai tupakoinnin väheneminen.

Prosessi	Kuvaus
Tietotuotanto ja tiedonhaku	Tietotarpeisiin vastataan tietotuotannon ja tiedonhaun tuella. Tietotuotanto ja tiedonhaku ovat informaatioarkkitehtuurin näkökulmasta alkuvaiheessa tietotarpeisiin vastaavan validin datan keräämistä. Tutkimus on keskeistä tietotuotantoa. Tietotuotannon ja tiedonhaun tavoitteena hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueella on, että olennainen, tarpeiden mukainen, riittävän ajantasainen, luotettava ja laadukas tietopohja on käytettävissä kansallisella, hyvinvointialueen ja kunnan tasolla sekä näiden toimijoiden yhteistyössä. Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelmien tiedonkeruu ja muodostaminen vie hyvinvointialueilla ja kunnissa aikaa ja resursseja. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelmätiedon muodostamiseen käytetään kansallisia tilastotietoja sekä alueellisia ja paikallisia tilasto-, asiakaspalvelu- ja toimintatietoja, sidosryhmien, yhteistyökumppaneiden, henkilöstön sekä asukaskyselyjen tuottamaa tietoa. Tilastotiedon heikkoutena tunnistetaan laatuhaasteiden lisäksi saatavilla olevan tilastotiedon kertymisen hitaus. Kyvykyys tuottaa tietoa liittyen uusiin hyvinvointi-ilmiöihin ei useinkaan ole riittävää. Hyvinvointikertomus- ja suunnitelmätietoa ei ole riittävästi koottu kansallisella tasolla yhteiseksi tietopohjaksi. Hyvinvointitiedon haaste on myös kattavuus. Hyvinvointitietoa muodostuu ensisijaisesti palveluja käyttävistä ja palvelujen tai toiminnan piirissä olevista asiakkaista, ei koko alueen väestöpohjasta. Piilevä palvelutarve niiden ihmisten osalta, jotka eivät ole päässeet tai hakeutuneet palveluja piiriin jää helposti puuttumaan kokonaiskuvasta ja tietopohjasta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on laaja-alaista, monisektorista ja poikkihallinnollista, jolloin tietotuotannossa ja tiedonhaussa kohdataan lukuisia erityisesti eri tietolähteiden yhdistämisen ja jakamisen haasteita. Kehittämistarpeena tunnistetaan mahdollistava lainsäädäntö ja sen tulkintojen yhdenmukaisuus. Kehittämiskohde olisi myös tietotuotannon ja tiedonhaun tehostaminen teknologiaa ja tekoälyä hyödyntäen. Tarpeita olisi myös vahvistaa tietopohjaa järjestöjen eli kolmannen sektorin tiedolla, kansalaistoiminnan ja neljännen sektorin tiedolla, sekä yksityisen sektorin ja yritystoiminnan tiedoilla. Esimerkkejä yksityisen sektorin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedoista ovat väestön kulutuskäyttäytymisen terveellisyteen liittyvät tiedot.

Prosessi	Kuvaus
Analyysi, päätösesitysten vaikutusten ennakkoarviointi	Päätöksenteossa tarvitaan eri tietolähteistä kerättävän tiedon yhdistämistä ja analysointia siten, että se vastaa päätöksenteon tietotarpeisiin ja kysymyksenasetteluun. Informaatioarkkitehtuurin näkökulmasta data jalostetaan analyysillä informaatioksi. Analyysitarpeille tunnusomaista on tunnistaa ja todentaa eri asioiden ja ilmiöiden keskinäinen syy-seuraussuhde. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen analyysitarpeet ovat laaja-alaisuuden takia haastavia ja edellyttävät usein monialaista tutkimusta. Hyvinvointitiedon analyysi- ja tutkimustarpeiden edellyttämää osaamista ja resursointia ei välttämättä ole käytettävissä riittävästi eri toimijoiden organisaatioissa ja lähellä päätöksentekijöitä. Tavoitteena olisikin saada teknologiaa hyödyntämällä henkilöstöresurssia ja osaamista siirrettyä tiedonkeruusta analyysiin, päätösten hyvinvointivaikutusten ennakkoarviointiin sekä myös päätösten seuran, vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointiin. Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnilla tuotetaan päätöksentekijöille mahdollisimman kattava kuva esitettävän päätöksen vaikutuksista eri näkökulmista. Arviointia tehdessä on tärkeää arvioida erilaisia päätösvaihtoehtoja, joita vertaillaan eri vaikutusten osalta. Päätöksiä valmistellessa on tärkeää huomioida vaikutukset niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä. Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin tarkoitus on siis tehostaa ja systematisoida päätöksentekoa, tarjota päättäjille kattava arvio päätöksen vaikutuksista ja luoda pitkällä tähtäimellä vaikuttavaa päätöksentekoa. Systemaattisen ennakkoarvioinnin on myös katsottu vähentävän päätösten palauttamista valmisteluun. Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnilla on olennainen rooli hyvinvointitiedolla johtamisessa. Kuntien ja hyvinvointialueiden päätökset ovat hyvin moninaisia. Päätökset vaikuttavat myös aina eri väestöryhmien hyvinvointiin tai terveyteen, organisaation talouteen tai henkilöstöön sekä ympäristöön. Erityisesti hyvinvointi ja terveys on tällainen kuntia ja alueita yhdistävä vaikutuskohde. Kuntien ja hyvinvointialueiden tulee arvioida erityisesti päätöstensä sekä ratkaisujen vaikutuksia eri kohderyhmien hyvinvoinnin ja terveyden näkökulmasta. Vaikutusten arviointi tarjoaa myös kunnille ja hyvinvointialueille yhdyspinnan huomioida toistensa osaamista ja näkökulmia päätöstensä tekemisen tueksi. Päätösten vaikutusten ennakkoarviointi on kirjattu eri näkökulmien osalta useampaan eri lakiin kuntien tehtäväksi. Kuntaliitto suosittelee kunnille arvioinnin tekemistä neljästä eri näkökulmasta: ihmiset; ympäristö; organisaatio ja henkilöstö; sekä talous ja elinvoima. Kansallisella tasolla vaikutusten arviointi on keskeinen osa lainsäädännön valmistelussa. Hyvinvointitiedolla johtamiseen liittyy myös hyvinvointitalouden edistämisen näkökulma. Hyvinvointitaloudella tarkoitetaan talouden ja hyvinvoinnin keskinäisen vuorovaikutuksen analysointia, mittaamista ja kehittämistä sekä näiden perusteella tehtäviä poliittisia päätöksiä. Ihmisten hyvinvointi edistää kestävää kasvua, yhteiskunnan vakautta ja kriisien sietokykyä. Hyvinvointitalouden perusajatuksena on, että talouspolitiikassa ihmisten hyvinvointi on keskiössä, kun investoidaan väestön hyvinvointiin, terveyteen ja osaamiseen. Hyvinvointi edellyttää myös elinympäristöstä, luonnosta ja kestävästä luonnonvarojen käytöstä huolehtimista. Planetaarisen terveyden näkökulma painottaa myös luontoa ihmisen terveyden ja hyvinvoinnin reunaehtona ja taustatekijänä.

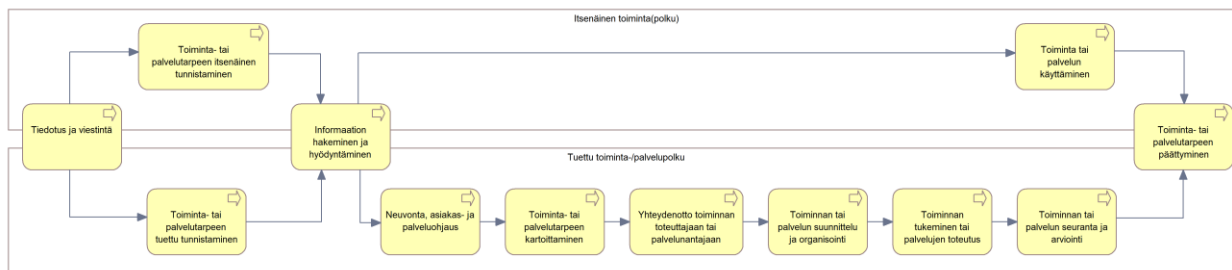
Prosessi	Kuvaus
Päätöksenteon (strategiat, suunnitelmat, resurssit, vaikuttavuustavoitteet)	Päätöksenteossa muodostetaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä tukevia strategioita, suunnitelmia ja vaikuttavuustavoitteita hyvinvointitiedolla johtamisen tarpeisiin kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Päätöksenteossa osoitetaan resurssit strategioiden ja suunnitelmien toimeenpanemiseksi sekä vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi. Informaatioarkkitehtuurin näkökulmasta päätöksentekovaiheessa päätöksentekijän ymmärrys saadusta informaatiosta käsitetään varsinaisesti tietona. Hyvinvointialueilla ja kunnissa johtamisen välineitä ovat hyvinvointisuunnitelmat ja muut lakisääteiset suunnitelmat. Suunnitelmiin sisältyy vaikuttavuustavoitteita ja niitä mittaavia indikaattoreita sekä edistämisen toimenpiteitä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen alueen laaja-alaisuus asettaa haasteita tiedon hyödyntämiselle päätöksenteossa. Hyvinvointia ja terveyttä edistävien toimien vaikutusten pitkä elinkaari sekä monitoimijaisen monialaisen palveluketjun vaikuttavuuden todentaminen haastavat päätöksentekoa. Riittävää informaatiota tai tietoa ei välttämättä ole saatavilla, etenkin jos kyseessä on uusi hyvinvoinnin ilmiö. Päätökset ja toimenpiteet, joiden tulokset ovat lyhyemmällä aikavälillä tai suoraviivaisemmin kausaalisesti todennettavissa, ovat helpompia perustella ja hyväksyä. Kansallisella tasolla hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteita kuvataan muun muassa valtioneuvoston periaatepäätöksellä sekä kansallisten strategioiden avulla. Valtioneuvostossa asetetaan myös valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle sisältäen hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden ennaltaehkäisyä tukevan yhteistyön tavoitteita. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen edellyttää usein poikkihallinnollista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä, neuvottelua ja sopimista, mikä lisää päätöksenteon vaikeuskerrointa. Päätöksenteko edellyttää yhteisen näkemyksen saavuttamista toimijaorganisaation sisällä ja eri toimijoiden yhdyspinnoilla. Päätöksenteossa kohtaavat eri palvelu-, toimi-, ammatti- ja koulutusaloja edustavat päättäjät ja eri tieteenalojen näkökulmat, jolloin yhteisen näkemyksen sekä ymmärryksen muodostaminen saadun informaation relevanssista ja luotettavuudesta on vaikeampaa. Vaikka yhteinen ymmärrys rakentuisikin, niin resurssien osoittamisessa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen on haasteita etenkin resurssien ollessa niukkoja, tai mikäli resursseja olisikin tarve kohdentaa oman organisaation ulkopuoliseen, esimerkiksi järjestön toimintaan.
Toimeenpano	Hyvinvointialueilla ja kunnissa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteita toimeenpannaan hyvinvointisuunnitelmien ja muiden lakisääteisten suunnitelmien mukaisesti sekä yhteistyökumppaneille kuten järjestöille osoitettujen avustusten tuella. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen strategiat ja suunnitelmia toimeenpannaan päätöksenteossa osoitetuin resurssein toimeenpanosuunnitelman mukaisesti. Kansallisella tasolla hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen tavoitteita toimeenpannaan valtioneuvoston periaatepäätöksen toimeenpanosuunnitelman ja strategioiden mukaisesti muun muassa eri toimijoille osoitettujen valtionavustusten tuella.

Prosessi	Kuvaus
Seuranta, vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointi	Päätöstä tai toimenpidettä ja sen vaikutuksia sekä vaikuttavuutta seurataan ja arvioidaan. Hyvinvointialueilla ja kunnissa seurannan ja vaikutusten arvioinnin välineitä ovat muun muassa lakisääteiset hyvinvointikertomukset. Alueellisen hyvinvointikertomuksen laatiminen ja alueen kuntien hyvinvointikertomusten laatiminen edellyttävät yhdyspinnoilla toteutettavaa yhteistyötä. Kansallisella tasolla seurantaa toteutetaan erilaisin tutkimuksin ja tiedonkeruin sekä lakisääteisten velvoitteiden mukaisesti Henkilön kohdalla yksittäisen hyvinvointia ja terveyttä edistävän toimenpiteen seuraukset ja vaikuttavuus voi olla melko välittömiä. Väestö- tai väestöryhmätasolle vietyinä päätösten ja toimenpiteiden seuranta ja vaikuttavuuden tarkastelu edellyttää useimmiten vuosien seurantaa ja tutkimusta. Tämä edellyttää strategioilta, vaikuttavuustavoitteilta ja toimenpiteiltä sekä niiden seurannalta ja vaikuttavuuden arvioinnilta pitkäjänteisyyttä valtuusto- ja hallituskaudet ylittäen. Päätösten ja toimenpiteiden vaikutusten seurannassa on usein vahvistamisen tarvetta. Tällöin tulisi palata tehtyjen päätösten vaikutusten ennakoarviointiin ja tarkastella toteutuneita vaikutuksia. Tietojärjestelmien ja teknologian hyödyntämisellä voitaisiin tukea seurantaa, vaikutuksia ja vaikuttavuuden arviointia.
Kehittämistarpeiden tunnistaminen ja palaute	Hyvinvointitiedolla johtamisessa on kussakin prosessin vaiheessa tunnistettavissa kehittämistarpeita ja saatavissa osallistamisen kautta palautetta. Kehittämistarpeita nousee esiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelujen toiminnan sisältöjen, strategioiden, vaikuttavuustavoitteiden ja suunnitelmien sekä tiedonhallinnan osalta esimerkiksi tietotuotannossa, analyysissä, vaikutusten ennakoarvioinnissa, seurannassa, vaikutusten ja vaikuttavuuden arvioinnissa.

3.6 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta- ja palvelupolut

Käyttötarkoitus • Tunnistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ylätason toiminta- ja palvelupolut, sekä erilliset ja yhteiset prosessit näillä palvelupoluilla • Tunnistaa palvelupolkujen vaiheiden välisiä suhteita ja siirtymiä toiminta- ja palvelupolon välillä • Auttaa kuvaamaan tarkempia toiminnallisia prosesseja ja sitä miten itsenäinen toiminta voidaan yhdistää palvelutoimintaan • Antaa välineitä muutosvaikutusten arviointiin eli mihin prosesseihin tai vaiheisiin aiottu muutos vaikuttaa

Toiminta- ja palvelupolut esittävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen prosessikarttaan sisältyvät prosessit suhteessa itsenäiseen toimintaan ja tuettuun palveluun. Lisäksi on kuvattu prosessien välisiä siirtymiä. Toiminta- ja palvelupolut on esitetty kuvassa 3.8.

Kuva 3.8 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta- ja palvelupolut.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta- ja palvelupolkuja voidaan tarkastella vasemmalta oikealle etenevänä kokonaisuutena, jossa henkilön itsenäinen toiminta tai tuettu palvelupolku saatavat käynnistyä tiedotuksesta ja viestinnästä, jotka toimivat herätteenä joko itsenäiselle tai tuetulle hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Itsenäisellä toimintapolulla henkilö tai läheisverkosto tunnistaa toiminta- tai palvelutarpeen itsenäisesti tietyn herätteen pohjalta ja hakee sekä hyödyntää informaatiota, joka voi olla esimerkiksi järjestöjen verkkosivuillaan antamaa tukea tai neuvontaa. Henkilö osallistuu toimintaan tai aloittaa palvelun käytön oman hyvinvoinnin ja terveytensä edistämisen tukena. Henkilön toiminta- ja palvelutarve voi päättyä, mutta toisaalta toiminta voi jatkua pitkäänkin (esim. harrastustoiminta). Poluissa on mahdollista siirtyä itsenäiseltä toimintapolulta tuetulle palvelupolulle tai toisinpäin useammassa eri prosessin vaiheissa. Esimerkiksi itsenäisellä toimintapolulla informaation hakeminen ja hyödyntäminen saattaa ohjata henkilön hakeutumaan tuetun palvelupolun palvelujen piiriin. Myös itsenäisellä polulla vuorovaikutus toiminnan- tai palveluntoteuttajan kanssa on mahdollista.

Tuetulla palvelupolulla henkilön tukena toimivat palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja. Tuetulla palvelupolulla henkilön toiminta- tai palvelutarpeen tunnistaminen tapahtuu tuetusti esimerkiksi ammattihenkilön, muun työntekijän, vapaaehtoisen, tukihenkilön tai yhteisön jäsenen tukemana. Palveluntaja tai toiminnan toteuttaja voi hakea luotettavaa hyvinvointi-informaatiota ja hyödyntää sitä tuetulla palvelupolulla. Henkilölle tarjotaan neuvontaa sekä asiakas- ja palveluohjausta ja hänen toiminta- tai palvelutarpeensa kartoitetaan. Tämän myötä seuraa yhteydenotto toiminnan toteuttajaan tai palveluntajaan, joka toteuttaa varsinaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan tai palvelun. Toiminnan toteuttaja tai palveluntaja suunnittelee ja organisoii toiminnan tai palvelun yhteistyössä henkilön kanssa, jonka jälkeen henkilön toimintaan osallistumista tuetaan tai palveluja toteutetaan suunnitelman mukaisesti. Toimintaa tai palvelua seurataan ja arvioidaan sekä toteutuksen aikana että sen päätyttyä. Seurannassa ja arvioinnissa henkilö, läheisverkosto, toiminnan toteuttaja ja palveluntuottaja seuraavat ja arvioivat toiminnan tai palvelun toteutumista esimerkiksi suhteessa määritettyyn toteuttamissuunnitelmaan. Lopulta toiminta- tai palvelutarve voi päättyä toiminnan tai palvelun tyypin mukaan.

3.7 Toimijoiden välinen vuorovaikutus ja tietovirrat

Käyttötarkoitus

- Antaa kuvan henkilötason vuorovaikutuksen moninaisuudesta suhteessa eri sektoreiden toimijoihin
- Tarjoaa nopean yleiskuvan ja auttaa jäsentämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden välisiä lukuisia tietovirtoja ja laajaa vuorovaikutusta
- Toimii pohjana tarkempien kuvauksien tekemiseen (esim. henkilön ja hyvinvointialueen välillä)
- Antaa välineitä arvioida muutosten laajuutta ja vaikutuksia, jos organisaatiot tai niiden tehtävät muuttuvat

3.7.1 Keskeisten toimijoiden välinen vuorovaikutus ja tietovirrat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä henkilön näkökulmasta

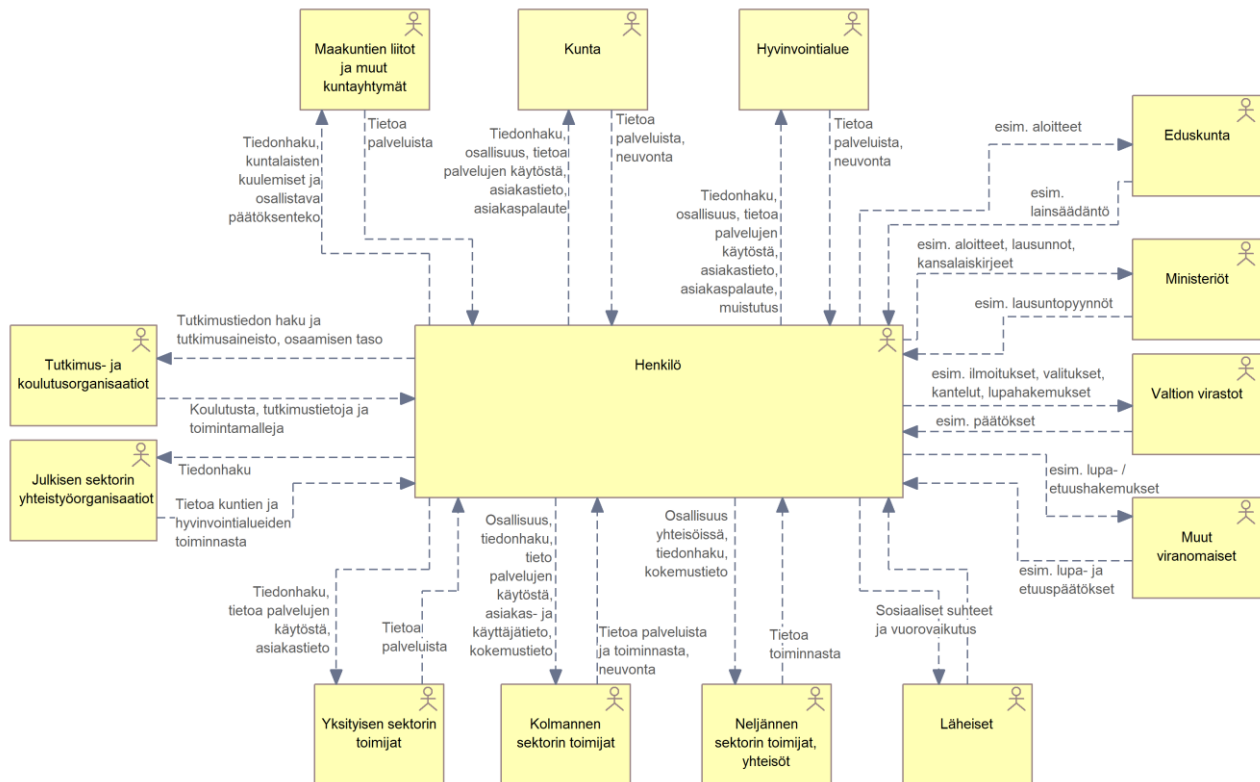
Vuorovaikutus- ja tietovirtakuvan keskellä on henkilö, jolla on erilaisia vuorovaikutussuhteita ja tietovirtoja eri hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden kanssa. Henkilö voi tehdä tiedonhakua, osallistua kuntalaisten kuulemisiin ja osallistavaan päätöksentekoon maakuntien liitoissa ja muissa kuntayhtymissä. Kuntien suuntaan henkilö voi tehdä tiedonhakua, toteuttaa osallisuutta sekä tuottaa tietoa palvelujen käytöstä, muuta asiakastietoa ja asiakaspalautetta. Henkilön vuorovaikutus hyvinvointialueille on muutoin samanlainen kuin kuntiin, mutta sen lisäksi henkilöllä on mahdollisuus tehdä muistutus. Maakuntien liitot ja muut kuntayhtymät, kunnat sekä hyvinvointialueet voivat puolestaan tarjota henkilölle tietoa palveluista sekä myös neuvontaa.

Henkilö voi käynnistää kansalaisaloitteen tekemisen eduskunnalle. Eduskunta puolestaan vaikuttaa henkilöön esimerkiksi lainsäädännöllä. Myös ministeriön suuntaan henkilö voi tehdä aloitteita, mutta myös lausuntoja ja kansalaiskirjeitä. Ministeriöt voivat tehdä esimerkiksi lausuntopyyntöjä, joihin henkilöt voivat osallistua. Henkilöllä on mahdollisuus tehdä valtion virastoihin valituksia tai kanteluja, kun taas valtion virastot tuottavat henkilöille heitä koskevia päätöksiä. Muille viranomaisille henkilö voi tehdä lupa- ja etuushakemuksia ja saada puolestaan viranomaisilta lupa- ja etuuspäätöksiä.

Henkilö ylläpitää läheisverkostonsa kanssa kaksisuuntaisesti sosiaalisia suhteita sekä vuorovaikutusta. Neljännen sektorin toimijoiden suuntaan vuorovaikutus voi olla osallisuutta erilaisissa yhteisöissä, osallistumista toimintaan tai henkilö voi tehdä tiedonhakua tai tuottaa toimijoille kokemuspohjaista tietoa. Kolmannen sektorin toimijoiden kanssa vuorovaikutus on edellisten lisäksi henkilön suunnalta myös tietoa palvelujen käytöstä sekä asiakas- ja käyttäjätietoa. Samat vuorovaikutustoinnot ovat mahdollisia myös yksityisen sektorin toimijan kanssa. Neljännen, kolmannen ja yksityisen sektorin toimijat tuottavat henkilölle tietoa palveluista tai toiminnoista sekä kolmannen sektorin toiminta tarjoaa myös neuvontaa.

Vuorovaikutusta tapahtuu myös henkilön ja julkisen sektorin yhteistyöorganisaatioiden sekä tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kanssa. Julkisen sektorin yhteistyöorganisaatiot tuottavat tietoa kuntien ja hyvinvointialueiden toiminnasta, jota henkilö voi hyödyntää. Henkilö taas voi kohdistaa julkisen sektorin yhteistyöorganisaatioiden suuntaan tiedonhakua. Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot tuottavat henkilön käyttöön tutkimustietoa ja tietoa tarjolla olevasta koulutuksesta. Henkilö puolestaan voi tehdä tutkimustiedon hakuja, tuottaa tutkimusaineistoja sekä tuottaa tietoa osaamisensa

tasosta.

Kuva 3.9 Keskeisten toimijoiden välinen vuorovaikutus ja tietovirrat (henkilön näkökulma).

3.7.2 Keskeisten toimijoiden välinen vuorovaikutus ja tietovirrat johtamisen näkökulmasta

Eduskunta säättää lait, jotka koskevat hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä ja myöntää talousarviossaan vuosittaisen rahoituksen. Ministeriöt laativat hallinnonalaansa koskevat lainsäädäntöesitykset, jotka hallitus esittää ne eduskunnan vahvistettavaksi. Ministeriöt kokoavat toimialansa virastojen ja laitosten suunnitelmista oman hallinnonalaansa talousarvioehdotuksen valtiovarainministeriölle. Valtiovarainministeriö vastaa valtion talousarvioesityksen valmistelusta. Hallitus hyväksyy talousarvioesityksen ja eduskunta päättää seuraavan vuoden talousarvion joulukuussa. Lainsäädännön valmistelun ja toimeenpanon lisäksi ministeriöt ohjaavat hallinnonalaansa toimintaa kohdentamalla rahoitusta ja resursseja muun muassa hallinnonalaansa virastoille. Hyvinvointialueet ja kunnat saavat valtiolta rahoitusta HYTE-kertoimen perusteella, joka kannustaa niitä toteuttamaan tehokkaita hyvinvoinnin ja terveyden edistämistoimia. Lisäksi Euroopan unionin rahoitusinstrumentit, kuten Euroopan sosiaalirahasto (ESR) ja Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), tarjoavat merkittävää tukea erilaisille hankkeille, jotka tähtäävät terveyden ja hyvinvoinnin parantamiseen.

Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta ja vastaa hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta sekä toiminnan yleisestä ohjauksesta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi. Valtiovarainministeriö sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa. Sosiaali- ja terveysministeriön toimivallasta sosiaali- ja terveydenhuollon yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa, kehittämisessä ja valvonnassa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 21 §:ssä. Sisäministeriön toimivallasta pelastustoimen yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa ja kehittämisessä säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) 7 §:ssä.

Valtioneuvosto vahvistaa vähintään joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien hoitamiseksi yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja kustannusvaikuttavasti. Tavoitteisiin on sisällytettävä myös tavoitteet hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden väliselle, näitä koskevalle yhteistyölle. Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö neuvottelevat yhdessä vuosittain hyvinvointialueen kanssa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta ja hyvinvointialueen taloudenhoidosta valtiovarainministeriön yhteensovittamana. Neuvottelujen tarkoituksena on hyvinvointialueen toiminnan vaikuttavuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden tukeminen sekä hyvinvointialueen järjestämistehtävän strategisen tason ohjaus ottaen erityisesti huomioon valtakunnalliset tavoitteet. Neuvottelujen lisäksi valtiovarainministeriön yhteydessä toimii hyvinvointialueneuvottelukunta. Neuvottelukunnan tarkoituksena on edistää hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta koskevien strategisten linjausten ja hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista sekä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä. (Hyvinvointialuelaki 611/2021)

Hyvinvointialueen ja sen alueen kuntien on neuvoteltava vähintään valtuustokausittain tehtäviensä hoitamiseen liittyvästä yhteistyöstä, tavoitteista ja työnjaosta. Neuvottelussa voidaan sopia ainakin yhteistyön edellyttämistä yhteistoimintarakenteista, toimintamalleista sekä yhteistyön edellyttämästä tiedonkulusta. (Hyvinvointialuelaki 611/2021) Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueensa kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Sen on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hyvinvointialueen on neuvoteltava vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä muiden edellä tässä momentissa mainittujen hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Hyvinvointialueella on vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuudeksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. (Järjestämislaki 612/2021)

Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä kunnassa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kunnan on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Kunnan on osallistuttava vähintään kerran vuodessa hyvinvointialueella käytäviin neuvotteluihin. (Järjestämislaki 612/2021)

Valtion virastot ohjaavat ja valvovat hyvinvointialueiden ja kuntien toimintaa. Valtion virastot tukevat arviointitoiminnallaan vuosittain käytäviä neuvotteluja valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön ja hyvinvointialueen kesken. Aluehallintovirasto voi kantelun seurauksena tutkia, onko hyvinvointialue toiminut voimassa olevien lakien mukaan (Hyvinvointialuelaki 611/2021).

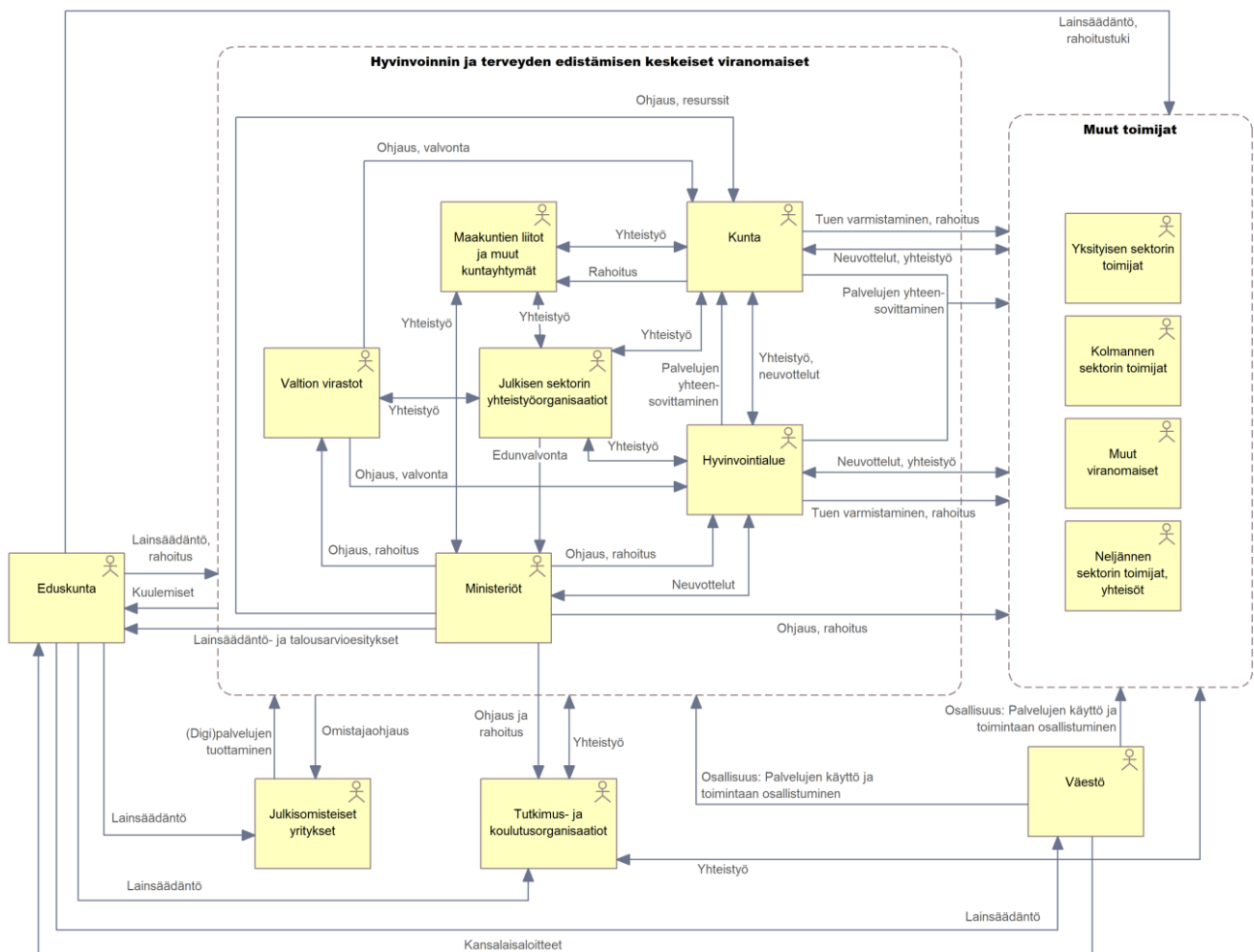
Julkisen sektorin yhteistyöorganisaatiot tekevät monitasoista yhteistyötä keskeisten viranomaisorganisaatioiden kanssa, erityisesti hyvinvointialueiden, kuntien ja ministeriöiden välisen yhteistyön eri osa-alueilla. Tällaisia julkisen sektorin yhteistyöorganisaatioita ovat esimerkiksi Hyvil Oy ja Kuntaliitto. Yhteistyöorganisaatiot osallistuvat myös osin samoihin yhteistyörakenteisiin ja verkostoihin valtion virastojen kanssa. Maakuntien liitoilla on muiden aluehallintoviranomaistehtäviensä ohessa myös edunvalvonnan rooli suhteessa esimerkiksi valtionhallintoon.

Maakuntaliitot ja kuntayhtymät toimivat molemminpuolisessa yhteistyössä kuntien kanssa. Lisäksi maakuntien liitot ja muut kuntayhtymät tekevät yhteistyötä julkisen sektorin edunvalvonnan kanssa. Maakuntaliitot vastaavat kaavoituksesta, jossa tehdään tiivistä yhteistyötä Ympäristöministeriön kanssa. Myös koulutus- ja ympäristönäkökulmat liittyvät maakuntaliittojen ja kuntayhtymien tehtäviin.

Viranomaiset osallistuvat yhteistyöhön julkisomisteisten yritysten kanssa ja julkisomisteiset yritykset puolestaan tuottavat muun muassa digipalveluja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi. Julkisomisteisia yrityksiä ohjataan omistajaohjauksen keinoin.

Tutkimus- ja koulutusorganisaatiot tekevät yhteistyötä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen viranomaisten että muiden sektorien toimijoiden kanssa. Julkisrahoitteiset tutkimus- ja koulutusorganisaatiot saavat rahoituksensa ministeriöiltä. Korkeakoulujen perusrahoitus kohdennetaan yhtenä kokonaisuutena korkeakoululle. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmä toimii osana kuntien valtionosuusjärjestelmää ja kattaa kuntien lisäksi myös yksityiset koulutuksen järjestäjät ja kuntayhtymät.

Väestön vuorovaikutus keskeisiin viranomaisiin näyttäytyy osallisuutena, palvelujen käyttönä ja toimintaan osallistumisena. Väestön vuorovaikutus myös muiden toimijoiden, kuten yksityisen sektorin tai kolmannen sektorin toimijoiden suuntaan on samansisältöistä. Eduskunta on velvollinen ottamaan käsittelyyn kansalaisten tekemä lainsäädäntöaloite (kansalaisaloite), mikäli vähintään 50 000 kansalaista kannattaa aloitetta.

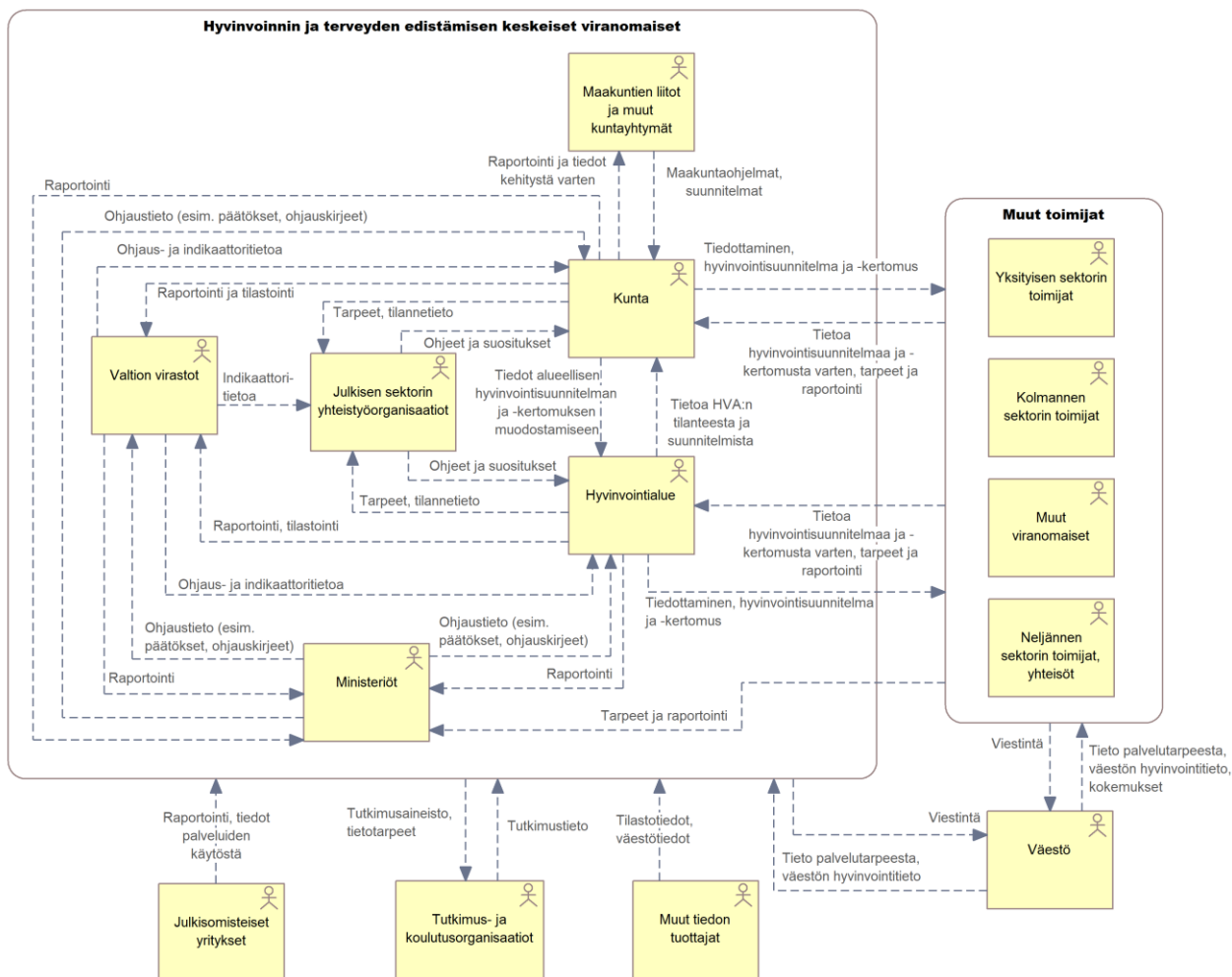
Kuva 3.10 Keskeisten toimijoiden välinen vuorovaikutus (johtamisen näkökulma).

Valtioneuvoston vähintään joka neljäs vuosi vahvistamissa valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien hoitamiseksi on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 31 §:ssä ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 15 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön selvitykset sekä mahdolliset muut väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toimintaa ja taloutta koskevat seurantatiedot. (Hyvinvointialuelaki 611/2021)

Eri hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keskeisten viranomaisten välillä sekä muiden toimijoiden suuntaan tapahtuu myös erilaista tiedonvaihtoa. Tässä tekstissä tätä tiedonvaihtoa lähdetään kuvaamaan keskeisten viranomaisten näkökulmasta kunta edellä ja edetään myötäpäivään. Lopuksi kuvataan muiden toimijoiden tietovirtoja. Kunnat saavat maakuntien liitoilta ja kuntayhtymiltä ideoita ja ehdotuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Valtionvirastoilta ne saavat indikaattoritukea suunnittelun ja toiminnan tueksi. Julkisen sektorin yhteistyöorganisaatiot tuottavat kunnille ohjeita, suosituksia ja kokemuksia. Muilta toimijoilta kunnat (yksityisen sektorin toimijat, kolmannen sektorin toimijat, muut viranomaiset sekä neljännen sektorin toimijat) saavat ideoita, ehdotuksia ja tietoja hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta varten. Kunnat puolestaan tiedottavat näitä tahoja ja tuottavat hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen. Myös hyvinvointialueille kunnat tuottavat tiedot alueellisen hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen muodostamiseen, ja kunnat puolestaan saavat hyvinvointialueilta tietoa hyvinvointialueen tilanteesta ja suunnitelmista. Kunnat raportoivat useille eri valtion virastoille, kuten esimerkiksi taloustietonsa kunnat raportoivat Valtionkonttorille sekä ympäristö- ja koulutusastioista kunnat tuottavat raportointitietoa aluehallintovirastoille. Kunnat raportoivat myös koulutukseen liittyviä tietoja, kuten oppilasmääriä Opetushallitukselle. Kuntayhtymille ja maakuntien liitoille kunnat toimittavat myös talous- ja toimintatietoja, kuten talousarvioita ja tilinpäätöksiään. Lisäksi kunnat raportoivat kuntayhtymille ja maakuntien liitoille väestö- ja demografiatietoja sekä ympäristö- ja kaavoitustietoja.

Hyvinvointialueet saavat muilta toimijoilta kuntien tavoin ideoita, ehdotuksia ja tietoja hyvinvointisuunnitelmaa ja -kertomusta varten, ja kuten kunnatkin, hyvinvointialueet tiedottavat muita toimijoita sekä tuottavat hyvinvointisuunnitelman ja -kertomuksen. Hyvinvointialueet raportoivat toiminnastaan ministeriöille ja tuottavat raportointi- ja tilastotietoa valtionvirastoille. Erityisesti hyvinvointialueet tuottavat arviointitietoa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle, joka vastaa puolestaan hyte-toimintamallien arviointiprosessista, sekä ohjaa hyvinvointialueita tuotetun tiedon pohjalta. Julkisen sektorin yhteistyöorganisaatiot tuottavat hyvinvointialueille suosituksia ja kokemuksia, muun muassa pohjautuen tietoon, jota ne saavat valtion virastoilta. Valtion virastot tuottavat eri toimijoille indikaattoritietoa, ja ne myös raportoivat ministeriöille.

Julkisomisteiset yritykset raportoivat keskeisille viranomaisille ja tuottavat tietoa palvelujen käytöstä. Keskeiset viranomaiset tuottavat tutkimus- ja koulutusorganisaatioille tutkimusaineistoja ja saavat puolestaan käyttöönsä tutkimustietoa. Muut tiedontuottajat tuottavat keskeisten viranomaisten käyttöön tilasto- ja väestötietoja. Väestöltä niin keskeiset viranomaiset kuin muut toimijat saavat tietoa palvelutarpeesta ja väestön hyvinvoinnista. Keskeiset viranomaiset ja muut toimijat puolestaan viestivät erilaista tietoa väestölle.

Kuva 3.11 Keskeisten toimijoiden väliset tietovirrat (johtamisen näkökulma).

4 Tietoarkkitehtuuri

4.1 Käsitteistö

Hyvinvointi on moniulotteinen ja monitasoinen käsite. Käsitteellä hyvinvointi viitataan sekä yhteisötason hyvinvointiin, että yksilölliseen hyvinvointiin. Hyvinvoinnin kuvaamiseen on käytettävissä erilaisia viitekehyksiä ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä voidaan jäsentää eri tavoilla tarkastelun näkökulman mukaan. Tässä kuvauksessa hyvinvoinnilla tarkoitetaan ensisijaisesti ihmisen eli yksilön hyvinvointia, sisältäen muun muassa terveyden, sosiaalisten suhteiden ja koetun elämänlaadun näkökulmat. Sosiaali- ja terveystaloudessa hyvinvointia tarkastellaan yleisimmin terveyden, toimeentulon ja sosiaalisten suhteiden eritoten perheen näkökulmista. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdealueella näkökulma on laajempi ja vahvasti poikkihallinnollinen. Keskeisiä käsitteitä on määritelty taulukossa 4.1.

Taulukko 4.1 Keskeiset käsitteet.

Käsite	Kuvaus
Julkisen sektorin toimija	Yhteiskunnan toisella sektorilla tarkoitetaan julkista sektoria, jonka toiminta perustuu julkiseen demokratiaan ja byrokraattiseen hallintoon, joiden pohjalta julkisen sektorin organisaatiot tuottavat verovarilla rahoitettuja julkisia palveluja (Ruuskanen ym., 2020). Keskeisiä julkisen sektorin valtiollisia toimijoita ovat valtioneuvosto ja sen ministeriöt, valtion virastot, aluehallintovirastot ja alueellisia ja paikallisia toimijoita maakunnat, hyvinvointialueet, kunnat ja kuntayhtymät. Lisäksi julkisen sektorin alueeseen voidaan laskea kuuluvaksi EU ja kansainvälisen yhteistyön ja sopimusten tuottamat velvoitteet ja sitoumukset. Valtiosektoriin luetaan valtion hallinto, yliopistot, Kansaneläkelaitos, valtion liikelaitokset ja sosiaaliturvarahastot. Kuntiin ja kuntayhtymiin luetaan kunnan hallinto, kunnallinen koululaitos, kuntien ja kuntayhtymien palvelulaitokset ja toimipaikat, jotka eivät ole yhtiömuotoisia, kuten päiväkodit sekä kuntien ja kuntayhtymien liikelaitokset (Tilastokeskus, i.a.).
Yksityisen sektorin toimija	Ensimmäisellä sektorilla viitataan markkinaehtoisesti toimivaan yksityiseen sektoriin. Yksityisen sektorin ideaalityyppinen organisaatio on yksityisesti omistettu yritys, jonka toiminnan keskeinen lähtökohta on liiketoiminta ja markkinoilla tapahtuva voiton tavoittelu (Ruuskanen ym., 2020). Yksityiseen sektoriin voidaan määritellä kuuluvaksi yhtiöt, myös valtioenemmistöiset tai kunnan omistamat yhtiöt, yritykset, säätiöt, osuuskunnat tai yhdistykset, itsenäiset yrittäjät ja ammattiharjoittajat, työnantajana toimivat yksityiset henkilöt (Tilastokeskus, i.a.). Edellisestä määritelmästä poiketen tässä kokonaisarkkitehtuurissa yhdistykset, yhteisöt sekä seurakunnat erotetaan omiksi kansalaisyhteiskunnan kolmannen ja neljännen sektorin toimijoiksi.
Kolmannen sektorin toimija	Kansalaisyhteiskunnassa tapahtuu monimuotoista toimintaa ja vuorovaikutusta erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa, yhteisöissä ja liikkeissä. Tyypillistä toiminnalle on, että se perustuu vapaaehtoisuuteen ja ryhmän yhteisiin arvoihin, päämääriin ja intresseihin. Kansalaisyhteiskunnan toiminnassa kolmanneksi sektoriksi erotuksena niin kutsutusta neljännestä sektorista voidaan määritellä erilaiset rekisteröityneet kansalaisjärjestöt, yhdistykset ja säätiöt. Kansalaisyhteiskuntaa ja sen toimijoita voidaan Hasenfeldin ja Gidronin (2006) mukaan jaotella toiminnan tavoitteiden mukaisesti. Toiminnan tavoitteena voi olla; toimia kollektiivisesti yhteisten tavoitteidensa toteuttamiseksi neutraalisti suhteessa valtioon ja viranomaisiin; pyrkiä vaikuttamaan rajattujen yhteiskuntapoliittisten tavoitteidensa toteuttamiseksi, esimerkkeinä erilaisten identiteetti-, ammatti-, harraste-, vamma- tai sairausryhmien tarpeiden huomioiminen tai yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon

Käsite	Kuvaus
	edistäminen; tai toimia voittoa tavoittelemattomina palveluntuottajina (Ruuskanen ym., 2020).
Neljännän sektorin toimija/ yhteisö	Neljännellä sektorilla viitataan kansalaistoimintaan, jota ei ole organisoitu muodollisesti. Neljännän sektorin kansalaistoiminnalle on ominaista verkostomaisuus, vapaamuotoisuus ja yhteisöllisyys. Toiminta voi tapahtua fyysisessä tai vain digitaalisessa ympäristössä ja toiminnan kesto voi vaihdella hetkellisestä pysyvämpään. Kansalaistoiminta ilmetä monin tavoin globaalista paikallisen tasoon esimerkiksi globaaliin vaikuttamiseen liittyvinä liikkeinä, kierrätys- ja lähiruokayhteisöinä, kaupunginosaliikkeinä tai vertaistukityhminä. Digitalisaatio, internet ja sosiaalinen media mahdollistavat toiminnan organisoimisen verkostomaisesti ja kevyesti, ilman yhdistystoiminnan lainmukaisia hallinnollisia velvoitteita. Neljännän sektorin kansalaistoiminnan haasteita ovat muun muassa rahoituksen hakeminen, viranomaisyhteistyötä tukevien toimintamallien ja toimintaa tukevien tilojen puute (Ruuskanen ym., 2020). Neljännän sektorin toimijoiksi tunnistetaan erilaiset muodollisesti järjestäytymättömät yhteisöt, jonka toiminta voi tapahtua ihmisen lähiyhteisössä, paikallisesti, alueellisesti, kansallisesti tai kansainvälisesti. Yhteisöt voivat elämysyhteisöjä, joissa sosiaalinen elämä muodostuu yhä useammin kommunikaatioteknologian mahdollistamien yhteisöjen ympärille. Nämä yhteisöt rakentuvat itse määritellyn eettisen koodiston mukaisesti ja vuorovaikutus niissä ei ole sidottu tila- tai aika-kontekstiin (Ruuskanen ym., 2020). Näiden elämysyhteisöjen toiminta voi toteutua siis pelkästään digitaalisessa ympäristössä, eivätkä ne myöskään tunnista kansallisia rajoja.
Henkilö	Luonnolliseen henkilöön rinnasteisia käsitteitä ovat ihminen tai yksilö. Henkilö voi olla myös oikeushenkilö. Rajatumpia käsitteitä ovat; kansalainen, mikä edellyttää maan kansalaisuutta; asukas, mikä on sidoksissa henkilön asumiseen. Rajatumpia käsitteitä ovat myös; asiakas, millä voidaan tarkoittaa toimijaa, joka hankkii tai saa palveluja tai tuotteita tai rajatummin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollossa henkilöön, joka hakee tai saa palveluja tai jonka asiaa muuten käsitellään palvelussa; tai potilas, mikä edellyttää terveydenhuollon palvelujen saamista terveysongelmien vuoksi.
Väestö	Väestö tarkoittaa tietyllä maantieteellisellä alueella elävää ihmispopulaatiota. Esimerkiksi Suomen väkiluku oli vuoden 2023 lopussa noin 5,6 miljoonaa. Väestö ja yhteiskunta Tilastokeskus (stat.fi).
Hyte toiminnan toteuttaja	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (Hyte) toiminnan toteuttaja voi olla esimerkiksi kunta, järjestö, yritys tai jokin virallisesti järjestäytymätön yhteisö, joka pyrkii parantamaan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä.
Hyte toiminnan tarve	Väestön, väestö- tai asiakasryhmän hyvinvoinnin tai terveyden haaste tai riski, johon kohdistetulla toiminnalla hyvinvointia ja terveyttä voidaan pitää yllä tai edistää.
Hyte palveluntuottaja	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (Hyte) toiminnan toteuttaja voi olla esimerkiksi järjestö, kunta, hyvinvointialue tai muu organisaatio, joka pyrkii parantamaan asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä.
Hyte palvelun tarve	Väestön, väestö- tai asiakasryhmän hyvinvoinnin tai terveyden haaste tai riski, johon kohdistetulla palveluilla hyvinvointia ja terveyttä voidaan pitää yllä tai edistää.
Hyvinvointi ja terveys	Hyvinvoinnin osatekijät jaetaan yleensä kolmeen ulottuvuuteen: terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointikäsite viittaa suomen kielessä sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat mm. elinolot, työllisyys ja työolot sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas lue-

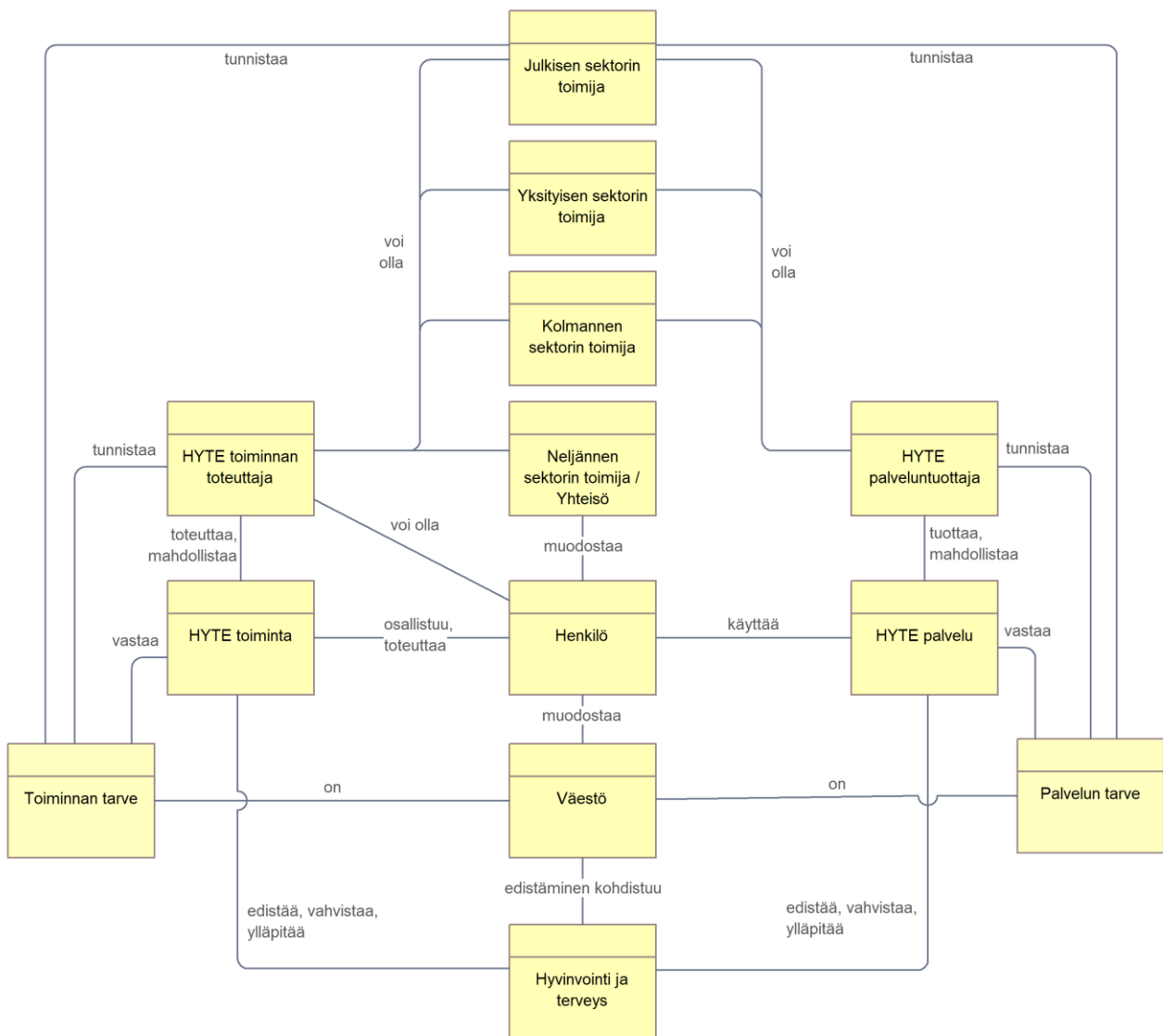
Käsite	Kuvaus
	taan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Käsitteellä hyvinvointi voidaan viitata sekä yksilön että väestön hyvinvointiin.
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelu	Palvelu on organisoidun toiminnan tuloksena syntyvä asiakkaalle arvoa tuottava pääsääntöisesti aineeton hyödyke, joka kulutetaan tai koetaan. Palvelu voi koostua osapalveluista. Palvelun komponentteja ovat ydinpalvelut, lisäpalvelut ja tukipalvelut. Palveluja voidaan myös ryhmitellä palvelukokonaisuuksiin. Palveluja voi tarjota ja tuottaa yksittäisille asiakkaille, asiakasryhmille, organisaatioille tai toisille palvelunantajille. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelu kattaa erilaisia edistäviä ja ehkäiseviä palvelumuotoja ihmisen ja väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja hyvinvointierojen kaventamiseksi. Tässä kuvauksessa hyvinvointia ja terveyttä edistäviksi palveluiksi sisällytetään sellaiset, jotka kohdistuvat ja vaikuttavat suoraan ihmiseen, perheisiin ja yhteisöihin. Palvelu kohdistuu yhteen tai useampaan hyvinvoinnin osa-alueeseen.
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta kattaa erilaisia edistäviä ja ehkäiseviä toimintamuotoja ihmisen ja väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi ja hyvinvointierojen kaventamiseksi. Hyvinvointia ja terveyttä edistävänä toiminta vahvistaa ihmisen, perheen ja yhteisön voimavaroja ja mahdollisuuksia oman hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseen. Ihminen osallistuu toimintaan tai hän edistää sen toteuttamista vapaaehtoisuuteen perustuen. Toiminta on käsitteenä laajempi kuin palvelu, sillä se sisältää myös erilaisen vapaamuotoisen, yhteisöllisen ja esimerkiksi tapahtumaluonteisen toiminnan.
Hyvinvointitieto	Hyvinvointitieto on käsitteenä moninainen ja sitä voidaan tarkastella ihmisen itsensä tuottamana tietona hyvinvoinnista ja terveydestä tai väestötason tietona, kun erilaisina indikaattoreina tai rekistereinä. Hyvinvointitieto voi tarkoittaa ihmisen itsensä tuottamia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyviä hyvinvointia ja terveyttä koskevia tietoja. Ihminen voi tallentaa omia hyvinvointitietojaan tai erilaisten hyvinvointisovellusten tuottamia tietoja ja antaa suostumuksensa näiden hyvinvointitietojen käytölle ammattihenkilön toimesta. Henkilön itsensä tuottama ja hallinnoima ja hänen terveyttään ja hyvinvointiaan koskeva henkilötieto, joka ei sisälly asiakastietoihin. Hyvinvointitietoja ovat esimerkiksi erilaiset hyvinvointia tai terveydentilaa koskevat seuranta-, mitaus-, valmennus-, arvio- tai suunnitelmätiedot. Hyvinvointitietoa väestötasolla tuotetaan kansallisten rekistereiden ja indikaattoreiden muodossa. Esimerkiksi Tilastokeskus tuottaa rekisteritietoa väestömuutoksista, kuolemansyistä sekä rikoksista. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos taas ylläpitää hoitoilmoitusrekisteitä. Kansaneläkelaitos pitää tilastoja etuuksien taasoista, jakautumisesta ja yleisyydestä eri väestöryhmien suhteen. Ajantasaisen hyvinvointitiedon avulla tuetaan yhteiskuntapoliittista päätöksentekoa kansallisella ja alueellisella tasolla. Hyvinvointitietoa käytetään myös palvelujen suunnitteluun, kehittämiseen sekä arviointiin. Myös kansalaisilla on oikeus saada hyvinvointitietoa, jotta he voivat arvioida palvelujen oikeaa kohdentumista sekä julkisten varojen käyttöä. Yksilöllisten palvelujen tarjoaminen edellyttää, että järjestäjällä on riittävästi hyvinvointitietoa (Toikko & Zechner, 2014). Yksilö- ja väestötason hyvinvointitieto käsittelee terveyden ja hyvinvoinnin tilaa sekä niiden jakautumista eri väestöryhmien kesken. Yksilötasolla hyvinvointitieto kattaa henkilökohtaisen terveyden, elämänlaadun ja tyytyväisyyden elämään. Väestötasolla tarkastellaan laajempia trendejä ja eroja eri ryhmien välillä, kuten ikä, sukupuoli, koulutus ja sosioekonominen asema. Hyvinvointitiedon avulla voidaan tunnistaa haasteita ja kehittää toimenpiteitä, jotka edistävät terveyttä ja hyvinvointia koko väestössä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022). Laaja-alainen hyvinvointitiedon tulkinta kattaa useita elämän osa-alueita, kuten

Käsite	Kuvaus
	toimeentulon ja turvallisuuden. Yhdenvertaisuus ja eriarvoisuus ovat keskeisiä näkökulmia, sillä hyvinvointitiedon avulla voidaan tunnistaa ja puuttua väestöryhmien välisiin eroihin.

4.2 Käsittemalli

Käyttötarkoitus • Kuvaava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keskeiset käsitteet ja niiden väliset suhteet • Auttaa hahmottamaan eri toimijoiden rooleja ja tehtäviä hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä • Auttaa tunnistamaan niitä kohteita, joita on tarpeen seurata hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisessa • Toimii pohjana ja lähtökohtana, kun halutaan tarkentaa tietoarkkitehtuuria tietomallien tasolle
--

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijat eri sektoreilla voivat olla toiminnan toteuttajia tai palveluntuottajia. Eri sektoreilta tulevat toimijat voivat toimia kummassakin roolissa. Poikkeuksena edellisestä neljäs sektori ja muodollisesti järjestäytymättömät yhteisöt voivat toteuttaa vain hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa. Oheisessa kuvassa 4.1 hahmotetaan eri sektoreiden toimijoiden suhdetta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluihin ja toimintaan sekä edelleen näiden suhdetta hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueisiin. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminta tai palvelu edistää vähintään yhtä hyvinvoinnin ja terveyden osa-aluetta, mutta voi edistää myös useampaa.

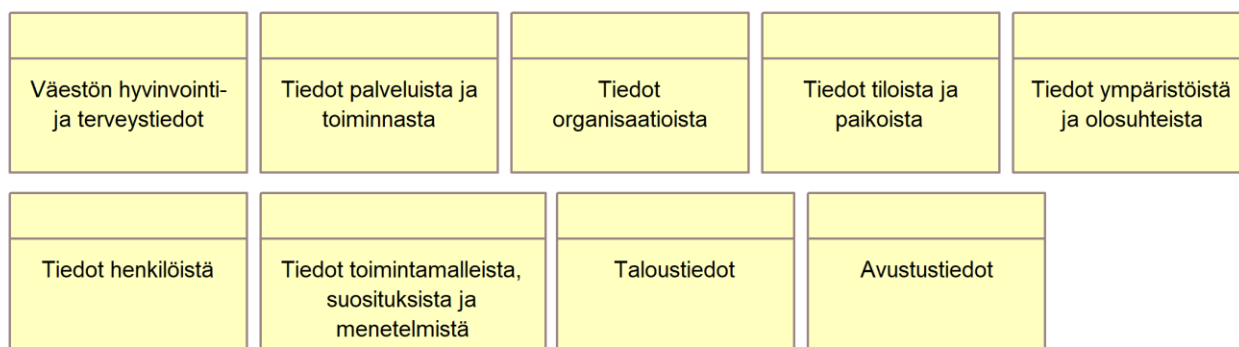
Kuva 4.1 Käsittemalli.

Henkilö voi osallistua HYTE-toimintoihin tai käyttää HYTE-palveluja. HYTE-toimintaa ja palveluja tuotetaan osittain sosiaali- ja terveydenhuoltoon sisältyen, mutta myöskin laaja-alaisesti muilla hallinnonaloilla sekä sektoreilla. HYTE-toiminnan ja -palvelujen tavoitteena on edistää väestön hyvinvointi- ja terveyserojen kaventamista ja parantaa elinoloja. HYTE-toimintoja tai -palveluja tuotetaan väestön toiminnan tai palvelun tarpeen perusteella. Julkisen sektorin kaikkien toimialojen lisäksi keskeisiä HYTE-toimintojen toteuttajia sekä HYTE-palvelujen tuottajia ovat erilaiset kolmannen sektorin järjestöt ja yhdistykset, yksityisen sektorin yritykset ja sekä neljännen sektorin toimijat ja yhteisöt. Nämä toimijat tunnistavat väestön toiminnan ja palvelun tarvetta sekä pyrkii vastaamaan siihen palvelujen tai toiminnan kautta. Tavoitteena on edistää, vahvistaa ja ylläpitää väestön terveyttä ja hyvinvointia. Ajatuksena on, että ennaltaehkäiseviä ja siten suhteessa edullisempia HYTE-toimintoja ja -palveluja käyttämällä voidaan estää tai viivästyttää henkilön raskaampien ja kalliimpien sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen piiriin. HYTE-toiminnot ja -palvelut edistävät, vahvistavat ja ylläpitävät hyvinvointia ja terveyttä. HYTE-palveluja ja toimintoja ovat muun muassa luonto-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, hyvinvointia ja terveyttä edistävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä osallisuutta ja yhdenvertaisuutta edistävät palvelut ja toiminnot (Väestöryhmät, joiden tilanne heikkeni koronaepidemian aikana (julkari.fi)).

4.3 Päätietyryhmät

Käyttötarkoitus

- Kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keskeiset tietoryhmät
- Auttaa jäsentämään laajat tietokokonaisuudet hallittavimmiksi kokonaisuuksiksi
- Voi toimii pohjana raportoinnin jäsentämisessä
- Toimii apuna tietomallien laadinnassa ja muussa tietojen tarkemmassa mallintamisessa

Kuva 4.2 Päätietyryhmät.

Hyvinvointitiedot ryhmitellään tiedoiksi väestön hyvinvoinnista ja terveydestä, palveluista ja toiminnasta, organisaatioista, tiloista ja paikoista, ympäristöstä ja olosuhteista, henkilöistä, toimintamalleista, suosituksista ja menetelmistä, taloudesta sekä avustuksista.

Taulukko 4.2 Hyten päätietyryhmät tiedolla johtamisen näkökulmasta.

Päätietyryhmä	Kuvaus
Väestön hyvinvointi- ja terveystiedot	Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tilaa tarkastellaan useilla tutkimuksilla sekä seurataan tilastotiedoilla sekä indikaattoreilla kansallisella, alueellisilla ja paikallisella tasolla. THL tuottamat tilastotiedot mm. Sotkanet, TEAviisari, Terveystemme.fi ja tutkimukset kuten esimerkiksi TerveSuomi ja Kouluterveyskysely tuottavat monipuolisesti tietoa väestön hyvinvoinnista ja terveydestä. THL:n sosiaali- ja terveydenhuollon rekisteritiedot kuten esimerkiksi HILMO-tiedot, tukevat väestön hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan tarkastelua sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa. Kansallisella tasolla esimerkiksi kuntien eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työtä seurataan muun muassa TEAviisarilla. Kelan tietotarjotin laaja-alaiset tilasto- ja tutkimustiedot (Kelan tietotarjotin) tukevat myös väestön hyvinvoinnin ja terveyden tarkastelua useasta eri näkökulmasta. Kuntaliitto kokoaa ja tuottaa kunnittain ja kuntien hyvinvointijohtamisen tueksi hyvinvointi-indikaattori tietoa, joka koostuu elintason, yhteisyyssuhteitten ja itsensä toteuttamisen hyvinvoinnin osa alueitten mittaritiedoista. Maakuntien liitot tuottavat ja koostavat väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta keskeistä tutkimus-, tilasto- ja indikaattoritietoa. Kunnat tuottavat ja koostavat tilasto- ja tutkimustietoa väestönsä hyvinvoinnista oman kuntansa osalta ja osin myös alueellisessa yhteistyössä. Kolmannen sektorin toimijat kuten liitot, järjestöt, säätiöt, yhdistykset ja uskonnolliset yhdyskunnat tuottavat tutkimus-, tilasto- ja indikaattoritietoa väestön hyvinvoinnista ja terveydestä. Esimerkiksi Väestöliitto koordinoi ja tuottaa laajasti väestöön ja väestön hyvinvointiin liittyvää tutkimusta ja tietoa.

Päätietyryhmä	Kuvaus
	Hyvinvointialueiden ja kuntien strategiat ja suunnitelmat sisältävät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan suunnittelun ja seurannan tietoja. Hyvinvointialueet ja kunnat kuvaavat hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaansa verkkosivuillaan. Hyvinvointikertomukset ja - suunnitelmat tuottavat keskeistä tietoa hyvinvointialueiden ja kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnasta ja ne on lakisääteisesti julkaistava verkkopalveluissa. Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) 6 § ja 7 §:n mukaisesti hyvinvointialueen ja kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä ja niillä on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kuin tehtävä kytkeytyy niiden muihin lakisääteisiin tehtäviin. Hyvinvointialueen ja kunnan on asetettava Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi tavoitteet ja määriteltävä niitä tukevat toimenpiteet sekä huomioitava päätöksenteossa hyvinvointi- ja terveysvaikutukset. Hyvinvointialueella ja kunnan on seurattava elinoloja, hyvinvointia ja terveyttä ja niistä on raportointivelvollisuus (hyvinvointikertomustyö). Hyvinvointialueen on tehtävä yhteistyötä kuntien ja muiden HYTE-toimintaan osallistuvien toimijoiden kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kunnan toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointialueella on 10 § mukaisesti vastuu; huolehtia asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä; yhteensovittaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita kunnallisten ja valtion palveluiden kanssa; ja edistää sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamista muiden toimijoiden palveluiden kanssa (ns. yhteensovittamisvelvoite). Edellä lueteltujen velvoitteiden toteuttaminen edellyttää tiedon tuottamista ja tiedon jakamista toimijoiden yhteistyössä. Tavoitteiden ja toimenpiteiden määrittely edellyttää tietoa nykytilasta ja ilmiöiden kehityksestä. Hyvinvointi- ja terveysvaikutusten huomiointi edellyttää tietoa nykytilasta ja ilmiöiden kehityksestä. Yhteistyön tekeminen edellyttää tiedon käyttöä ja relevantin tiedon vaihtamista. Raportointivelvollisuuden täyttäminen edellyttää monipuolista tiedonkäyttöä. Eri tuottajien tuottaman tiedon hyödyntäminen edellyttää tiedonvaihtoa ja yhteensovittaminen edellyttää relevantin tiedon vaihtoa. Kolmannen sektorin toimijat kuten liitot, järjestöt, säätiöt, yhdistykset ja uskonnolliset yhdyskunnat tuottavat tietoa hyvinvointia ja terveyttä edistävästä toiminnastaan omissa verkkopalveluissaan. Esimerkiksi Suomen evankelis-luterilainen kirkko tuottaa yksityiskohtaista tilastotietoa toiminnastaan. Päivittäistavarakauppaketteille (Kesko, SOK, Lidl) muodostuu kansallisesti ja paikallisesti tietovarantoja, joiden perusteella on mahdollista tarkastella hyvinvointiin ja terveyteen vaikuttavaa ostoskäyttäytymistä. Lisäksi liikuntapalveluja tuottavilla toimijoilla on tietoa liikunnan harrastamisesta esimerkiksi lisenssiä edellyttävistä lajeista.
Tiedot palveluista ja toiminnasta	Palveluista ja toiminnasta kerätään ja ilmoitetaan monenlaista tietoa. Useimmilla toimijoilla on tarkat tiedot ja esittelyt omista toiminnoistaan tai tarjotuista palveluista. Palveluita ja tietoja kerätään myös palveluhakemistoihin, jotka voivat keskittyä johonkin tiettyyn teemaan tai tiettyyn maantieteelliseen alueeseen. Julkisia palveluita ja toimintaa on pyritty kokoamaan kansallisesti palvelutietovarantoon. Hyvinvointialueet ovat kiinnostuneita julkaisemaan omia palveluitaan, mutta kokoamaan myös muiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijoiden palveluita ja toimintaa alueellisiin palveluhakemistoihin. Kolmannella sektorilla on myös merkittäviä hakemistoja, joista löytyy eri teemoihin liittyviä palveluita ja toimintaa.
Tiedot organisaatiosta	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen osallistuu laaja joukko organisaatioita. Osalla organisaatioista hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on lakisääteinen

Päätietyryhmä	Kuvaus
	tehtävä, osalla se perustuu vapaaehtoisuuteen ja osalla on kaupalliset tavoitteet. Koska aihealue on hyvin laaja, niin organisaatioista ei ole olemassa yhtä valtakunnallista rekisteriä, vaan organisaatioiden tietoja on useissa aiheen mukaisissa rekistereissä. Organisaatiorekisterit voivat olla kansallisia, alueellisia tai paikallisia. Tietojen ylläpitäjinä ovat viranomaiset, yritykset ja kolmas sektori. Keskeisiä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen organisoitumisessa ovat hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnoilla toimivat yhteistyörakenteet, joihin sisältyy monialaisia työryhmiä sekä teemakohtaisia yhteistyörakenteita. TEAviisari tuottaa tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sekä ennaltaehkäisyyn voimavaroista eli henkilöstöresursseista hyvinvointialueiden ja kuntien organisaatiossa. Organisaatioiden tietoihin liittyvät hyvin kiinteästi myös organisaatiossa toimivat henkilöt. Organisaatiossa saattaa olla palkattua henkilökuntaa erilaisella koulutus ja kokemustaustalla.
Tiedot tiloista ja paikoista	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät tilat ja paikat liittyvät usein palveluja tai toimintaa tarjoaviin organisaatioihin. Kunnat ovat keskeisiä toimijoita hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta merkittävien tilojen ja paikkojen tarjoajina. Kunnat ovat keskeisiä toimijoita liikuntapaikkojen ja tilojen sekä muuhun harrastamiseen tai yhteisölliseen toimintaan liittyvien tilojen tarjoamisessa. Kansallisista tilojen ja paikkojen tietovarannoista ja palveluista hyvä esimerkki on Lipas.fi palvelu, joka sisältää liikunta- ja ulkoilutietoja koko maan kattavasti.
Tiedot ympäristöistä ja olosuhteista	Ympäristöihin ja olosuhteisiin liittyviä tietoja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta tuotetaan sekä paikallisella kuntatasolla, että laajemmassa kansallisessa mittakaavassa. Tietoa ympäristöstä ja olosuhteista voivat olla esimerkiksi vesistöjen sinilevättilannetta seuraava Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) Järvi-meriwiki verkkopalvelu. Toinen esimerkki kansallisesta palvelusta on Metsähallituksen kansallinen ulkoilutietopalvelu Luontoon.fi, johon on koottu retkeilyyn ja ulkoiluun liittyviä tietoja ja jonka tavoitteena on kannustaa ihmisiä liikkumaan luonnossa. Edellisten kansallisten julkisten palvelujen lisäksi yrityssektorin tuottamia kartta-, navigointi- ja tiedonhakupalveluja käytetään laajasti.

Päätietyryhmä	Kuvaus
Tiedot henkilöistä	Henkilö voi itse kerätä ja tallentaa omaan hyvinvointiinsa liittyviä tietoja monin tavoin. Hyvinvointitiedon tuottamisessa suuntaus on kohti digitaalista tiedon keräämistä ja tallentamista. Henkilökohtaiset älypuhelimet, älykellot, älysohmukset ja monet muut mukana kulkevat laitteet sekä sovellukset tallentavat valtavan määrän tietoa mm. aktiivisuudesta ja liikunnasta. Henkilöt pitävät päiväkirjoja retkeilystä, seuraavat talouttaan laskelmilla, nauttivat sosiaalisista yhteyksistä muiden kanssa ja paljon muuta. Sosiaali- ja terveystalvaeluissa kerätään asiakkaan hyvinvointitietoa monin tavoin. Terveystenhuollon palveluissa esitieto- ja terveystkyselyissä sekä oirearvioissa syntyy henkilön hyvinvointiin ja terveyteen liittyvää tietoa. Tietoa kerätään sekä paperisin lomakkein että enenevässä määrin digitaalisten palvelujen avulla. Esimerkkinä voidaan mainita esimerkiksi Audit-C kysely. Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa hyödynnetään myös erilaista seurantateknologiaa, mihin voidaan katsoa liittyvän hyvinvointitiedon muodostumista, esimerkiksi uneen tai arjessa pärjäämiseen liittyen. Henkilön hyvinvointiin liittyviä tietoja tallennetaan myös useiden toimijoiden moninaisiin rekistereihin. Osa tiedoista tallennetaan anonymisti eli tiedetään vain palvelua käyttäneiden tai toimintaan osallistuneiden määrä. Osassa tallentuvat myös mukanaolijoiden henkilötiedot. Liikuntapaikkojen käytöstä jää käyntimerkintöjä. Koulutus- ja osaamistietoja kerätään koulutusten järjestäjien rekistereihin. Harrastustoiminnassa kerätään osallistumistietoja. Yhdistysten toimintaan osallistumisista kerätään tilastoja. Kirjastojen lainaustietoja kerätään. Tukihenkilökäynneistä kerätään tietoa. Hyväntekeväisyydessä tiedetään lahjoittajien määriä. Retkeilypaikkojen kävijämääriä seurataan. Tapaturmista tehdään tilastoja. Henkilön hyvinvointiin liittyviä tietoja tallentuu moneen rekisteriin ja näitä tietoja käytetään lähinnä väestötasoiseen seurantaan.
Tiedot toimintamalleista, suosituksista ja menetelmistä	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamalleja ja menetelmiä kirjataan tietovarantoihin erityisesti osana kehittämistyötä. Tavoitteena on jakaa parhaita malleja ja käytäntöjä muille toimijoille. Kun kehittämistyötä on rahoitettu ulkoisesti, voidaan toimintamallien ja menetelmien kirjaamista yhteiseen tietovarantoon myös edellyttää rahoittajan toimesta. Sosiaali- ja terveydenhuollon mukaan lukien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamallien kuvauksia viedään esimerkiksi THL:n tuottamaan InnoKylä.fi palveluun, joka muodostaa siten keskeisen toimintamallien tietovarannon. Kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen Kuntien kehittämistyön kuvauksia on viety kunta-alan pääsopijajärjestöjen kehittämishjelmien puitteissa Tekojen tori -palveluun. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamallien vaikuttavuuden arviointia tehdään THL:n toimesta ja arvioituista toimintamalleista muodostuu myös kehittyvä tietovaranto.
Taloustiedot	HYTE-raportti tarkastelee kuntien talousraportoinnista eriteltyjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (HYTE) liittyvien palveluiden ja tilien yhdistelmiä, niistä aiheutuneita kustannuksia ja niistä saatuja tuottoja. Raportin tavoitteena on kuvata HYTE-kustannuksia vertailukelpoisesti, ja muodostaa kuntien talousraportointitietojen pohjalta julkinen raporttinäkymä HYTE-kustannuksiin. Raportti on osa Valtiokonttorin Tutkihallintoa.fi palvelua. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen.

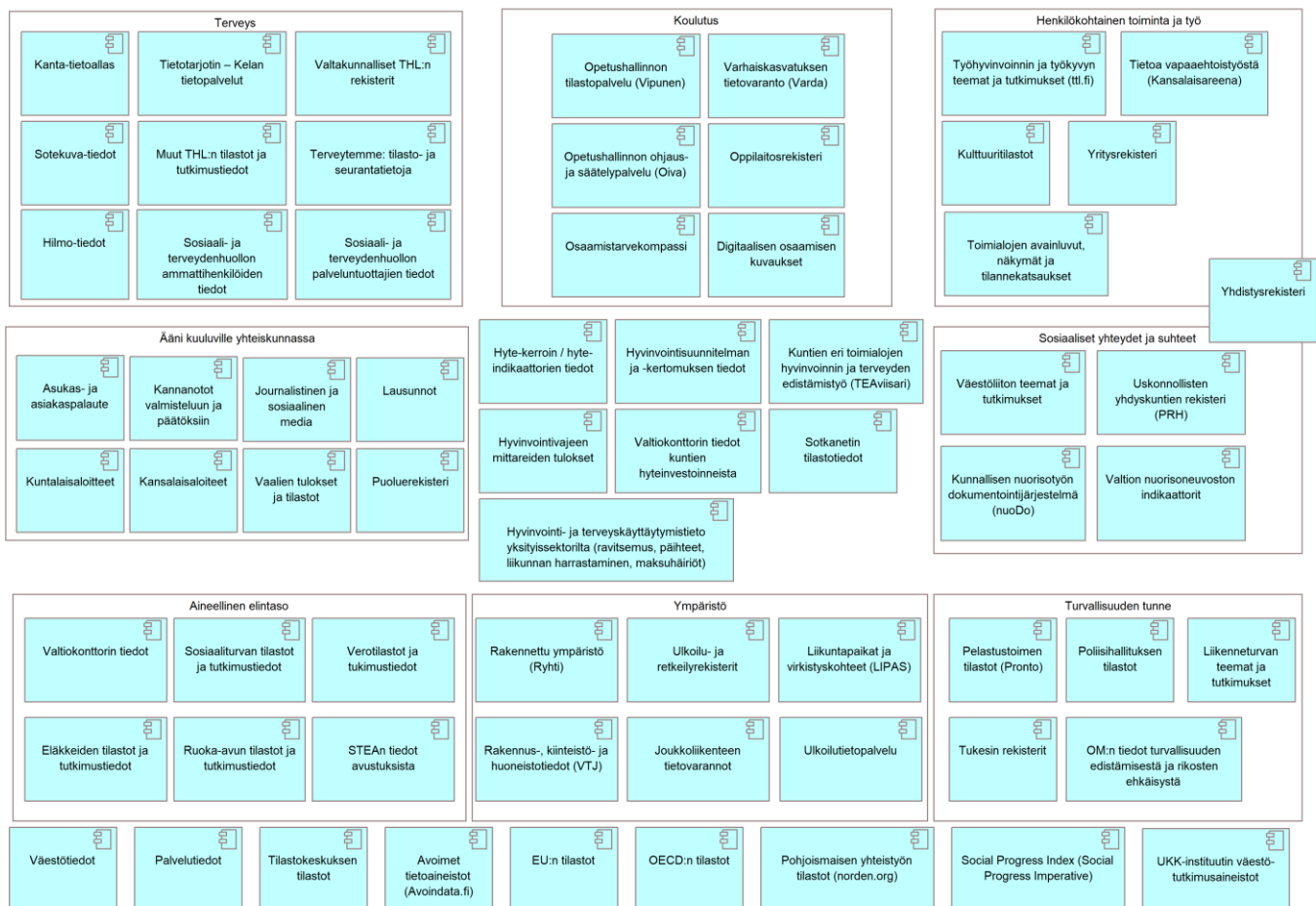
Päätietyryhmä	Kuvaus
	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannus- ja taloustietojen seuraamiseen kohdistuu vielä merkittäviä haasteita ja kehittämistarpeita. Hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien valtionrahoituksen perusteeksi otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kerroin. Toimintaa ja tuloksia väestötasolla kuvaavat indikaattorit huomioidaan ensimmäisen kerran vuoden 2026 rahoituksen jaossa hyvinvointialueille.
Avustustiedot	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen myönnetään kansallisesti valtionavustuksia ministeriöiden, alueellisesti hyvinvointialueiden ja paikallisesti kuntien toimesta. Avustusten käyttöön sisältyy velvoitteita raportoida avustusten käytöstä ja niillä edistetystä toiminnasta sekä toiminnan vaikuttavuudesta. Valtionavustuksia myöntää kaikkienensa Suomessa noin 90 valtionapuviranomaista, jotka vastaavat valtionavustuksiin liittyvistä tehtävistä lainsäädännön nojalla. Alle on nostettu joitain esimerkkejä valtionavustustoiminnasta. EU-rahoitus ja avustukset ovat myös laaja ja merkittävä kokonaisuus. Sosiaali- ja terveysministeriö myöntää vuosittain valtionavustusta mm. Terveyden edistämisen määrärahan puitteissa kunnille, järjestöille, säätiöille ja muille toimijoille. Määrärahasta voidaan tehdä sopimuksia terveyden edistämisen hankkeista myös valtionhallinnon laitosten kanssa. Valtionavustusten käytöstä ja toiminnasta raportoidaan siten, että sosiaali- ja terveysministeriö ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voivat vuosittain arvioida toteutetun toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta. Sosiaali- ja terveysministeriössä valtionavustuksia järjestöille erityisesti STEA:n toimesta, joka edellyttää järjestöiltä myös raportointia avustusten käytöstä ja toiminnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee valtionavustuksilla mm. koulutukseen, tie- teeseen, kulttuuriin, liikuntaan ja nuorisotyöhön liittyvää toimintaa ja hankkeita. Oikeusministeriö myöntää valtionavustuksia muun muassa saamelaiden kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen, rauhantyyöhön, ihmisoikeuksien ja rikosten uhrien tukemiseen, demokratian kehittämiseen ja tunnetuksi tekemiseen, rikoksentorjuntaan ja talousosaamisen edistämiseen. Ympäristöhallinnon avustuksia myöntävät sekä ympäristöministeriö että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset). Avustuksia myönnetään ympäristön ja luonnonsuojeluun, virkistysalueiden hankintaan ja ympäristövahinkojen torjuntaan. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta keskeistä avustustoimintaa toteutetaan myös alueellisesti ja paikallisesti. Hyvinvointialueet ja kunnat myöntävät avustuksia alueensa järjestöille ja seuraavat myöntämiensä avustusten käyttöä ja niillä edistettyä toimintaa. Myös yksityinen sektori, yritykset sekä yritysten perustamat säätiöt tukevat hyvinvointia ja terveyttä edistävää toimintaa monilla tavoin.

4.4 Loogiset tietovarannot

Käyttötarkoitus

- Kuvaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarvittavia tietovarantoja ja järjestää ne loogisiksi kokonaisuuksiksi
- Kuvaa tietovarannot esimerkinomaisesti ja ryhmitelysti, jotta kokonaisuus hahmotuu
- Auttaa ymmärtämään, kuinka paljon hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tarvitsee hyödyntää eri tietovarantoja
- Tarjoaa pohjaa kehittämistyöhön arvioitaessa, mitä tietovarantoja toteutuksissa kannattaa ja voi hyödyntää

Alla on kuvattu esimerkinomaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen loogiset tietovarannot tiedolla johtamisen näkökulmasta. Kuvaus ei ole poikkihallinnollisesti kaikenkattava, mutta antaa suuntaviivoja käytettävistä loogisista tietovarannoista. Loogisia tietovarantoja on jäsennelty pääsääntöisesti hyvinvoinnin osa-alueitten mukaisesti. Jäsenty on kuitenkin karkea, sillä tietovarantojen sisällöt eivät usein rajaudu vain johonkin yksittäiseen hyvinvoinnin osa-alueeseen. Kuvan keskelle onkin sijoitettu sellaisia tietovarantoja, joiden sisällöt koskevat useita hyvinvoinnin osa-alueita.

Kuva 4.3 Loogiset tietovarannot tiedolla johtamisen näkökulmasta.

Taulukko 4.3 Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keskeiset tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Kuntien eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyö ja hyvinvointialueiden terveyden edistämisen aktiivisuus (TEAvisari)	TEAvisari on kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden edistämässä kuvaava verkkopalvelu. Tiedot kuvaavat terveydenedistämisaktiivisuutta eli kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Syksyllä 2024 julkaistaan myös ensimmäiset hyvinvointialueiden aktiivisuutta kuvaavat TEAvisaritulokset.
Sotkanetin tilastotiedot	Sotkanet tarjoaa tilastotietoa väestön terveydestä ja hyvinvoinnista.
Hyte-kerroin / hyte-indikaattorien tiedot	HYTE-kertoimen suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa ja voimavaroja kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Yhteensä indikaattoreita on 13. HYTE-kertoimen mukainen summa jaetaan hyvinvointialueille asukasluvun mukaan.
Hyvinvointivajeen mittareiden tulokset	Hyvinvointivajemittaristo ja peruspalveluiden vaikuttavuusmittaristo edistävät kustannusvaikuttavuustiedon hyödyntämistä hyvinvointialueiden ohjauksessa. Mittaristoilla voidaan arvioida väestön tarpeita, palveluiden vaikuttavuutta ja kustannusjaon osuutta hyvinvointialueilla.
Valtionkonttorin tiedot kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen investoinneista (HYTE-raportti)	HYTE-raportti tarkastelee kuntien talousraportoinnista eriteltyjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (HYTE) liittyvien palveluiden ja tilien yhdistelmiä, niistä aiheutuneita kustannuksia ja niistä saatuja tuottoja. Raportin tavoitteena on kuvata HYTE-kustannuksia vertailukelpoisesti, ja muodostaa kuntien talousraportointitietojen pohjalta julkinen raporttinäköymä HYTE-kustannuksiin.
Hyvinvointi- ja terveyskäyttämistietä yksityissektorilta (ravitsemus, päihteet, liikunnan harrastaminen, maksuhäiriöt)	Hyvinvointi- ja terveyskäyttämistietä saadaan myös yksityissektorilta. Erilaisten tiedonkeruiden kautta saadaan tietoa mm. seuraavista aihepiireistä: ravitsemus, päihteet, liikunnan harrastaminen, maksuhäiriöt. THL:n Palvelujärjestelmän ulkopuolella kertyvä tieto hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen käyttöön eli Puhti-hankkeessa tutkitaan yksityiseltä sektorilta saatavan tiedon tuottamista ja hyödyntämistä postinumeroalueen tarkkuudella. Yksityiseltä sektorilta mukana hankkeessa ovat suurimmat päivittäistavarakauppa- ja urheiluliitot.

Taulukko 4.4 Terveystieteen liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Kanta-tietoallas	Sote-tietojen toissijaista käyttöä eli esimerkiksi tutkimusta ja tiedolla johtamista varten rakennetaan ja kehitetään tietoaalustaa (Kanta-tietoallas). Tietoaalusta sisältää tällä hetkellä resepti- ja potilastietoja. Myös sosiaalihoitojen tietoja tuodaan tietoaalustaan, kun sitä säätelevä asiakastietolaki tulee voimaan.
Tietotarjotin - Kelan tietopalvelut	Kelan tietotarjotin kokoaa yhteen paikkaan Kelan tuottaman tutkimus- ja tilastotiedon. Tarjolla on tietoa valtakunnallisesta, alueellisesta ja paikallisesta näkökulmasta. Palvelu on tarkoitettu kaikille Kelan tiedoista kiinnostuneille.
Valtakunnalliset THL:n rekisterit	Pääosin THL:n tuottamat sekä sote-palvelujärjestelmän tunnusluokiihin ja toimivuuden arviointiin sekä kliniseen tai sosiaalihoitojen substanssiin liittyvät tilastot ja rekisterit. Sisältävät myös kansallisten laaturekisterien tiedot.

Tietovaranto	Kuvaus
Sotekuva-tiedot	Palvelusta löytyy koottua tietoa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden tilasta, tarpeesta, laadusta, vaikuttavuudesta ja kustannuksista hyvinvointialueittain ja kunnittain.
Muut THL:n tilastot ja tutkimustiedot	THL:n tilasto- ja rekisterituotanto tarjoaa laajasti tietoja sosiaali- ja terveydenhuollon eri aihealueilta päätöksenteon, kehittämisen ja tutkimuksen tueksi. THL tuottaa monialaista tutkimustietoa kotimaisten ja kansainvälisten kumppaneiden kanssa.
Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien tiedot	Sote-toiminnassa käytettyjen organisaatiorekistereiden kokonaisuus muodostaa yhdessä loogisen sote-organisaatietietojen tietovarannon.
Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tiedot	Valviran ylläpitämät sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tietovaranto mm. ammatinharjoittamisoikeuksista ja niiden rajoituksista.
Hilmo-tiedot	Hilmo on valtakunnallinen sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonkeruu- ja raportointijärjestelmä, johon kerätään tietoa muun muassa väestön palvelujen käytöstä, hoitoon pääsystä, väestön terveysongelmista ja epidemioista, terveyden edistämisen palveluista, ammattilaisten työnjaosta ja hoitokäytännöistä
Terveytemme tilasto- ja seurantatiedot	Terveytemme.fi -sivusto tarjoaa tilasto- ja seuranta-tietoja väestön terveydestä ja hyvinvoinnista alueittain ja väestö-ryhmittäin. Sivuston sisältö jakautuu hyvinvointi- ja terveys-indikaattoreita esittäviin osioihin sekä väestö-tutkimusten ja rekisteri-aineistojen tuloraportteja sisältäviin osioihin.

Taulukko 4.5 Koulutukseen liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Opetushallinnon tilastopalvelu (Vipunen)	Vipunen on opetushallinnon tilastopalvelu. Palvelusta löydetään tilasto- ja indikaattoritietoa eri sektoreiden koulutuksesta ja koulutuksen jälkeisestä sijoittumisesta, korkeakouluissa tehdystä tutkimuksesta sekä väestön koulutusrakenteesta ja opiskelijoiden sosioekonomisesta taustasta.
Varhaiskasvatuksen tietovaranto (Varda)	Varhaiskasvatuksen tietovarantoon (Varda) kerätään tiedot varhaiskasvatuksessa olevista lapsista ja heidän huoltajistaan, toimipaikoista sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöstä. Vardaan tallennettua tietoa voidaan hyödyntää niin kunnallisessa kuin valtakunnallisessa kehittämisessä ja päätöksenteossa.
Digitaalisen osaamisen kuvaukset	Digitaalisen osaamisen kuvaukset muodostavat kansallisen digitaalisen osaamisen viitekehyksen, jolla tuetaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2022, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2018 ja Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 linjausten paikallista toimeenpanoa.
Opetushallinnon ohjaus- ja säätelypalvelu (Oiva)	Oiva-palvelusta löytyvät tällä hetkellä kaikki ajantasaiset perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen ja taiteen perusopetuksen järjestämisluvut sekä vapaan sivistystyön oppilaitosten ylläpitämisluvut.
Oppilaitosrekisteri	Oppilaitosrekisteri on Tilastokeskuksen maksullinen osoiterekisteri, joka sisältää kaikkien oppilaitosten osoitteet sekä muita oppilaitoksia kuvaavia tietoja.
Osaamistarvekompassi	Osaamistarvekompassi tarjoaa luotettavaa ja ajantasaista tietoa tulevaisuudessa tarvittavasta osaamisesta jatkuvan oppimisen

Tietovaranto	Kuvaus
	näkökulmasta. Lisäksi se yhdistää alueellista ja valtakunnallista tietoa osaamisen ja työvoiman kohtaannosta.

Taulukko 4.6 Henkilökohtaiseen toimintaan ja työhön liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Työhyvinvoinnin ja työkyvyn teemat ja tutkimukset (ttl.fi)	Suurin osa TTL:n avoimesta datasta löytyy Työelämä-tieto-palvelusta, joka kokoaa työelämädataa eri lähteistä ja tarjoaa sen avoimesti käyttöön.
Yritysrekisteri	Yritysrekisteri kattaa kaikki y-tunnukselliset yritykset, joiden tiedot ovat saatavana Verohallinnosta yksityiset elinkeinonharjoittajat, julkisyhteisöt (kaikki valtion virastot, kunnat, kuntayhtymät ja hyvinvointialueet) sekä voittoa tavoittelemattomat yhteisöt. Rekisteri kattaa myös yritysten ja yhteisöjen toimipaikat.
Toimialojen avainluvut, näkymät ja tilannekatsaukset	Toimiala Online on tilastotietopalvelu, josta saa ajantasaista tilastotietoa yritystoiminnan ja talouden toimialoittaisesta kehityksestä. Palvelu löytyy TEM-tilastopalvelusta.
Kulttuuritilastot	Taidejakulttuuri.fi tarjoaa kokoelman tilastoraportteja käsittekuvausaineen, apurahahakemiston sekä uutisia alan tietojulkaisuista.
Tietoa vapaaehtoistyöstä (Kansalaisareena)	Kansalaisareena lisää vapaaehtoistoiminnan näkyvyyttä, koostaa luotettavaa tietoa vapaaehtoistoiminnasta, kokoaa vapaaehtoistoiminnan osaamista, edistää järjestöjen, seurakuntien ja kuntien yhteistyötä ja hyviä käytäntöjä sekä vie vapaaehtoistoiminnan tilasta tietoa päättäjille.
Yhdistysrekisteri (henkilökohtainen toiminta ja työ, sosiaaliset yhteydet ja suhteet)	Yhdistysrekisterin tietopalvelusta saa rekisteritiedot yhdistyksistä, uskonnollisista yhdyskunnista ja kauppakamareista.

Taulukko 4.7 Sosiaaliin yhteyksiin ja suhteisiin liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Väestöliiton teemat ja tutkimukset	Väestöliitto tuottaa väestön hyvinvoinnin edistämiseen liittyvää tietoa. Väestöliiton väestöntutkimuslaitos tutkii perheitä, pareja ja koko väestöä. Se tuottaa tuoretta ja yhteiskunnallisesti vaikuttavaa tutkimustietoa aikamme megatrendeistä, kuten laskevan syntyvyyden syistä ja ikääntyvästä väestöstä.
Uskonnollisten yhdyskuntien rekisteri (PRH)	PRH pitää uskonnollisten yhdyskuntien rekisteriä, jossa oli 170 uskonnollista yhdyskuntaa ja 337 seurakuntaa tai muuta paikallisyhteisöä (31.1.2024).
Kunnallisen nuorisotyön dokumentointijärjestelmä (nuoDo)	Kunnallisen nuorisotyön dokumentointijärjestelmän avulla koostetaan tietoa paikallisesta nuorisotyöstä ja -toiminnasta sekä järjestämistä koskevista tunnusluvuista. Paikallisen tiedon pohjalta rakentuu kansallinen tieto nuorisotyön toimintaympäristöistä, työn sisällöistä ja kohderyhmistä sekä järjestämisestä.
Valtion nuorisoneuvoston indikaattorit	Valtion nuorisoneuvoston indikaattorit (Hyvinvointi-indikaattorit ja Nuorisobarometri-indikaattorit) tuottavat indikaattoritietoa nuorista. Vuosittain julkaistava Nuorisobarometri on mitannut suomalaisten nuorten arvoja ja asenteita jo vuodesta 1994 alkaen. Kokonaiskuvan saamiseksi nuorten hyvinvoinnin tilanteesta valtion

Tietovaranto	Kuvaus
	nuorisoneuvosto ylläpitää nuorten hyvinvoinnin kansallisia indikaattoreita.

Taulukko 4.8 Turvallisuuden tunteeseen liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Pelastustoimen tilastot (Pronto)	Pelastustoimen tilastotietoja on saatavissa Pelastustoimen taskutilasto -julkaisusta sekä Pronton Online-tilastoista. Pelastustoimen taskutilasto kokoaa yhteen pelastustoimen keskeiset tilastot johtamisen, ohjaamisen ja päätöksenteon tueksi. Pronto on pelastustoimen resurssi- ja tilastojärjestelmä, josta voidaan hakea tilastoja monipuolisesti esimerkiksi ajan, paikan, suoritteen tai vaikka toimenpiteiden perusteella.
Poliisihallituksen tilastot	Poliisihallituksen poliisitoimintayksikön analyysitoimintojen vastuualue tuottaa toimintaympäristön analyysit ja tilastot poliisille. Laajemmat julkiset analyysit julkaistaan myös verkkosivuilla. Rikollisuuteen keskittyvän toimintaympäristöanalyysin lisäksi julkaistaan kuukausittain tilastot kaikista poliisille ilmoitetuista rikoksista sekä poliisin hälytystehtävistä, toimintavalmiusajasta, palvelukykyajasta, liikennevalvonnan suoritteista ja poliisin maksullisista luvista.
Liikenneturvan teemat ja tutkimukset	Liikenneturva tuottaa tietoa tieliikenteen turvallisuuden tilasta, kehityksestä ja taustatekijöistä. Tilastotietojen, kyselyjen ja seurantojen pohjalta tehdään tutkimuksia ja suunnataan liikenneturvallisustoimenpiteitä. Tietopalvelu tarjoaa asiantuntijoille tietoa tieliikenteen eri osa-alueilta.
Tukesin rekisterit	Tukes kerää tietoa eri toimialojen rekistereihin. Niistä voi tarkistaa esimerkiksi toiminnanharjoittajien lupia, hyväksytyjä yrityksiä ja laitoksia sekä hyväksytyjä aineita. Lisäksi Tukes tuottaa avointa dataa eli on avannut tietoaaineistoja maksutta julkiseen käyttöön.
OM:n tiedot turvallisuuden edistämisestä ja rikosten ehkäisystä	Rikosten ennaltaehkäisyn toimenpiteitä suunnittelee ja toteuttaa oikeusministeriön yhteydessä toimiva rikosentorjuntaneuvosto. Keskeistä sen toiminnassa on rikosten ehkäisyyn kytkeytyvän yhteistyön edistäminen sekä tiedottaminen rikosentorjunnan vaikuttavista menetelmistä.

Taulukko 4.9 Ympäristöön liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Rakennettu ympäristö (Ryhti)	Rakennetun ympäristön tietojärjestelmä, Ryhti, kokoaa yhteen rakentamisen ja alueidenkäytön tiedot valtakunnallisesti. Yhteinen järjestelmä ja tapa toimia keventävät ja selkeyttävät tiedonhallintaa. Laadukkaampi tieto auttaa kestävän elinympäristön suunnittelussa ja päätöksenteossa.
Ulkoilu- ja retkeilyrekisterit	Metsähallitus ja kunnat, sekä järjestöt ja yhdistykset ylläpitävät rekistereitä, joista voi tutkia ulkoilu ja retkeilymahdollisuuksia. Palveluissa tilastoidaan myös eri ulkoilu- ja retkipaikkojen kävijämääriä.
Liikuntapaikat ja virkistyskohteet (LIPAS)	LIPAS on valtakunnallinen paikkatietokanta julkisista liikuntapaikoista, ulkoilureiteistä ja virkistysalueista. Tiedon tuottajina toimivat kuntien liikuntatoimen asiantuntijat yhteistyössä kunnan muiden toimialojen kanssa sekä virkistysalueyhdistykset ja lajiliitot. Se

Tietovaranto	Kuvaus
	sisältää myös tilastotietoa liikuntapaikoista, kuntien liikuntatoimen taloudesta, liikuntapaikkojen rakentamisesta ja avustuksista.
Rakennus-, kiinteistö- ja huoneistotiedot (VTJ)	Väestötietojärjestelmään rekisteröidään tiedot rakennuksista ja huoneistoista. Kiinteistötiedot väestötietojärjestelmään tuodaan suoraan Maanmittauslaitoksen kiinteistötietojärjestelmästä. Väestötietojärjestelmän paikkatiedot ovat laajasti hyödynnettävissä.
Ulkoilutietopalvelu	Ulkoilutietopalvelu on Metsähallituksen kehittämä koko Suomen kattava ulkoilun ja retkeilyn reitti-, paikka- ja tietopalvelu. Sen käyttöönotto alkaa vuoden 2024 aikana ja vuoden 2025 palvelua täydennetään kattavammaksi. Palvelun kehittämiseen ovat osallistuneet Metsähallituksen lisäksi monet ulkoilujärjestöt.

Taulukko 4.10 Aineelliseen elintasoon liittyvät tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Valtiokonttorin tiedot	Valtiokonttori kehittää kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietopalvelua. Lisäksi se ylläpitää esimerkiksi Tutkihallintoa.fi-palvelua, joka kokoaa kuntien, hyvinvointialueiden ja valtionhallinnon tietoja yhteen osoitteeseen.
Sosiaaliturvan tilastot ja tutkimustiedot	THL kokoaa vuosittain sosiaaliturvan meno- ja rahoitustiedot valtion ja kuntien, yhdistysten, järjestöjen ja muiden toimijoiden sosiaalisen toiminnan kustannuksista ja rahoituksesta. Tiedot raportoidaan koko maan tasolla.
Verotilastot ja tutkimustiedot	Verohallinnon ja Tilastokeskuksen yhteistyönä toteuttamasta julkisesta tilastotietokannasta voi tehdä monipuolisia tilastohakuja verotietoihin.
Eläkkeiden tilastot ja tutkimustiedot	Tilasto Suomen eläkkeensaajista sisältää tietoja kaikista työ- ja kansaneläkkeensaajista, eläkkeelle siirtyneistä ja eläkemenosta. Tilaston tuottavat yhteistyössä Eläketurvakeskus ja Kela.
Ruoka-avun tilastot ja tutkimustiedot	Kirkkopalvelut ry:n ylläpitämä Ruoka-apu.fi on koonnut ruoka-avun tilannekatsauksia yhdessä Sininauhaliiton kanssa vuodesta 2020 lähtien. Ruoka-avun tarpeen kasvusta ja jaettavan ruoan vähentymisestä on raportoitu jokaisessa kyselyssä.
STEAn tiedot avustuksista	STEAn julkaisee vuotuisen avustusehdotuksensa ja sosiaali- ja terveysministeriön avustuspäätöksen erillisessä avustustietokannassa. Tietokannan tiedot ovat vapaasti hyödynnettävissä. Avustukset.stea.fi-sivustolla julkaistu tietokanta sisältää tiedot kaikista haetuista ja myönnettyistä STEA-avustuksista.

Taulukko 4.11 Ääni kuuluville yhteiskunnassa.

Tietovaranto	Kuvaus
Puolurekisteri	Puolurekisteri.fi on oikeusministeriön ylläpitämä palvelu, jossa yhdistys voi tehdä rekisteröintihakemuksen puolueeksi. Palvelussa on myös mahdollista kerätä puolueen rekisteröimiseen vaa-dittavia kannatusilmoituksia.
Kansalaisaloitteet	Oikeusministeriön ylläpitämässä kansalaisaloite.fi-verkkopalvelussa voit tehdä kansalaisaloitteen sekä kannattaa palvelussa avoinna olevia aloitteita.

Tietovaranto	Kuvaus
Kuntalaisaloitteet	Kuntalaisaloite.fi-verkkopalvelussa voit tehdä palvelussa mukana oleville kunnille kuntalaisaloitteita sekä kannattaa ja seurata muiden tekemiä aloitteita.
Lausunnot	Lausuntopalvelu.fi tarjoaa mahdollisuuden pyytää ja antaa lausuntoja sähköisesti. Kaikki julkishallinnon viranomaiset voivat julkaista lausuntopyyntöjä palvelussa. Lausuntoja saavat antaa kaikki organisaatiot ja kansalaiset.
Kannanotot hankkeisiin	Otakantaa.fi-palvelusta löydät ajankohtaiset hankkeet, joihin kaitataan mielipidettäsi.
Vaalien tulokset ja tilastot	Vaalit.fi -verkkosivusto on oikeusministeriön tuottama ja ylläpitämä tietokokonaisuus Suomessa toimitettaviin vaaleihin liittyen. Sivuston pyrkimyksenä on tarjota vaaleihin ja äänestämiseen liittyvää tietoa yleistajuisessa muodossa äänestäjille, ehdokkaille ja nuorille äänestysikänsä kynnyksellä.

Taulukko 4.12 Muut yleiset tietovarannot.

Tietovaranto	Kuvaus
Väestötiedot	DVV:n ylläpitämä valtakunnallinen tietovaranto, joka koostuu Suomen kansalaisten ja Suomessa vakituisesti asuvien henkilöiden henkilötiedoista, osoitteista ja perhesuhteista.
Palvelutiedot	Palvelutietovaranto (PTV) on valtakunnallinen keskitetty tietovaranto, johon kunnat, hyvinvointialueet, valtio ja yksityinen sektori kuvaavat asiakaslähtöisesti palvelunsa ja niiden asiointikanavat.
Tilastokeskuksen tiedot	Tilastokeskuksen kansallinen tietovaranto sisältää tiedot kuolemansyyn selvityksistä. Tilastokeskus tuottaa myös yleisiä yhteiskuntaoloja koskevia sekä sote-toimintaa kuvaavia tilastoja.
Avoimet tietoaaineistot (Avoindata.fi)	Avoindata-palvelu muodostaa Suomessa saatavilla olevan, ensisijaisesti julkisen hallinnon avoimen datan hakemiston.
EU:n tilastot	Eurostat on Euroopan unionin tilastotoimisto. Se julkaisee korkealaatuisia Euroopan laajuisia tilastoja ja indikaattoreita, joiden avulla voidaan tehdä maiden ja alueiden välisiä vertailuja.
OECD:n tilastot	OECD Data -sivuilla voi hakea tilastoja maittain tai tilastoihteittain. Sivuilta on pääsy keskeisiin tilastojulkaisuihin ja tilastotietokantoihin.
Pohjoismaisen yhteistyön tilastot (norden.org)	Pohjoismainen tilastopankki on ilmainen tietokanta, joka mahdollistaa muun muassa Pohjoismaiden väliset vertailut useiden eri muuttujien perusteella ja ajallisesti.
Social Progress Index (Social Progress Imperative)	Auttaa päättäjiä luomaan osallistavaa ja kestävää kasvua. Maailmanlaajuiset, kansalliset ja paikalliset sosiaalisen edistyksen indeksit ja räätälöidyt tietotyökalut tarjoavat näyttöön perustuvan lähestymistavan.
UKK-instituutin väestö- ja tutkimusaineistot	UKK-instituutin tutkimustoiminnan tavoitteena on tehdä tieteellisesti korkeatasoista soveltavaa terveysliikuntatutkimusta. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden avulla pyritään kattavasti selvittämään liikkumisen, terveyden ja toimintakyvyn välisiä yhteyksiä.

5 Tietojärjestelmäarkkitehtuuri

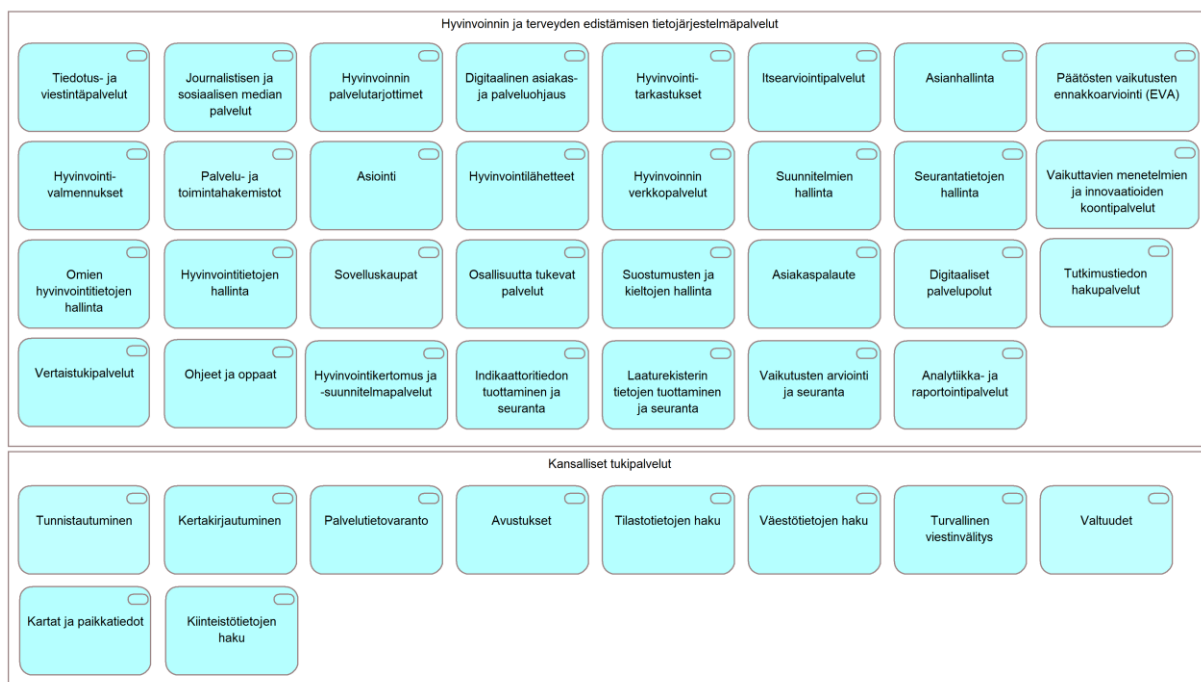
5.1 Tietojärjestelmäpalvelut

Käyttötarkoitus

- Antaa kokonaiskuvan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tarvittavista tietojärjestelmäpalveluista
- Auttaa kehittämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tarvittavia tietojärjestelmäpalveluita
- Kuvaa kansalliset tukipalvelut erikseen, jotta näihin tietojärjestelmäpalveluihin ei tarvitse lähteä tekemään uusia ratkaisuja
- Toimii pohjana tarkemmille tietojärjestelmäpalveluiden kuvauksille

Tietojärjestelmäpalvelut on kuvassa 5.1. jaettu kahteen kategoriaan, joista ensimmäisen muodostavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen varsinaiset tietojärjestelmäpalvelut ja toiseen on tunnistettu joitain keskeisiä tukipalveluja sekä kansallisella että myös muilla tasoilla. Tietojärjestelmäpalvelujen kuvauksessa ei rajauduta pelkästään julkisen sektorin tuottamiin palveluihin. Esille on nostettu useita yksityisen sektorin tarjoamia palveluja, esimerkiksi sovelluskaupat tai sosiaalisen median palvelut. Monessa kohdin tietojärjestelmäpalveluja on tarjolla sekä julkisen sektorin sekä muiden sektorien tarjoamina, esimerkiksi osallisuutta edistävät palvelut, itsearviointipalvelut, suunnitelmien hallinta, seurantatietojen hallinta tai asiakaspalaute. Tiedotus- ja viestintäpalvelut sekä journalistisen ja sosiaalisen median palvelut on aiemmassa julkaisussa luokiteltu tukipalveluiksi, mutta tässä kuvauksessa ne nostetaan palveluina keskeisemmin esille osana hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.

Tukipalveluissa keskeisiä ovat esimerkiksi kansalliset suomi.fi palvelut kuten Palvelutietovaranto, valtuudet ja turvallinen viestinvälitys.

Kuva 5.1 Tietojärjestelmäpalvelut ryhmittäin.

Taulukko 5.1 Tietojärjestelmäpalvelujen kuvaukset.

Tietojärjestelmäpalvelu	Kuvaus
Henkilön ja palvelunantajan tai toiminnan toteuttajan käyttämät hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietojärjestelmäpalvelut	
Tiedotus- ja viestintäpalvelut	Palvelu, jossa henkilöille suunnataan viestintää ja tiedotusta, jonka tavoitteena on edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä jakaa luotettavaa tietoa. Useimmat toimijat eri sektoreilla hyödyntävät joitain digitaalisia viestinnän ja tiedottamisen ratkaisuja, esimerkiksi verkkosivuja. Henkilö voi käyttää palveluja hakeakseen tietoa liittyen esimerkiksi hyvinvoinnin tai terveyden haasteeseen tai elämäntilanteeseen.
Journalistisen ja sosiaalisen median palvelut	Palvelu, jota käytetään journalistisen ja sosiaalisen median tuottamiseen ja jakamiseen. Journalistinen media viittaa yleisesti televisio- ja radio-ohjelmien sekä digitaalisten lehtien tarjontaan. Journalistinen median sisältö on yksityisen sektorin ja julkisen sektorin tuottamaa palvelua. Journalistisen median lehtitarjonta digitalisoituu ja hyvinvointiin sekä terveyteen liittyviä sisältöjä on tarjolla runsaasti. Journalistisessa ja sosiaalisessa mediassa julkaistun sisällön luotettavuus ja turvallisuus vaihtelevat. Mediassa esiin nostetut asiat ja väittämät voivat perustua joko tieteelliseen tutkimukseen ja sen ammattitaitoiseen tulkintaan tai vai muuten esitettyihin heikommin perusteltuihin seikkoihin. Esimerkiksi Yleisradiolla on Lain Yleisradio Oy:stä (1380/1993) mukaan yhtiön tehtävänä on tuoda monipuolinen ja kattava julkisen palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin. Julkisen palvelun ohjelmatoiminnan tulee erityisesti: 1) tukea kansanvaltaa ja jokaisen osallistumismahdollisuuksia tarjoamalla monipuolisia tietoja, mielipiteitä ja keskusteluja sekä vuorovaikutusmahdollisuuksia; 2) tuottaa, luoda, kehittää ja säilyttää kotimaista kulttuuria, taidetta ja virikkeellistä viihdettä; 3) ottaa ohjelmistossa huomioon sivistys- ja tasa-arvonäkökohdat, tarjota mahdollisuus oppimiseen ja itsensä kehittämiseen, painottaa lapsille ja nuorille suunnattuja ohjelmistoja sekä tarjota hartausohjelmia; 4) kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvien osin myös maan muiden kieliryhmien kielellä; 5) tukea suomalaisen kulttuuriperinnön vaalimista, suvaitsevaisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja kulttuurista moninaisuutta sekä huolehtia ohjelmatarjonnasta myös vähemmistö- ja erityisryhmille; 6) edistää kulttuurien vuorovaikutusta ja ylläpitää ulkomaille suunnattua ohjelmatarjontaa; 7) välittää asetuksella tarkemmin säädettäviä viranomaistiedotuksia ja varautua televisio- ja radiotoiminnan hoitamiseen poikkeusoloissa. Sosiaalisen median palveluilla voidaan tukea yhteisöllisyyttä ja sosiaalisten suhteiden rakentumista sekä ylläpitämistä. Sosiaalisen median palvelujen osalta tunnistetaan myös niihin liittyviä riskitekijöitä ja mahdollisia haittavaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien käyttäjäryhmien näkökulmasta.
Hyvinvoinnin palvelutarjottimet	Palvelu, johon kootaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvät palveluja ja toimintaa löydettävyyden ja hyödynnettävyyden parantamiseksi. Esimerkiksi hyvinvoinnin digitaaliset palvelutarjottimet kuten Tarmoa-palvelu tai muut vastaavat alueelliset ratkaisut. Eri toimijoiden omille verkkosivuilleen tekemät koonnit esimerkiksi teemoittain ovat tyypillisiä toteutusesimerkkejä.
Digitaalinen asiakas- ja palveluohjaus	Palvelu, jolla toteutetaan digitaalisesti asiakas- ja palveluohjausta. Asiakasohjaus on asiakkaalle annettavaa yleistä neuvontaa ja ohjausta tai palvelutarpeen arvioinnin perusteella tehtävää palveluohjausta. Palveluohjaus puoles-

Tietojärjestelmäpalvelu	Kuvaus
	taan on asiantuntijan tai ammattihenkilön antamaa ohjausta, jonka tarkoituksena on varmistaa, että asiakas saa palvelutarvettaan vastaavat palvelut. Esimerkkejä digitaalisesta asiakasohjauksesta ovat chatbot sekä haku- ja suositelutoiminnallisuudet verkkosivustoilla ja hyvinvoinnin palvelutarjottimilla. Digitaalinen palveluohjaus voi esimerkiksi ohjata henkilöä digitaalisen hyvinvointivalmennukseen tai ottamaan yhteyttä palveluntuottajaan tai toiminnan toteuttajaan.
Hyvinvointitarkastukset	Palvelu, jossa henkilö täyttää hyvinvointiaan, terveyttään tai toimintakykyään koskevan kyselyn ja saa vastaustensa perusteella automaattiseen päättelyyn perustuvan arvion hyvinvointinsa, terveytensä tai toimintakykynsä nykytilasta ja riskeistä. Digitaalinen hyvinvointiarvio kartoittaa henkilön terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn tilannetta ja antaa palautetta elintapojen vaikutuksesta hänen hyvinvointiinsa. Se voi antaa esimerkiksi riski- tai palveluarvion, ehdotuksia elintapamuutoksista, erilaisia arjenhallinnan työkaluja tai toimintaohjeita ja suosituksia. esimerkiksi Duodecim Hyvinvointitarkastus ja Terveystarkastus. Julkisella, kolmannella ja yksityisellä sektorilla on lukuisia digitaalisia palveluja henkilön hyvinvoinnin arviointiin eri hyvinvoinnin osa-alueiden näkökulmista, esimerkiksi mielialaan, liikkumiseen, uneen, erilaisiin riippuvuuksiin, päihteidenkäyttöön, ruutuaikaan ja sosiaalisissa suhteissa koettuihin haasteisiin. Hyvinvointitarkastus on lähtökohtaisesti laaja-alainen, eli siinä arvioidaan hyvinvointia ja terveyttä useasta näkökulmasta.
Itsearviointipalvelut	Palvelu, jossa henkilö täyttää hyvinvointiaan, terveyttään tai toimintakykyään koskevan kyselyn ja saa vastaustensa perusteella automaattiseen päättelyyn tai pisteytykseen perustuvan arvion hyvinvointinsa, terveytensä tai toimintakykynsä tilasta sekä mahdollisen suosituksen jatkotoimenpiteistä. Esimerkki Eurohis-8 elämänlaatumittari tai erilaiset oirearviot. Itsearviointi kohdentuu johonkin rajatumpaan hyvinvoinnin osa-alueeseen kuin laaja-alaisempi hyvinvointitarkastus. Itsearviointi tuottaa ammattihenkilölle tietoa henkilön tilanteen ja tarpeiden arvioimisen tueksi.
Asianhallinta	Palvelu asianhallintaan. Asianhallinta ja sitä tukeva tiedonhallinta tukee toimijoiden kuten viranomaisten tehtävien toteuttamista tehokkaasti ja tietoturvallisesti sekä viranomaisten toiminnan läpinäkyvyyttä ja julkisuusperiaatteen toteuttamista. Asiakirjahallinto, joka ohjaa, valvoo ja kehittää asiakirjatietojen tuottamista, käsittelyä, säilyttämistä, tuhoamista ja arkistointia. Tiedonhallintalain (906/2019) 25 § mukaisesti tiedonhallintayksikön on ylläpidettävä viranomaisen käsittelyssä olevista ja olleista asioista asiarekisteriä, johon rekisteröidään asiaa, asiankäsittelyä ja asiakirjoja koskevat tiedot.
Päätösten vaikutusten ennakoarviointi (EVA)	Palvelu, joiden tuella hyvinvointialueet, kunnat ja muut viranomaiset voivat arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi erilaisten ihmisryhmien elämään. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä velvoittaa kunnan 6§ ja hyvinvointialueen 7§ ottamaan päätöksenteossaan huomioon päätöksensä arvioidut vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin. Esimerkki Kuntaliiton sähköisen hyvinvointikertomus -palvelun ennakoarviointityökalu. Päätösten vaikutusten ennakoarvioinnin tueksi löytyy tietoa ja ohjeistusta THL:n verkkosivuilta.
Hyvinvointivalmennukset	Palvelu, joka kannustaa henkilöä elin- ja elämäntapamuutoksiin tai muuhun hyvinvoinnin tai terveyden kohentamiseen. Palveluun saattaa liittyä oman suunnitelman tekeminen ja siihen liittyvä seuranta tai erilaisia hyvinvoinnin edistämisen tai toimintakyvyn ylläpidon ja arjen hallinnan välineitä. Esimerkiksi Omaolon univalmennus.

Tietojärjestelmäpalvelu	Kuvaus
Palvelu- ja toimintahakemistot	Palvelu, joka tuottaa hakemiston palveluntuottajista ja niiden tuottamista palveluista tai toiminnasta ja niiden toteuttajista. Esimerkiksi suomi.fi/kansalaiselle -hakemisto.
Asiointi	Palvelu, jonka avulla henkilö voi digitaalisesti hakeutua palveluihin tai toimintaa tai laittaa asian vireille. Digitaalisia asiointipalveluja ovat muun muassa digitaaliset ajanvaraus- ja neuvontapalvelut, luovutuslupien, suostumusten, kieltojen ja tahdonilmaisujen tekeminen digitaalisesti sekä digitaalinen asiakasohjaus. Digitaalinen asiointi voi olla reaaliaikaista etäasiointia tai ei-reaaliaikaista. Asiointipalveluja ovat mm. ajanvarauspalvelut, digitaaliset lomakkeet liittyen jonkin palvelun saamiseen tai toimintaan osallistumiseen
Hyvinvointilähteet	Palvelu, jonka avulla henkilölle voidaan antaa hyvinvointilähete sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen toimesta.
Hyvinvoinnin verkkopalvelut	Erilaiset järjestelmät ja käyttöliittymät hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Hyvinvointia ja terveyttä edistäviä ja tukevia verkkopalveluja löytyy useisiin hyvinvoinnin palveluihin ja toimintaan liittyen, esimerkiksi vapaaehtoistoimintaan, harrastamisen mahdollisuuksiin, ruoka-apuun, kotoutumisen tukeen, työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen, talousneuvontaan tai asuinympäristön turvallisuuteen.
Suunnitelmien hallinta	Palvelu, jota henkilö voi itsenäisesti tai yhdessä ammattihenkilön, työntekijän tai muussa roolissa toimivan henkilön kanssa käyttää hyvinvointiaan ja terveytensä edistävän toiminnan tai palvelujen suunnittelussa.
Seurantatietojen hallinta	Palvelu, jota henkilö voi itsenäisesti tai yhdessä ammattihenkilön, työntekijän tai muussa roolissa toimivan henkilön kanssa käyttää oman tilanteensa seurannassa esimerkiksi toiminnan tai palvelujen vaikutusten näkökulmasta.
Vaikuttavien menetelmien ja innovaatioiden koontipalvelut	Palvelut, joihin kootaan tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannalta vaikuttavaksi todennetuista menetelmistä ja innovaatioista. Esimerkkejä koontipalveluista ovat THL:n HYTE-toimintamallien arviointi -palvelu ja hyte toimintamalleihin liittyvää kehitystyötä kokoava Innokyla.fi palvelu. Euroopassa on kehitetty hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimintamallien systemaattista arviointia useissa maissa ja tietoa näistä hyvien käytänteiden portaaleista löytyy THL:n verkkosivuilta.
Omien hyvinvointitietojen hallinta	Palvelut, joilla henkilö voi tuottaa ja tallentaa sekä hallinnoida tietoja omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään. Esimerkiksi erilaiset laitteet kuten aktiivisuusrannekkeet tukevat omien hyvinvointitietojen tuottamista.
Hyvinvointitietojen hallinta	Palvelut, joilla ammattihenkilö, työntekijä tai muussa tukiroolissa toimiva henkilö voi hyödyntää henkilön tuottamia tietoja hyvinvoinnistaan ja terveydestään.
Sovelluskaupat	Palvelu, jossa on tarjolla hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä mobiilisovelluksia, Google Play, AppStore.
Osallisuutta tukevat palvelut	Palvelut, jotka tukevat henkilön mahdollisuuksia; määritellä mihin toimintaan ja palveluun osallistuu; kuulua itselle tärkeisiin ryhmiin ja yhteisöihin; vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin; osallistua yhdessä tekemiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Henkilöllä on osallisuuden palvelujen avulla mahdollisuus tehdä tai tukea aloitteita tai vaikuttaa valtion, hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden viranomaisten palveluihin. Esimerkkejä palveluista lausuntopalvelu.fi, otakan-taa.fi, kuntalaisaloite.fi. Hyvinvointialueilla ja kunnilla on erilaisia osallisuutta tukevia palveluja vaikuttamiseen ja mm. osallistuvan budjetoinnin toteuttamiseen.
Suostumusten ja kieltojen hallinta	Palvelut, jotka mahdollistavat henkilölle omien henkilötietoihin sisältyvien hyvinvointitietojen tai asiakas- ja potilastietojen luvittamiseen ammattihenkilön käyttöön

Tietojärjestelmäpalvelu	Kuvaus
Asiakaspalaute	Palvelu, joka mahdollistaa yhtenäisen tavan antaa ja kerätä asiakaspalautetta palveluista ja toiminnasta.
Digitaaliset palvelupolut	Palvelu, joka tukee digitaalisesti palvelujen tai toiminnan toteuttamista. Palvelupolku on asiakkaan palvelutarpeeseen perustuva suunnitelmallinen ja yksilöllisesti toteutettava eri palvelujen ja toiminnan vaiheittain etenevä kokonaisuus. Palvelu- ja toimintapolku voi sisältää erilaisia henkilön tarpeita vastaavia palveluja ja toimintaa. Palvelupolku voi olla joko osittain tai kokonaan digitaalinen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tarkastellaan sekä henkilön itsenäistä toimintapolkua ja tuettua palvelupolkua.
Tutkimustiedon hakupalvelut	Tutkimustiedon hakuun soveltuvia verkkopalveluja on lukuisia. Esimerkiksi Kansalliskirjaston Finna.fi palvelusta löytyy tutkimustietoa useista eri tutkimuslähteistä. Yliopistoilla on puolestaan omat tutkimusportaalinsa, joista löytyy tutkimustietoa.
Vertaistukipalvelut	Palvelu, joka tarjoaa vertaistuen tarjoamisen henkilöiden välillä. Esimerkiksi Terveyskylän Vertaistalo.fi. tai Sydänliiton vertaistukihaku.
Ohjeet ja oppaat	Palvelu, jossa tuotetaan ohjeita ja oppaita. Esimerkiksi Sydänliiton verkkosivuilta löytyvät Ruoka & Ravitsemus -ohjeet ja Neuvokas perhe -palvelu, Oma-helpperi-palvelu nuorille ja Omaperhe-palvelu lapsiperheille, tai Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilta löytyvät ohjeet.
Hyvinvointikertomus- ja suunnitelma	Palvelu, joka mahdollistaa hyvinvointikertomuksen ja suunnitelman tekemisen ja julkaisemisen verkossa. Esimerkki Hyvinvointikertomus.fi.
Indikaattoritiedon tuottaminen ja seuranta	Palvelu, jolla tuotetaan ja seurataan hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää indikaattoritietoa. Esimerkki THL:n Terveysme.fi -palvelu tarjoaa keskeisiä tilasto- ja seurantatietoja väestön terveydestä ja hyvinvoinnista alueittain ja väestöryhmittäin.
Laaturekisteritietojen tuottaminen ja seuranta	Palvelu, jolla tuotetaan ja seurataan laaturekisteritietoja. THL:n laaturekisterien raportit sisältävät tietoa asiakkaiden tai potilaiden saaman hoidon laadusta, tuloksista ja vaikutuksista.
Vaikutusten arviointi ja seuranta	Palvelu, joka mahdollistaa hyvinvointiin ja terveyden palvelujen ja toiminnan vaikutusten tai laajemmin vaikuttavuuden arvioinnin ja seurannan. Esimerkki HYTE-toimintamallien arviointi ja FinCCHTA: Digi-HTA arvioinnit. Toistaiseksi toimintamallien arvioinnin ja raportoinnin palvelut perustuvat lähinnä verkkosivuilla julkaistaviin tietoihin arvioiduista toimintamalleista.
Analytiikka- ja raportointipalvelut	Palvelut, jotka tukevat datan analysointia ja raportointia. Esimerkkejä tietojärjestelmistä analytiikan ja raportoinnin osalta ovat Power.bi tai Tableau tiedon visualisointipalvelut.
Tukipalvelut	
Tunnistautumisen	Palvelu, joka mahdollistaa henkilöllisyyden todentamisen sähköisesti. Sähköisessä tunnistamisessa voidaan käyttää esimerkiksi käyttäjätunnuksia, salasanoja, varmenteita ja henkilön biometrisiä ominaisuuksia. Julkishallinnossa käytetään lähtökohtaisesti Suomi.fi-tunnistautumista.
Kertakirjautumisen	Palvelu, joka toteuttaa pääsynvalvonnan toteutustavan, jossa käyttäjä pääsee yhdellä tunnistautumisella kaikkiin saman pääsynvalvonnan piirissä oleviin palveluihin ja resursseihin käyttöoikeuksiansa puitteissa.
Palvelutietovaro	Palvelu, johon toimijat kuvaavat asiakaslähtöisesti palvelunsa ja niiden asiointikanavat. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista (571/2016) velvoittaa valtion hallintoviranomaiset, virastot, laitokset ja liikelaitokset; kunnalliset viranomaiset niiden hoitaessa laissa niille säädettyjä tehtä-

Tietojärjestelmäpalvelu	Kuvaus
	viä; ja tuomioistuimet ja muut lainkäyttöelimet kuvaamaan palvelunsa palvelutietovarannossa. Myös yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden on mahdollista kuvata palvelunsa palvelutietovarannossa. Palvelutietovarannon ja eri toimijoiden omien tietojärjestelmien välille on toteutettu myös lukuisia integraatioita tietojen siirtymiseksi, esimerkiksi Lähellä.fi palveluun. Lähellä.fi on valtakunnallisesti ja alueellisesti toimiva palvelu, joka kokoaa järjestöjen ja yhteisöjen tukea, toimintaa ja tapahtumia edistään kansalaistoiminnan näkyvyyttä.
Avustukset	Palvelu, joka mahdollistaa avustushausta tiedottamisen, avustusten hakemisen ja jakamisen. Julkisen sektorin toimijoilla hallinnon eri tasoilla, kolmannen ja yksityisen sektorin toimijoilla on omat palvelunsa avustusten hakemiselle. Esimerkkeinä kansallisella tasolla Haeavustuksia.fi ja STEA verkkoasiointi. Kolmannella sektorilla esimerkiksi säätiöt ja yksityisen sektorilla yhtiöt ja yritykset jakavat avustuksia ja apurahoja hyvinvointia ja terveyttä edistävään toimintaan, esimerkiksi kulttuuriin ja liikunnan harrastamiseen tai kohdennetummin vähävaraisempien perheiden hyvinvoinnin tukemiseen.
Tilastotietojen haku	Palvelu, joka mahdollistaa tilastotietojen haun. Esimerkkejä Tilastokeskuksen, THL:n tilastot, Kelan Tietotarjottimen ja TEM:n työllisyyskatsauksen tilastopalvelut.
Väestötietojen haku	Palvelu, joka mahdollistaa väestötietojen haun. Väestötietojärjestelmä on valtakunnallinen sähköinen rekisteri, jossa on perustiedot Suomen kansalaisista ja Suomessa vakinaisesti tai tilapäisesti asuvista ulkomaalaisista. Järjestelmässä on tiedot myös rakennuksista, rakennushankkeista, huoneistoista sekä kiinteistöistä.
Turvallinen viestintä	Palvelut turvalliseen viestintävälitykseen asiakkaan ja/tai organisaatioiden tai ammattihenkilöiden välillä. Esimerkki Suomi.fi-viestit on turvallinen tapa viestiä julkisen hallinnon ja muiden palvelua käyttävien organisaatioiden kanssa.
Valtuudet	Palvelu toteuttaa sähköisen valtakirjan, jolla henkilö, yritys ja yhdistys voi valtuuttaa henkilön, yrityksen tai yhteisön hoitamaan asioita puolestaan. Lisäksi palvelu toteuttaa mm. huoltajuussuhteen tarkistuksen alaikäisen puolesta-asioinnissa.
Kartat ja paikkatiedot	Palvelut, jotka kattavat kartta- ja paikkatietoja. Esimerkiksi julkishallinnon yhteinen kartta- ja paikkatietojärjestelmäratkaisu, joukkoliikenteen tukena käytettävät ratkaisut sekä yksityisen sektorin tuottamat yleisesti hyödynnetyt kartta- ja paikkaratkaisut.
Kiinteistötietojen haku	Hakupalvelu, joka mahdollistaa kiinteistötietojen haun. Esimerkiksi maanmittaukset rekisterit, joihin on tallennettu kiinteistötiedot.

5.2 Henkilön tietojärjestelmäkartta

Käyttötarkoitus

- Tunnistaa ja nimeää osa-alueittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä henkilön käyttämiä tietojärjestelmiä tai tietojärjestelmätyyppejä
- Toimii esimerkinomaisena mallina, miten henkilön käyttämiä tietojärjestelmiä voidaan jaotella osa-alueittain ja palveluittain
- Tarjoaa pohjaa kehittämistyöhön arvioitaessa, mitä tietojärjestelmiä tai tietojärjestelmätyyppejä toteutuksissa tulee tai voidaan hyödyntää

Kuvassa 5.2. on esitetty ja järjestetty tietojärjestelmät Stiglitzin mallin mukaisesti seuraaviin osa-alueisiin: terveys, koulutus, henkilökohtaisen toiminta ja työ, ääni kuuluville yhteiskunnassa, sosiaaliset yhteydet ja suhteet, aineellinen elintaso, ympäristö sekä turvallisuuden tunne. Lisäksi on kuvattu yhteisiä tietojärjestelmiä, jotka voivat kattaa useamman edellä mainituista osa-alueista. Kuva tarjoaa esimerkinomaisen katsauksen henkilön käyttämiin tietojärjestelmiin.

Kuva 5.2 Henkilön tietojärjestelmäkartta.

Taulukko 5.2 Henkilön tietojärjestelmien kuvaukset.

Tietojärjestelmä	Kuvaus
Terveys	
Hyvinvointisovellus	Henkilön omassa käytössä olevat hyvinvointisovellukset, joita henkilö käyttää joko itsenäisesti hyvinvointinsa ja terveytensä edistämiseen tai sitten sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen ohjaaman omahoidon toteuttamiseen. Hyvinvointisovelluksella henkilö voi tuottaa ja tallentaa omia hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä tietoja. Laissa sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä hyvinvointisovellus on sovellus, joka liittyy omatietovarantoon ja jolla käsitellään hyvinvointitietoa. Lain määritelmän mukaan hyvinvointisovellukseen henkilö voi saada asiakastietonsa valtakunnallisesta asiakastietovarannosta, reseptikeskuksesta tai tiedonhallintapalvelusta. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kuvauksessa hyvinvointisovelluksen määritelmä on laaja-alaisempi. Esimerkki hyvinvointisovelluksesta on Onnikka-sovellus, joka on älypuhelimille optimoitu käyttäytymisen ja elintapojen muutoksenhallintaa tukeva ohjelma painonpudotukseen.

Tietojärjestelmä	
Digitaaliset palvelupolut	Esim. Terveyskylä, joka on erikoissairaanhoidon verkkopalvelu itse- ja omahoidon tueksi, joka sisältää 32 virtuaalitaloa eri elämäntilanteisiin ja oireisiin.
Terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät sovellukset	Erilaiset terveyden ja hyvinvoinnin sovellukset, jotka voivat liittyä esimerkiksi aktiivisuusrannekkeisiin ja -sormuksiin.
Suosituks	Järjestelmä, joka mahdollistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, itsehoito-ohjeiden ja omahoidon palvelupolkukuvausten tai muiden suositusten jakelun tai hakemisen.
Elintapaohjaukseen liittyvät verkkopalvelut	Järjestelmät, jotka tarjoavat elintapaohjausta, esimerkiksi sähköinen terveystarkastus.
Mielenterveys- ja päihdetyön verkkopalvelut	Järjestelmät, jotka tarjoavat mielenterveys- ja päihdetyön verkkopalveluja, esim. erilaiset chatpalvelut.
Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvonta	Järjestelmät, jotka tarjoavat erilaista sosiaali- ja terveydenhuollon neuvontaa, esim. chat- ja chatbot-palvelut.
Koulutus	
Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tukevat varhaiskasvatuksen ja/tai esiopetuksen toimintoja. Esimerkiksi esiopetuksessa Wilma.
Perusopetuksen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tukevat perusopetusta, esim. Wilma.
Toisen asteen opintojen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tukevat toisen asteen opintoja, esim. Wilma.
Korkeakouluopetuksen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tukevat korkeakouluopetusta, esim. Opintopolku, Peppi.
Elinikäisen oppimisen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tukevat elinikäistä oppimista, esimerkiksi Opin.fi.
Muut koulutuksen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joissa tarjotaan muita koulutuksen palveluja.
Henkilökohtainen toiminta ja työ	
Kirjastojen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat erilaisia kirjaston verkkopalveluja, esimerkiksi Finna.
Harrastusten verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat esimerkiksi harrastusten tukitoimintoja. Esimerkiksi erilaiset harjoituksiin ilmoittautumisen sovellukset.
Työ- ja toimintakyvyn edistämisen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat työ- ja toimintakyvyn edistämisen palveluja.
Kulttuurin verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat kulttuuriin liittyviä palveluja.
Vapaaehtoistyön verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat vapaaehtoistyön palveluja.
Eri ikäryhmille suunnatut verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tuottavat eri ikäisille suunnattuja sisältöjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen.
Ääni kuuluville yhteiskunnassa	
Eri toimijoiden palautekanavat	Eri hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toimijat voivat tarjota henkilöille mahdollisuuden jättää palautetta palautekanavan kautta. Esimerkiksi kunnilla ja hyvinvointialueilla löytyy palautekanavia, joiden kautta asukas voi jättää palautetta esimerkiksi saamastaan palvelusta.

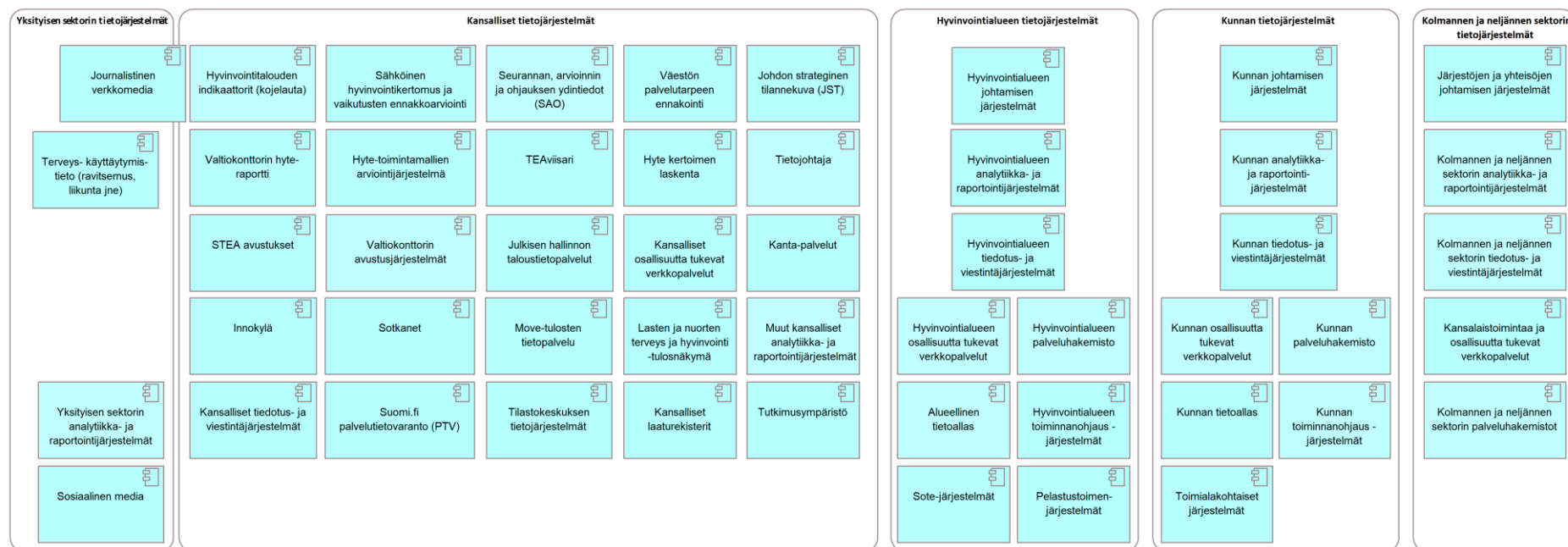
Tietojärjestelmä	Kuvaus
Yhteiskunnallista vaikuttamista ja osallisuutta tukevat verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat yhteiskunnallista vaikuttavuutta tai osallisuutta. Esimerkiksi kansalaisaloite.fi.
Yhdistysten verkkopalvelut	Eri yhdistysten tarjoamat verkkopalvelut.
Sosiaaliset yhteydet ja suhteet	
Kotoutumisen tuen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka tarjoajat kotiutumista tukevaa sisältöä. Esimerkiksi kotoutumisentukena.fi.
Sosiaalisen tuen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka pyrkivät edistämään sosiaalista tukea. Esimerkiksi eri sosiaalisen median kanavat voivat toimia tässä tarkoituksessa.
Sosiaalisen kanssaikäymisen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka pyrkivät edistämään sosiaalista kanssakäymistä. Esimerkiksi eri sosiaalisen median kanavat.
Aineellinen elintaso	
Avustusten verkkopalvelut	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat avustusten hakemisen. Esimerkiksi lasten ja nuorten urheiluharrastuksiin on mahdollista hakea tukea eri verkkopalvelujen kautta.
Toimeentuloa tukeva verkkopalvelu	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat toimeentulon turvan. Esimerkiksi kassan tai Kelan verkkopalvelut.
Ympäristö	
Karttapalvelut	Verkkopalvelut, joissa on saatavilla karttoja. Esimerkiksi Google Maps.
Luontopalvelujen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joissa on tietoa luontopalveluista.
Luonto- ja ulkoiluverkkopalvelu	Verkkopalvelut, joissa on tietoa luonto- ja ulkoilupalveluista.
Liikunnan verkkopalvelu	Verkkopalvelut, joissa on tietoa liikunnasta.
Asumisen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joissa on tietoa tai tarjontaa asumisesta.
Julkisen liikenteen verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joissa on tietoa julkisen liikenteen palveluista, kuten aikatauluista ja reiteistä. Esimerkiksi Helsingin seudun liikenne (HSL).
Turvallisuuden tunne	
Poliisin verkkopalvelu	Verkkopalvelut, joissa tarjotaan poliisin palveluja. Esimerkiksi poliisi.fi:ssä voi uusia passin asioimalla verkossa.
Tapaturmien ennaltaehkäisyn verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joilla pyritään ehkäisemään tapaturmia. Esimerkiksi pelastuslaitos.fi:ssä on ohjeita tapaturmien ennaltaehkäisyyn.
Digiturvallisuuden verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joilla pyritään edistämään digiturvallisuutta esimerkiksi tiedottamalla tietoturvasta- ja suojasta sekä kyberturvallisuudesta.
Muut turvallisuuden verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joilla pyritään turvaamaan muuta turvallisuutta.
Viranomaisten viestintäpalvelut	Verkkopalvelut, joissa viranomaiset voivat viestiä omasta toiminnastaan kansalaisille. Esimerkiksi tilannehuone.fi.
Yhteiset	
Tiedonhaun palvelu	Verkkopalvelut, joissa voi tehdä tiedonhakua. Esimerkiksi Google.
Asiointipalvelu	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat asiointin.
Asiointivaltuudet	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat asiointivaltuudet.
Palveluhakemisto	Verkkopalvelut, jotka mahdollistavat palveluhakemistot.
Kunnan ja kuntayhtymän verkkosivu	Verkkopalvelut, joilla ylläpidetään eri kuntien tai kuntayhtymien verkkosivuja. Asukkaat saavat tietoa esimerkiksi kunnan tai kuntayhtymän tarjoamista palveluista.

Tietojärjestelmä	Kuvaus
Hyvinvointialueen verkkosivu	Verkkopalvelut, joilla ylläpidetään eri hyvinvointialueiden verkkopalvelut. Asukkaat saavat tietoa esimerkiksi hyvinvointialueen tarjoamista palveluista.
Muiden viranomaisten verkkopalvelut	Verkkopalvelut, joilla ylläpidetään muiden viranomaisten verkkopalveluja.
Kolmannen sektorin verkkosivu	Verkkopalvelut, joilla ylläpidetään kolmannen sektorin verkkosivuja.

5.2 Tiedolla johtamisen tietojärjestelmäkartta

Käyttötarkoitus • Tunnistaa ja nimeää vastuutahoittain hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä tiedolla johtamisessa käytettäviä tietojärjestelmiä • Toimii esimerkinomaisena mallina, miten tiedolla johtamisen tietojärjestelmiä voidaan ryhmitellä • Tarjoaa pohjaa kehittämistyöhön arvioitaessa, mitä tietojärjestelmiä tai tietojärjestelmäryhmiä toteutuksissa tulee tai voidaan hyödyntää • Pyrkii erottelamaan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ydinjärjestelmät sekä muut tarvittavat järjestelmät, jotta yhteisen tilannekuvan muodostaminen olisi helpompaa
--

Tiedolla johtamisen näkökulmasta tietojärjestelmäkartassa tietojärjestelmät on kuvattu jaotellen ne eri sektorien mukaisesti tietojärjestelmän tuottajan mukaisesti. Kuvatut sektorit ovat yksityisen sektorin tietojärjestelmät, julkisen sektorin tietojärjestelmät sekä kolmannen ja neljännen sektorin tietojärjestelmät. Julkisen sektorin tietojärjestelmät on eroteltu vielä kansallisiin tietojärjestelmiin, hyvinvointialueen tietojärjestelmiin sekä kuntien tietojärjestelmiin.

Kuva 5.3 Tietojärjestelmäkartta, tiedolla johtaminen.

Seuraavissa taulukoissa 5.3–5.7 on esitetty tiedolla johtamisen tietojärjestelmäkarttaan sisältyvien tietojärjestelmien kuvaukset vastaavasti ryhmiteltyinä.

Taulukko 5.3 Yksityisen sektorin tietojärjestelmät.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Journalistinen verkkomedia	Journalistisen verkkomedian tietojärjestelmät. Tarkempi kuvaus, katso taulukko 5.1.
Terveyskäyttäytymistieto (ravitseminen, liikunta jne.)	Järjestelmät, jotka tuottavat tai hyödyntävät yksityisen sektorin sekä muiden sektoreiden tuottamaa tietoa, jolla on yhteys hyvinvointiin ja terveyskäyttäytymiseen. Esimerkiksi Palvelujärjestelmän ulkopuolella kertyvä tieto hankkeessa PUHTI) hyödynnetään tällaista tietoa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtamisen käyttöön. Puhti-hankkeessa hyödynnetään elintarvikeliikkeiden myyntitietoja, väestön liikunta-aktiivisuustietoja ja somekeskusteluja tiedon lähteinä.
Yksityisen sektorin analytiikka- ja raportointijärjestelmät	Yksityisen sektorin järjestelmät, joita käytetään analytiikkaan ja raportointiin.
Sosiaalinen media	Sosiaalisen median tietojärjestelmät. Tarkempi kuvaus, katso taulukko 5.1.

Taulukko 5.4 Kansalliset tietojärjestelmät.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Hyvinvointitalouden indikaattorit (kojelauta)	Hyvinvointitalous on Suomessa ja maailmalla kehittyvä päätöksenteon viitekehys, jossa ihmisten hyvinvoinnin kehitys ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen asettavat puitteet taloudelliselle toiminnalle ja yhteiskunnalliselle päätöksenteolle. Hyvinvointitaloudellisten vaikutusten arviointimekanismi -hanke (2022–2024) kehittää työkaluja hyvinvointitaloudelliseen ohjaukseen ja seurantaan Suomessa. Hankkeen tavoitteena on; 1) määritellä Suomen hyvinvointitalouden seurantamittaristo, 2) laatia yhteistyössä ministeriöiden ja muiden tahojen kanssa ehdotuksia siitä, miten seurantamittariston tuottamaan tiedon hyödyntämistä tehostetaan päätöksenteossa ja 3) kehittää hyvinvointia edistävien toimenpiteiden kustannusten ja vaikutusten arviointia ja kehittää hyvinvointitalouden tietopohjaa case-tutkimusten kautta (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2024d).
Sähköinen hyvinvointikertomus ja vaikutusten ennakkoarviointi	Sähköinen hyvinvointikertomus (hyvinvointikertomus.fi) on tiedolla johtamisen työväline kunnille ja on osin myös hyvinvointialueiden hyödyntämä. Hyvinvointikertomuksen tuottamaa tietoa voidaan käyttää kuntastrategian suunnittelun pohjana ja tieto tukee vuosittaista toiminnan ja talouden suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Työväline soveltuu laajan valtuustokausittaisen hyvinvointikertomuksen valmisteluun ja siinä asetettujen painopisteiden vuosittaiseen arviointiin ja raportointiin. Sähköinen hyvinvointikertomus koostuu kahdesta osiosta: Laaja hyvinvointikertomus ja vuosiraportti. Järjestelmä sisältää myös vaikutusten ennakkoarvioinnin työvälineitä. Kuntaliiton tuottaa työvälineen yhteistyössä FCG Oy:n kanssa.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Seurannan, arvioinnin ja ohjauksen ydintiedot (SAO)	Seurannan, arvioinnin ja ohjaukset ydintiedot (SAO) raportointijärjestelmä sisältää seurattavat vähimmäistietosisällöt. Tietojärjestelmä tulee korvaamaan Sotekuva tietojärjestelmän.
Väestön palvelutarpeen ennakointi	Raportointinäköymä, joka sisältää pitkän aikavälin ennustemallin ennakoimaan muutoksia palvelutarpeessa hyvinvointialueittain. Ennustemallissa hyödynnetään; merkittävimpien kansansairauden ennusteita yhdistäen ne työeläkeyhtiöiden sukupolvien tilinpitomalliin; palvelujärjestelmää kuvaavia tietopohjaa (hoitoilmoitusrekisterit ja laaturekisterit); väestötutkimuksia huomioiden sosioekonomisia ja demografisia tekijöitä, keskeistä väestömuutoksia (mm. syntyvyys, kuolleisuus, ikääntyminen, sisäinen muutto-liike, maahanmuutto). Ennustemalli tuottaa skenaarioita kansansairauksien ja sosiaalisten ongelmien vaikutuksista hoivan tarpeeseen, julkiseen talouteen ja sairastavuuteen sekä sosiaaliseen kestävyYTEEN (koko maan tasolla ja hyvinvointialueittain). THL:n tuottama palvelu on kehitysvaiheessa, ei vielä julkaistu.
Johdon strateginen tilannekuva (JST)	Johdon strateginen tilannekuva (JST) on kaikille avoin raportointinäköymä, josta löydät koostettuna tietoa hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen tilanteesta. Raportointinäköymä on suunniteltu erityisesti Valtioneuvoston ja hyvinvointialueiden strategisen tason ohjauksen ja johtamisen tarpeisiin. Tilannekuva koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistehtävän kannalta keskeisistä sisältökokonaisuuksista, jotka löytyvät raportointinäköymän ylävalikosta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024e).
Valtionkonttorin hyte-raportti	HYTE-raportti tarkastelee kuntien talousraportoinnista eriteltyjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (HYTE) liittyvien palveluiden ja tilien yhdistelmiä, niistä aiheutuneita kustannuksia ja niistä saatuja tuottoja. Raportin tavoitteena on kuvata HYTE-kustannuksia vertailukelpoisesti, ja muodostaa kuntien talousraportointitietojen pohjalta julkinen raportointinäköymä HYTE-kustannuksiin. Valtionkonttorin tuottama palvelu. HYTE-raportti.
Hyte-toimintamallien arviointijärjestelmä	Hyte-toimintamallien arviointijärjestelmää käytetään hyte-toimintamallien arviointiin ja arvioiduista toimintamalleista viestimiseen. Arvioitujen hyte toimintamallien tiedot ovat saatavilla THL:n verkkosivuilla. Toimintamallien arviointijärjestelmää kehitetään 2025 ja se tullaan toteuttamaan osana THL:n Innokylä-tietojärjestelmää.
TEAvisari	TEAvisari on järjestelmä, joka kuvaa terveyden edistämisen aktiivisuutta. TEAvisaria voivat hyödyntää tiedolla johtamisen tukena julkisen sektorin toimijat kansallisella, hyvinvointialueen ja kunnan tasolla. TEAvisarin tiedot kuvaavat hyvinvointialueen ja kuntien toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Tiedot perustuvat kunnille ja hyvinvointialueille tehtyihin kyselyihin.
Hyte-kertoimen laskenta	Järjestelmä, joka mahdollistaa hyte-kertoimen laskennan. THL:n tuottama palvelu.
Tietojohdaja	Hyvinvointialueiden tietojohdamisen palveluratkaisu. DigiFinland Oy:n tuottama. Kansallisesti kehitetyn HYTE-palvelutarjotin Tarmoan seurantatiedot ja analytiikka sisältyvät DigiFinlandin Tietojohdaja.fi raportointijärjestelmään.
STEA avustukset	Verkkosoiointi, joka mahdollistaa STEA avustusten hakemukset ja hakemuskäsittelyn.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Valtion konttorin avustusjärjestelmät	Järjestelmissä voi hakea, tutkia ja hallinnoida haettuja ja myönnettyjä valtionavustuksia: tutkiavustuksia.fi, haeavustuksia.fi ja hallinnoiavustuksia.fi.
Julkisen hallinnon taloustietopalvelut	Järjestelmä julkisen hallinnon taloustietopalveluihin. Raportointi toteutetaan osana laajempaa Tutkihallintoa.fi-kokonaisuutta. Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietopalvelun tavoitteena on edistää kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietojen keruuta, tietovarastointia ja raportointia niin, että taloustiedot ovat mahdollisimman ajantasaisia, vertailukelpoisia ja avoimesti kaikkien saatavilla. Kuntien ja hyvinvointialueiden taloustietopalveluun kerättävää tietoa tuottavat kunnat, kuntayhtymät, kunnalliset liikelaitokset ja vesihuollon taseyksiköt sekä hyvinvointialueet, hyvinvointiyhtymät ja hyvinvointialueiden liikelaitokset.
Kansalliset osallisuutta tukevat kansalliset verkkopalvelut	Verkkopalvelut ja tietojärjestelmät, joiden avulla henkilöllä on mahdollisuus tehdä tai tukea aloitteita tai vaikuttaa EU:n, valtion, hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden viranomaisten palveluihin. Kansallinen tietojärjestelmäpalvelujen kokonaisuus on oikeusministeriön ylläpitämä palvelu, joka sisältää; demokratia.fi, kansalaisaoite.fi, kuntalaisaloite.fi, otakantaa.fi, lausutopalvelu.fi, vaalit.fi ja puolurekisteri.fi palvelut.
Kanta-palvelut	OmaKannassa henkilö näkee potilastietonsa ja reseptinsä, sekä Omatietovarantoon tallentamansa hyvinvointitiedot. OmaKannassa näkee tulevaisuudessa myös sosiaalihuollon asiakastietojaan. Hän voi vastaanottaa Kanta-informoinnin, hallinnoida tietojensa luovutuksiin liittyviä luovutuslupia, suostumuksia ja kieltoja, sekä tarkistaa luovutusten lokitiedot. Henkilö voi antaa hoitoonsa liittyviä tahdonilmaisuja ja tehdä reseptin uusimispyyntöjä.
Innokylä	Kaikille avoin ympäristö, joka mahdollistaa yhteisen kehittämisen ja tiedolla jakamisen. THL:n tuottama palvelu.
Sotkanet	Sotkanetistä voi hakea sosiaali- ja terveysalaan liittyviä tietoja alueittain, esimerkiksi kunnittain, hyvinvointialueittain ja koko maan tasolla. Tiedot ovat saatavissa sekä lukumäärätietoina että väestöön suhteutettuina indikaattoreina. Kaikista indikaattoreista on myös asiantuntijoiden laatimat kuvaukset niiden tietosisällöstä, tulkinnasta, tietojen tuottajasta, tuotantovuosista sekä mahdollisista tietojen käyttöön vaikuttavista rajoituksista. Sotkanet on THL:n tuottama palvelu.
Move-tulosten tietopalvelu	Valtion liikuntaneuvoston hallinnoima ja CSC:n ylläpitämä tietojärjestelmä, joka kokoaa lukuvuosittain yhteen Move!-mittaustulokset.
Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi -tulostäky	Lasten ja nuorten terveys ja hyvinvointi -tulostäky (Tableau) sisältää kaikki Kouluterveyskyselyn indikaattorit. THL:n tuottama palvelu.
Muut kansalliset analytiikka- ja raportointijärjestelmät	Julkisen sektorin toimijoiden muut tietojärjestelmät analytiikan ja raportoinnin tukena kansallisella tasolla. Esimerkiksi THL, Valtiokonttori, Kela ja Tilastokeskus ovat analytiikassa ja raportoinnissa keskeisiä kansallisia toimijoita ja tiedon tuottajia. Opetus- ja kulttuuriministeriön alainen CSC - Tieteen tietotekniikan keskus on valtion ja korkeakoulujen omistama voittoa tavoittelematon erityistehtäväyhtiö, joka toimii edistyneempää analytiikkaa ja laskentakapasiteettia vaativissa tehtävissä.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Kansalliset tiedotus- ja viestintäjärjestelmät	Kansallisia tiedotus- ja viestintäjärjestelmiä esimerkiksi televisio- ja radioyhtiöiden käyttämät järjestelmät. Julkisen sektorin toimijoista keskeisin on Yleisradio ja sen käyttämät järjestelmät. Viranomaisverkko eli hallinnon turvallisuusverkko (TUVE) on julkisen sektorin tietojärjestelmä. Kansallisesti verkkotaajuuksien hallinnoinnista viranomaisena vastaa Liikenne- ja viestintävirasto Traficom.
Suomi.fi palvelutietovaranto	Suomi.fi palvelutietovaranto on keskitetty tietovaranto, johon organisaatiot tuottavat tiedot tarjoamistaan palveluista ja asiointikanavista. Palvelujen kohderyhmänä voivat olla yksityishenkilöt, yritykset tai viranomaiset.
Tilastokeskuksen tietojärjestelmät	Tilastokeskuksen maksuttomat avoimen datan sekä maksulliset tietokannat, joissa on tarjolla pidempiä aikasarjoja ja yksityiskohtaisempia tietoja.
Kansalliset laaturekisterit	THL:n ylläpitämät kansalliset laaturekisterit, joihin kerätään tietoa annetuista palveluista ja hoidoista sekä niiden vaikutuksista.
Tutkimusympäristö	Eri toimijoiden ylläpitämät ja tuottamat tutkimusympäristöjä mahdollistavat tietojärjestelmät. Esimerkiksi Findata.

Taulukko 5.5 Hyvinvointialueen tietojärjestelmät

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Hyvinvointialueen johtamisen järjestelmät	Hyvinvointialueen johtamista ja tiedolla johtamista mahdollistavat tietojärjestelmät.
Hyvinvointialueen analytiikka- ja raportointijärjestelmät	Hyvinvointialueen järjestelmät, joita käytetään analytiikkaan ja raportointiin.
Hyvinvointialueen tiedotus- ja viestintäjärjestelmät	Hyvinvointialueen tiedotus- ja viestintäjärjestelmät. Esimerkiksi hyvinvointialueen verkkosivut, joiden käyttöä seuraamalla on mahdollista tarkastella asukkaiden tiedon ja palvelutarvetta.
Hyvinvointialueen osallisuutta tukevat verkkopalvelut	Hyvinvointialueen tietojärjestelmät asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien tukena, jotka mahdollistavat muun muassa rakenteistetussa muodossa annetun asiakaspalautteen antamisen, keräämisen ja tarkastelun.
Hyvinvointialueen palveluhakemisto	Hyvinvointialueen palveluhakemisto. Esimerkiksi hyvinvointialueen verkkosivut, joiden rakenne on jäsennetty siten, että asukas tai muu toimija löytäisi tarvitsemansa tiedon, palvelun tai toiminnan mahdollisimman helposti.
Alueellinen tietoallas	Hyvinvointialueiden alueellisesti ylläpidetyt tietoaltaat.
Hyvinvointialueen toiminnanohjausjärjestelmät	Hyvinvointialueen ydinprosessien hallinnan, kuten toiminnanohjauksen ja resurssisuunnittelun, sekä operatiivisen tuotannon ohjaukseen käytettävät järjestelmät.
Sote-järjestelmät	Sotejärjestelmät kattavat sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmät ja terveydenhuollon potilastietojärjestelmät. Sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmä on yleisnimitys sosiaalihuollon palvelunantajan asiakastietojen käsittelyn tietojärjestelmästä. Terveystietojärjestelmät on yleisnimitys terveydenhuollon palvelunantajan potilastietojen (potilaan hoidon ja potilashallinnon tietojen) käsittelyn tietojärjestelmästä. Esimerkiksi terveyskeskuksen potilastietojärjestelmä tai sairaalan potilastietojärjestelmä.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Pelastustoimen järjestelmät	Pelastustoimen käyttämät tietojärjestelmät.

Taulukko 5.6 Kunnan tietojärjestelmät

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Kunnan johtamisen järjestelmät	Kunnan johtamista ja tiedolla johtamista mahdollistavat tietojärjestelmät.
Kunnan analytiikka- ja raportointijärjestelmät	Kunnan järjestelmät, joita käytetään analytiikkaan ja raportointiin.
Kunnan tiedotus- ja viestintäjärjestelmät	Kunnan tiedotus- ja viestintäjärjestelmät.
Kunnan osallisuutta tukevat verkkopalvelut	Kunnan tietojärjestelmät asukkaiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien tukena. Osallisuutta tukevat verkkopalvelut voivat olla myös mobiilipalveluja tai esimerkiksi osallistuvassa budjetoinnin toteuttamisessa käytettyjä tietojärjestelmiä. Kuntalaisaloite.fi on kansallinen tietojärjestelmäpalvelu kuntien osallisuuden tukena. Voi olla myös kunnan järjestelmä, joka mahdollistaa rakenteistetussa muodossa annetun asiakaspalautteen antamisen, keräämisen ja tarkastelun.
Kunnan palveluhakemisto	Kunnan palveluhakemisto. Esimerkiksi kunnan verkkosivut, joiden rakenne on jäsennetty siten, että asukas tai muu toimija löytäisi tarvitsemansa tiedon, palvelun tai toiminnan mahdollisimman helposti.
Kunnan tietoallas	Kuntien ylläpitämät tietoaltat.
Kunnan toiminnanohjausjärjestelmät	Ydinprosessien hallinnan, kuten toiminnanohjauksen ja resurssisuunnittelun, sekä operatiivisen tuotannon ohjaukseen käytettävät järjestelmät.
Toimialakohtaiset järjestelmät	Kunnan eri toimialakohtaiset järjestelmät, esimerkiksi kirjastojen tietojärjestelmät ja opetuksen tietojärjestelmät.

Taulukko 5.7 Kolmannen ja neljännen sektorin tietojärjestelmät

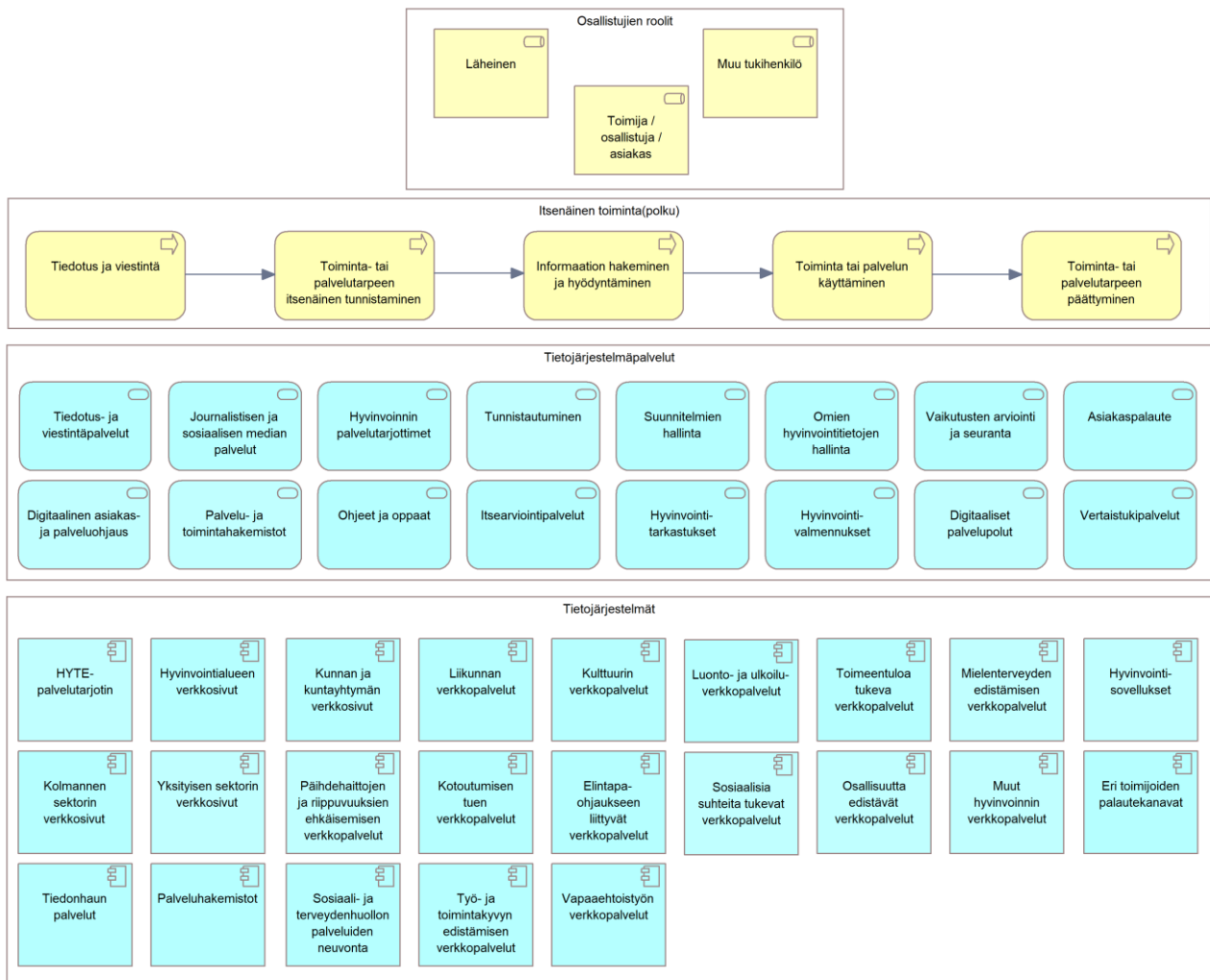
Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Järjestöjen ja yhteisöjen johtamisen järjestelmät	Kolmannen ja neljännen sektorin johtamista ja tiedolla johtamista mahdollistavat tietojärjestelmät.
Kolmannen ja neljännen sektorin analytiikka- ja raportointijärjestelmät	Kolmannen ja neljännen sektorin järjestelmät, joita käytetään analytiikkaan ja raportointiin.
Kolmannen ja neljännen sektorin tiedotus- ja viestintäjärjestelmät	Kolmannen ja neljännen sektorin tiedotus- ja viestintäjärjestelmät.

Hyte-väestötason tietojärjestelmä johtamisen tukena	Kuvaus
Kansalaistoimintaa ja osallisuutta tukevat verkkopalvelut	Kolmannen ja neljännen sektorin tietojärjestelmät henkilöiden osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien tukena. Kansalaisaloite.fi on esimerkki kansallisesta tietojärjestelmäpalvelusta osallisuuden tukena.
Kolmannen ja neljännen sektorin palveluhakemistot	Kolmannen ja neljännen sektorin palveluhakemistot. Esimerkiksi verkkosivut, joiden rakenne on jäsennetty siten, että henkilö tai muu toimija löytäisi tarvitsemansa tiedon, palvelun tai toiminnan mahdollisimman helposti.

5.4 Itsenäisen toimintapolun kerroskuva

Käyttötarkoitus • Tunnistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen itsenäisellä toimintapolulla olevat toimijat, prosessin vaiheet, tietojärjestelmäpalvelut ja tietojärjestelmät • Toimii esimerkinomaisena mallina, miten itsenäisen toimintapolun kokonaisuus voidaan hahmottaa • Tarjoaa pohjaa jatkokehittämiselle kuvattaessa tarkemmin, miten itsenäinen toimintapolku oikeasti toimii (esim. tietyssä itsepalvelussa) • Toimii apuna itsenäisten toimintojen ja palvelujen kehittämisessä
--

Kerroskuvisa henkilön tasolla tietojärjestelmät on rajattu kansallisen hyte-palvelukonseptin mukaisiin ratkaisuihin (Hakamäki ym., 2024).

Kuva 5.4 Kerroskuva, itsenäinen toiminta(polku).

Kuvaan 5.4. on tunnistettu tietojärjestelmäpalveluja ja tietojärjestelmiä itsenäisen hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan tukena. Tarkastelu on rajattu kattamaan ensisijaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kansallisen palvelukonseptin määrittelyjen mukaisia sisältöjä. Alla oleva kuvaus on esimerkinomainen kuvaus, kuinka kerroskuvaa voi tulkita ja se kattaa vain osan kerroskuvassa esitetyistä tietojärjestelmäpalveluista ja järjestelmistä.

Henkilö voi itsenäisesti, läheistensä, tuki- tai vertaistukihenkilöiden tukemana käyttää erilaisia journalistisen ja sosiaalisen median palveluja tai tiedotus- ja viestintäpalveluja saadakseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää tietoa. Tällaisia journalistisen ja sosiaalisen median palveluja tai tiedotus- ja viestintäpalveluja voivat olla esimerkiksi hyvinvointialueiden tai järjestöjen sivut tai eri sosiaalisen median alustojen tarjoamat hyvinvointiin tai terveyteen liittyvät kanavat.

Henkilö voi käyttää hyvinvoinnin palvelutarjottimia toiminta- tai palvelutarpeen tunnistamisen tukena. Esimerkiksi Tarmoa-palvelu on kansallisesti hyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä kehitetty hyvinvoinnin palvelutarjotin. Osalla hyvinvointialueista on itse kehitettyjä alueellisia hyvinvoinnin palvelutarjottimia. Palvelutarjottimiin voi sisältyä myös digitaalista asiakas- ja palveluohjausta tai erilaisia hakutoimintoja, joilla päästään hyödyntämään erilaisia palveluhakemistoja. Esimerkiksi Tarmoa-palvelu ja Omaperhe hyödyntävät kansallista Suomi.fi palvelutietovarantoa, johon on puolestaan integroitu järjestöjen käyttämä Lähella.fi palveluhakemisto. Palvelutarjottimet kokoavat yhteen erilaisia ohjeita ja oppaita, itsearviointipalveluja, hyvinvointitarkastuksia, hyvinvointivalmennuksia ja digita-

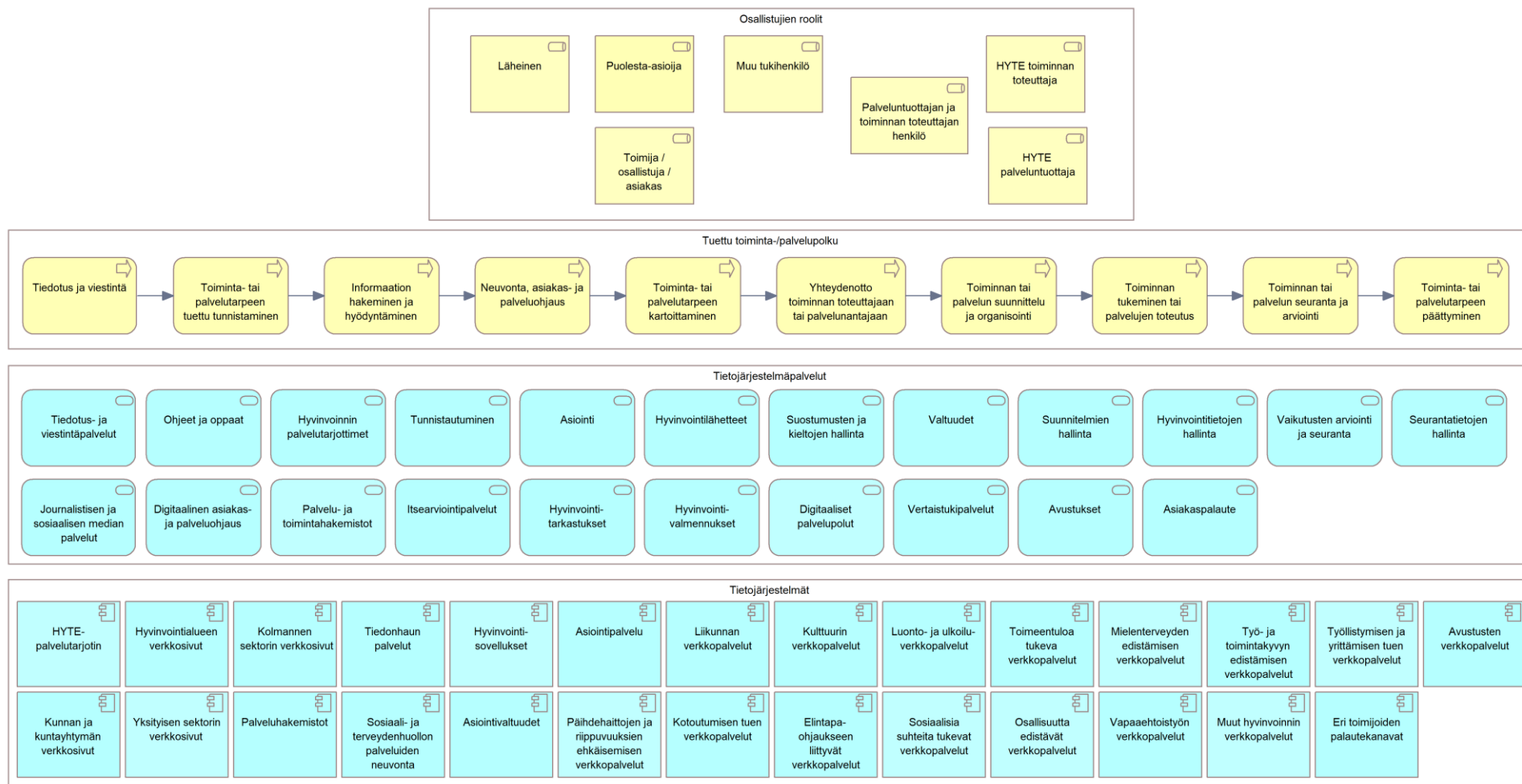
lisiä palvelupolkuja. Esimerkkejä tällaisista palveluista ovat Omaolon Terveystarkastus ja Hyvinvointivalmennukset sekä Terveyskylä.fi. Kolmannella sektorilla liitot, järjestöt ja seurakunnat tuottavat myös lukuisia palveluja ja toimintaa omaehtoisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.

Informaation hakeminen ja hyödyntäminen voi edellyttää henkilöltä tunnistautumista. Henkilön tukena on tietojärjestelmäpalveluja, joilla on mahdollista laatia oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suunnitelma. Omien hyvinvointitietojen hallinnassa henkilö voi tuottaa ja tallentaa sekä hallinnoida tietoja omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään. Esimerkiksi henkilö voi kirjata tai seurata omaa arkiaktiivisuuttaan, liikkumistaan, ravitsemustaan tai mielialaansa. Henkilö voi seurata hyvinvointinsa tilaa ja oman toimintansa vaikutuksia ja arvioida toiminta- tai palvelutarpeen muutosta ja mahdollista päättymistä. Henkilö voi antaa palautetta käyttämistään palveluista ja tietojärjestelmäpalvelujen ja tietojärjestelmien antamasta tuesta.

5.5 Tuetun toiminta-/palvelupolun kerroskuva

Käyttötarkoitus

- Tunnistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tuetulla toiminta-/palvelupolulla olevat toimijat, prosessin vaiheet, tietojärjestelmäpalvelut ja tietojärjestelmät
- Toimii esimerkinomaisena mallina, miten tuetun toiminta-/palvelupolun kokonaisuus voidaan ylätasolla hahmottaa
- Tarjoaa pohjaa jatkokehittämiselle kuvattaessa tarkemmin, miten tuettu toiminta-/palvelupolku oikeasti toimii (esim. tietyssä palvelussa)
- Toimii apuna tuettujen toimintojen ja palvelujen kehittämisessä

Kuva 5.5 Kerroskuva, tuettu toiminta-/palvelupolku.

Kuvaan 5.5. on tunnistettu tietojärjestelmäpalveluja ja tietojärjestelmiä henkilön tuetun hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan tukena. Tarkastelu on rajattu kattamaan ensisijaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kansallisen palvelukonseptin määrittelyjen mukaiset sisällöt. Alla oleva kuvaus on esimerkinomainen kuvaus, kuinka kerroskuva voi tulkita ja se kattaa vain osan kerroskuvas-
sassa esitetyistä tietojärjestelmäpalveluista ja järjestelmistä.

Henkilö voi erilaisissa rooleissa toimijana, osallistujana tai asiakkaana, läheisenä, tukihenkilönä, puolesta-asioijana tai palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan rooleissa käyttää erilaisia journalistisen ja sosiaalisen median palveluja tai tiedotus- ja viestintäpalveluja saadakseen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää tietoa. Tiedotus- ja viestintäpalvelujen tuottajana voi toimia palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja. Tällaisia journalistisen ja sosiaalisen median palveluja tai tiedotus- ja viestintäpalveluja voivat olla esimerkiksi hyvinvointialueiden tai järjestöjen sivut tai eri sosiaalisen median alustojen tarjoamat hyvinvointiin tai terveyteen liittyvät kanavat.

Henkilö voi erilaisissa rooleissa voi käyttää hyvinvoinnin palvelutarjottimia toiminta- tai palvelutarpeen tunnistamisen tukena. Esimerkiksi Tarmoa-palvelu on kansallisesti hyvinvointialueiden kanssa yhteistyössä kehitetty hyvinvoinnin palvelutarjotin. Osalla hyvinvointialueista on itse kehitettyjä alueellisia hyvinvoinnin palvelutarjottimia. Palvelutarjottimiin voi sisältyä myös digitaalista asiakas- ja palveluohjausta tai erilaisia hakutoimintoja, joilla päästään hyödyntämään erilaisia palveluhakemistoja. Esimerkiksi Tarmoa-palvelu ja Oma-perhe hyödyntävät kansallista Suomi.fi palvelutietovarantoa, johon on puolestaan integroitu järjestöjen käyttämä Lähellä.fi palveluhakemisto. Palvelutarjottimet kokoavat yhteen erilaisia ohjeita ja oppaita, itsearviointipalveluja, hyvinvointitarkastuksia, hyvinvointivalmennuksia ja digitaalisia palvelupolkuja. Esimerkkejä tällaisista palveluista ovat Omaolon Hyvinvointitarkastus ja Terveyskylä.fi. Kolmannella sektorilla liitot, järjestöt ja seurakunnat tuottavat myös lukuisia palveluja ja toimintaa omaehtoisen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi.

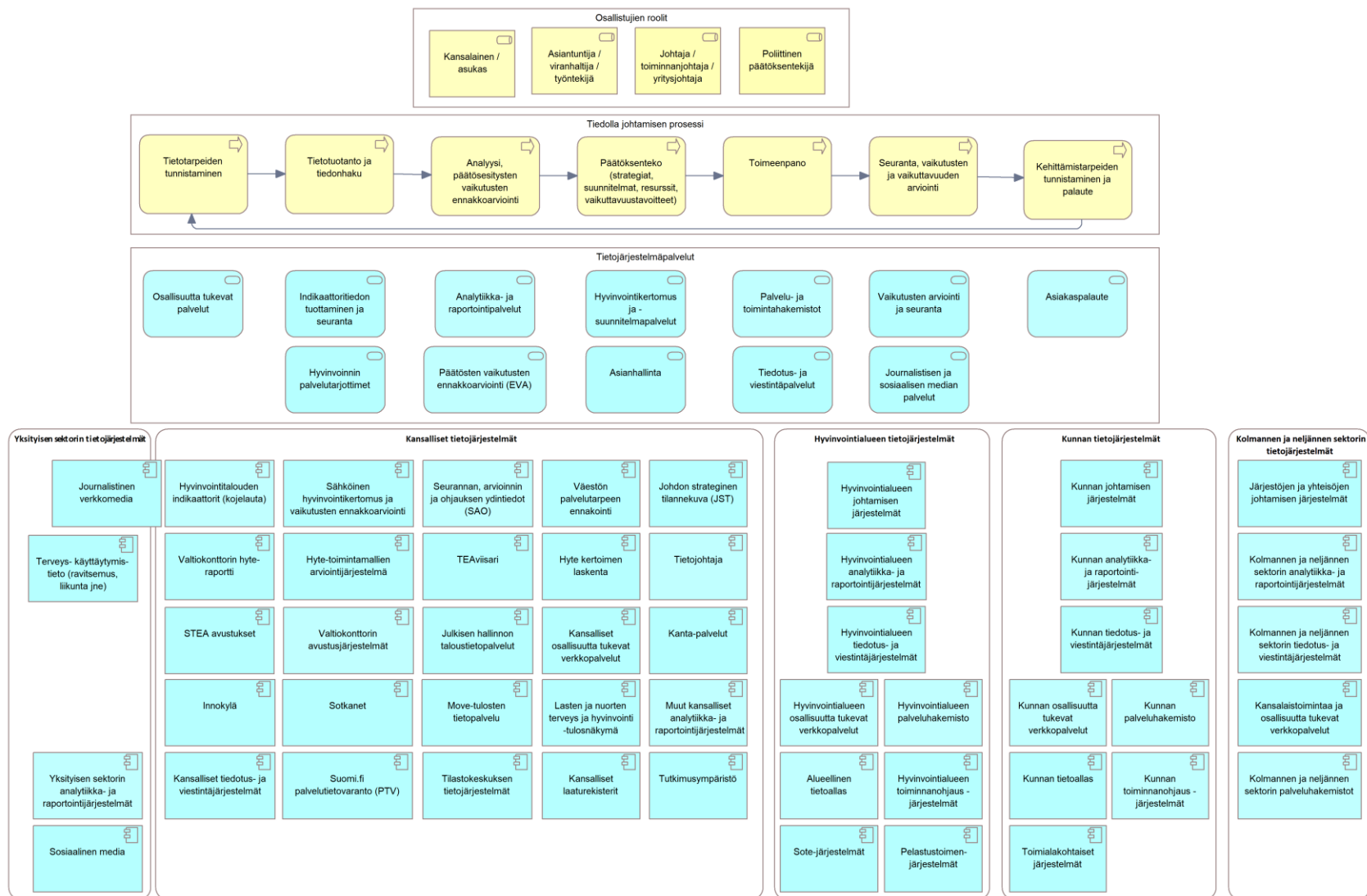
Henkilö tai puolesta-asioija voi asioida palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan kanssa. Tämä voi edellyttää tunnistautumista ja valtuutuksia. Henkilö tai puolesta-asioija voi yhdessä palveluntuottajan tai toiminnan toteuttajan kanssa hallita suunnitelmia. Henkilö tai hänen puolesta-asioijansa voi asettaa suostumuksia ja kieltoja, jotka näkyvät palveluntuottajille tai toiminnan toteuttajille. Palveluntuottaja tai toiminnan toteuttaja voi antaa henkilölle hyvinvointilähetteen, jonka avulla henkilö ohjataan tarpeen mukaiseen palveluun tai toimintaan esimerkiksi kunnan tai kolmannen sektorin palveluihin tai toimintaan. Tuetulla palvelupolulla henkilöllä voi olla myös mahdollisuus hyödyntää erilaisia avustuksia hyvinvointia edistävän tai ylläpitävän toiminnan toteuttamiseksi.

Omien hyvinvointitietojen hallinnassa henkilö tai puolesta-asioija voi tuottaa ja tallentaa sekä hallinnoida tietoja omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään. Esimerkiksi henkilö tai puolesta-asioija voi kirjata tai seurata arkiaktiivisuutta, liikumista, ravitsemusta, painoa tai mielialaa. Palveluntuottajan tai toiminnan toteuttaja voi käyttää henkilön hyvinvointitietoja hyvinvointinsa tilan ja sen muutoksen seurannassa ja toiminnan vaikutusten arvioinnissa. Henkilö tai puolesta-asioija voi yhdessä ammattihenkilön tai työntekijän kanssa arvioida toiminta- tai palvelutarpeen muutosta ja mahdollista päätymistä. Henkilö tai puolesta-asioija voi antaa palautetta käyttämistään palveluista ja tietojärjestelmäpalvelujen ja tietojärjestelmien antamasta tuesta.

5.6 Tiedolla johtamisen kerroskuva

Käyttötarkoitus

- Tunnistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tiedolla johtamisen toimijat, prosessin vaiheet, tietojärjestelmäpalvelut ja tietojärjestelmät
- Toimii esimerkinomaisena mallina, miten tiedolla johtamisen kokonaisuus voidaan ylätasolla hahmottaa
- Tarjoaa pohjaa jatkokehittämiselle kuvattaessa tarkemmin, miten tiedolla johtaminen oikeasti toimii (esim. kansallisesta näkökulmasta)
- Toimii apuna tiedolla johtamisen kehittämisessä

Kuva 5.6 Kerroskuva, tiedolla johtaminen.

Kuvaan 5.6. on tunnistettu tietojärjestelmäpalveluja ja tietojärjestelmiä tiedolla johtamisen tukena. Alla oleva kuvaus on esimerkinomainen kuvaus siitä, kuinka kerroskuvaa voidaan tulkita. Tarkastelu on rajattu kattamaan ensisijaisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kansallisen tason tiedolla johtamista, mutta sitä voi osin soveltaa myös alueelliseen tai paikalliseen tiedolla johtamiseen. Alla oleva kuvaus on esimerkinomainen kuvaus, kuinka kerroskuvaa voi tulkita ja se kattaa vain osan kerroskuvassa esitetyistä tietojärjestelmäpalveluista ja järjestelmistä.

Tiedolla johtamista tehdään erilaisissa rooleissa mm. asiantuntijana, johtajana ja poliittisena päätöksentekijänä. Eri rooleissa toimivat henkilöt osallistuvat eri vaiheisiin tiedolla johtamisen prosessia. Tietotarpeiden tunnistamista tehdään eri rooleista käsin. Asiantuntijoiden tehtävänä on useimmiten huolehtia tietotuotannosta ja tiedonhausta erilaisiin tiedolla johtamisen tarpeisiin. Monet organisaatiot tuottavat jo pitkälle jalostettua tietoa kansalaisten hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä. Nämä tiedot ovat kuitenkin usein hajallaan, koska hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä syntyy tietoa hyvin monelta elämän osa-alueelta ja tietoa keräävät useat eri virnaomaiset ja muut tahot.

Kerättyä tietoa analysoidaan usein hyvinkin laajasti ja siihen osallistuvat useiden eri organisaatioiden asiantuntijat ja johtajat. Tiedon analysointi on monimutkaista, koska syy-yhteyksien löytäminen ja todentaminen on hyvin hankalaa monimutkaisessa toimintaympäristössä. Päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnissa on tarkoitus arvioida etukäteen, miten valmistelussa oleva päätös vaikuttaisi eri ihmisryhmien elämään. Eri vaihtoehtojen puntarointi ja mahdollisten vaikutusten tarkastelu auttaa hahmottamaan päätösten seurauksia. Tätä varten on pyritty kehittämään erilaisia toimintatapoja, mittareita ja järjestelmiä, joita arvioinnissa voidaan hyödyntää.

Päätöksentekoon etenevät asiat on yleensä hyvin valmisteltu ja perusteltu aiemman analyysin ja päätösten vaikutusten ennakkoarvioinnin avulla. Päätöksentekoon vaikuttavat toki myös erilaiset strategiat, suunnitelmat, resurssit ja tavoitteet, joita on kulloisellakin päätöksentekohetkellä käytettävissä tai nähtävissä. Päätöksenteossa pyritään kuitenkin myös refleктоimaan sitä, miten aiemmat suunnitelmat ovat toteutuneet ja kehittämään päätöksentekoa kertyneen osaamisen ja ymmärryksen avulla.

Toimeenpanovaiheessa tehdyt päätökset saatetaan toimintaan ja samalla seurataan, miten toimenpiteet saadaan jalkautettua ja mitä vaikutuksia päätöksillä on ollut. Toimeenpanovaiheen tiedolla johtaminen poikkeaa merkittävästi aiemmista vaiheista. Siinä voidaan reaaliaikaisemmin seurata mittareita ja indikaattoreita, jos tiedolla johtamisen työkalut mahdollistavat reaaliaikaisen seurannan.

Seurantavaiheessa voidaan arvioida päätösten vaikutuksia ja vaikuttavuutta useammasta eri näkökulmasta. Seurantaa voidaan tehdä joko jatkuvana seurantana tai se voi olla periodimaista seurantaa esim. kuukausi- tai vuositasolla. Useimmat seurannan välineet tarjoavat tällä hetkellä tieto vain menneestä datasta, mutta tiedolla johtamisen kehittyessä on yhä enemmän toiveita saada ennustetietoa ja arviota tulevista tapahtumista sekä siitä, miten niihin voidaan varautua.

6 Kehittämistarpeet

6.1 Kokonaisarkkitehtuurin tavoitetilan kuvauksen kehittäminen eteenpäin

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri tuottaa ohjausvälineen systemaattiseen tiedonhallinnan ja digitalisaation kehitystyöhön. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kohdealue on hyvin laaja-alainen. Laaja-alaisuus haastaa kokonaisarkkitehtuurin tavoitetilan kuvaamista mitä konkreettisemmalle ja yksityiskohtaisemmalle tasolle edetään. Käytännössä olisi erittäin haasteellista kuvata esimerkiksi kaikkien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelujen ja toiminnan tietojärjestelmät kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla, kaikkien sektoreiden sekä toimijoiden näkökulmasta. Kuvauksessa on siis paikoin tehtävä rajoituksia ja valintoja kehittämistarpeiden ja tavoitteiden mukaisesti.

6.2 Kehittämistarpeet tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen osalta

Tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen hyödyntämisen mahdollisuudet hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä ennaltaehkäisevässä työssä ovat merkittäviä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaaliset palvelut sekä tiedonhallinta ovat tällä hetkellä hyvin hajanainen kokonaisuus. Eri toimijoiden keskinäisestä työnajosta ja vastuista sopiminen olisi keskeistä. On myös kirkastettava työnjakoa sen suhteen, mitä kehitetään kansallisesti, mitä alueellisesti tai paikallisesti ja keiden toimesta. Kehittämisen haasteet kohdealueen tiedonhallinnassa ja digitaalisten palvelujen ovat myös huomattavia, esimerkiksi yhteentoimivuuteen, tietojen siirtymiseen, lainsäädäntöön ja sen tulkintoihin liittyen eri toimijoiden yhdyspinnoilla. Onnistumisen edellytys ja tavoite kehittämisessä on kansallisen, alueellisen ja paikallisen kehitystyön kytkeminen mahdollisimman saumattomasti yhteen. Tähän tavoitteeseen ei päästä itsestään, vaan se edellyttää johtamista sekä omistajuuden selkeää tunnistamista.

Lainsäädännön osalta tarvitaan kehittämistä sekä tukea tulkin yhdenmukaistamiselle. Tunnistettuja lainsäädännön ja soveltamisen yhtenäistämisen kehittämiskohteita ovat tiedon siirtymiseen liittyvät kysymykset hyvinvointialueiden ja kuntien yhdyspinnoilla ja henkilön palvelutarpeen ennakointi ennaltaehkäisyn näkökulmasta.

Digitaalisten palvelujen kehittämisessä tulee myös aina huomioida yhdenvertaisuus, saavutettavuus, digiosallisuus ja vapaaehtoisuus. Digitaalisia palveluja voidaan kehittää ja ottaa käyttöön, kun samalla huomioidaan, että ne eivät sovi kaikille. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palveluja tulee voida käyttää ja toimintaan osallistua myös ilman digitaalisten palvelujen käyttöä. Henkilöstön, palvelujen asiakkaiden, toimintaan osallistuvien sekä omaehtoisesti hyvinvointiaan ja terveyttään ylläpitävien henkilöiden digiosaamista on tuettava. Digitaalisten palvelujen käyttöön on tarjottava neuvontaa ja tukea. Kohderyhmien tarpeet ja kyvykkyydet on syytä huomioida digitaalisten palvelujen kehittämisessä ja kehittämisessä on arvioitava ennalta ihmisiin kohdistuvat vaikutukset.

Tiedonhallinnan ja digitaalisten palvelujen osalta tunnistettuja kehityskohteita ovat:

- Hyvinvoinnin monialainen palvelutarjotin, joka tulee hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalisten palvelujen löydettävyyttä henkilön ja ammattihenkilön näkökulmasta. Monialaiseen palvelutarjottimeen liittyvät kehittämiskohteena hyvinvointilähetekäytännöt ja niitä tukevat digitaaliset ratkaisut. Kehittämistyölle asettavat haasteita eri sektoreiden ja toimijoiden yhdyspintojen sekä kansallisen, alueellisen, paikallisen tason toimijoiden tarpeiden huomiointi.

- Kehittämisessä tulee huomioida tarve digitaalisten toimintamallien, palvelujen ja sovellusten käyttöönoton ja käytön tuelle sekä henkilön omaehtoisessa käytössä että ammattihenkilön tukemassa käytössä.
- Euroopan terveysdata-alueen (EHDS) mukaiset kehittämistarpeet huomioiden henkilön tai hänen edustajansa oikeus lisätä tietoja sähköiseen potilaskertomukseensa sähköisissä terveystietojen käyttöpalveluissa tai näihin palveluihin liittyvissä sovelluksissa.
- Digitaalisilla tiedotus- ja viestintäratkaisulla sekä sosiaalisen median avulla voidaan kannustaa ja tukea eri tavoilla kohderyhmiä.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen digitaalisten palvelujen arvioinnin ja suositusten kehittäminen. Arvioinnissa tulee huomioida palvelujen vaikuttavuus, käytettävyys, taloudellisuus, luotettavuus ja turvallisuus. Henkilön omaehtoisesti käyttämät vaikuttaviksi todetut digitaaliset palvelut ovat keino keventää sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresurssin tarvetta ja ennaltaehkäistä tai ainakin siirtää raskaampien palvelujen tarvetta.
- Hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelmien tiedonhallinnan kehittäminen tukien hyvinvointialueiden ja kuntien lakisääteisten velvoitteiden toteuttamista sekä hyvinvointitiedolla johtamista myös kansallisella tasolla.
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen resursoinnin ja kustannusten läpinäkyväksi tekeminen ja resursoinnin perustelussa tarvittavan kustannusvaikuttavuustiedon tuottaminen.
- Hyte-kertoimen painoarvo rahoituskannustimena hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen hyvinvointialueilla tulee kasvamaan. Hyvinvointialueiden hyte-kertoimen tietopohjan kehittäminen muun muassa sosiaalihuollon näkökulmaa vahvistamalla.
- Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tietopohjan kehittäminen kansallisella, alueellisella ja paikallisella kunnan tasolla sekä näiden toimijoiden yhteistyössä.
- Hyvinvointitiedon hyödyntämiseen tarvittavan analytiikan ja raportointikyvykkyyksien kehittämistä.
- Kolmannen sektorin eli järjestöjen ja yksityisen sektorin tuottaman hyvinvointitiedon hyödyntämisen kehittäminen, eli esimerkiksi palvelujärjestelmän ulkopuolisen hyvinvointi- ja terveyskäyttäytymistiedon hyödyntäminen (liikunnan harrastamiseen, kulutus- ja ostoskäyttäytymisen).
- Hyvinvointitiedolla johtamisen kehittäminen ilmiöpohjaisella tiedolla sekä ennakoititiedolla.

Lähteet

Digi arkeen neuvottelukunta (2021). Osaaminen ja taidot digitaalisessa yhteiskunnassa: Yhteenveto ja johtopäätökset 16.2.2021 pyöreän pöydän tilaisuudesta. Valtiovarainministeriö. Saatavilla 2.10.2024: <https://vm.fi/documents/10623/70215972/Digi+arkeen-neuvottelukunta+-+Osaaminen+ja+taidot+16.2.2021+py%C3%B6re%C3%A4n+p%C3%B6yd%C3%A4n+loppuraportti.pdf/6ac8eee9-12fc-9662-fe38-3edf7eff5e91/Digi+arkeen-neuvottelukunta+-+Osaaminen+ja+taidot+16.2.2021+py%C3%B6re%C3%A4n+p%C3%B6yd%C3%A4n+loppuraportti.pdf/Digi+arkeen-neuvottelukunta+-+Osaaminen+ja+taidot+16.2.2021+py%C3%B6re%C3%A4n+p%C3%B6yd%C3%A4n+loppuraportti.pdf?t=1618303140228>

DVV (Digi- ja väestövirasto) (2025). Suomi.fi kehittäjille kokonaisarkkitehtuurikehys - Kokonaisarkkitehtuuri - Suomi.fi kehittäjille. Saatavilla 17.4.2025.

Corbin C, Pangrazi R. Toward a Uniform Definition of Wellness: A Commentary. President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest. 2001;3. ERIC - ED470691 - Toward a Uniform Definition of Wellness: A Commentary., President's Council on Physical Fitness and Sports Research Digest, 2001-Dec

Hakamäki, P., Nick, R., Valli, N. & Kuitunen-Kaija O. (2024). Hyvinvointia edistävä toiminta helposti löydettäväksi - hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kansallisen palvelukonseptin määrittelyä. Saatavilla 24.8.2024: Versionhallinta - Hyvinvointia edistävä toiminta helposti löydettäväksi - hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kansallisen palvelukonseptin määrittelyä - Oma työpöytä (yhteistyötilat.fi)

Hallintolaki (434/2003). Saatavilla 8.12.2024: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Hasenfeld, Y. & Gidron, G. (2005). Understanding multi-purpose hybrid voluntary organizations: The contributions of theories on civil society, social movements and nonprofit organizations. Journal of Civil Society Volume 1(2), 97–112. <https://doi.org/10.1080/17448680500337350>

Huttunen, J. (2020). Mistä terveys syntyy? Duodecim Terveyskirjasto, Saatavilla 2.10.2024: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00928#s3>

Hämäläinen, J. (1999). Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopion yliopiston koulutus- ja kehittämisskeskus. Opetusjulkaisuja 1/1999. Kuopio.

Hyvil Oy (2023). Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintojen johtamisen tietopohja. https://www.hyvil.fi/wp-content/uploads/2023/05/Yhdyspintojen-johtamisen-tietopohja_verkko.pdf

Ilomäki, L., Paavola, S., Lakkala, M. & Kantosalo A. (2014). Digital competence - an emergent boundary concept for policy and educational research. Education and Information Technologies 21(2016): 655-679. <https://doi.org/10.1007/s10639-014-9346-4>

Isola, A., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. (2017). Mitä osallisuus on? Työpaperi 33/2017: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Kauppi K. (2025) What is wellness to individuals, and how could their wellness data be operationalised in occupational healthcare? University of Helsinki. Dissertationes Universitatis Helsingiensis 340/2024. What is wellness to individuals, and how could their wellness data be operationalised in occupational healthcare?

Kauvo T. & Palm N. (2024) Puolesta-asioinnin yleiskuvaus. Saatavilla 26.1.2025: 1 Johdanto - Puolesta-asioinnin yleiskuvaus - Oma työpöytä

Kauhanen, J. (2016). Yksinäisten terveys, teoksessa Saari Juho (toim.), Yksinäisten Suomi, Gaudemus Helsinki University Press.

Koskela, H. (2017). Motivoiva kouluttaja kiittää, kannustaa, kyselee, kuuntelee. Aikuisopiskelijoiden kokemuksia kouluttajan vaikutuksesta opiskelumotivaatioon. Pro gradu. Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto. Saatavilla 24.8.2024: [nbnfioulu-201709082864.pdf](#)

Kuntalaki (410/2015). Saatavilla 24.8.2024: Kuntalaki 410/2015 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

Kuusisto, O., Merisalo, M., Kääriäinen, J., Hänninen, R., Karhinen, J., Korpela, V., Pajula, L., Pihlajamaa, O., Taipale, S. & Wilska, T. (2022). Digiosallisuus Suomessa. Digiosallisuus Suomessa - hankkeen loppuraportti. Olli Kuusisto, Maria Merisalo & Jukka Kääriäinen (toim.) Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto. Saatavilla 24.8.2024: Digiosallisuus Suomessa – Digiosallisuus Suomessa - hankkeen loppuraportti (valtioneuvosto.fi)

Kyttä, M., & Kahila, M. (2006). PehmoGIS elinympäristön koetun laadun kartoittajana. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B; Nro 90. Teknillinen korkeakoulu. <http://lib.tkk.fi/Raportit/2006/isbn9789512288328.pdf>

Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin digipalveluista (571/2016). Saatavilla 24.8.2024: Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin... 571/2016 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

Laki hyvinvointialueesta (611/2021). Saatavilla 24.8.2024: Laki hyvinvointialueesta 611/2021 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (703/2023). Saatavilla 24.8.2024: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen... 703/2023 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021). Saatavilla 24.8.2024: Laki sosiaali- ja terveydenhuollon... 612/2021 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

Laki digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). Saatavilla 8.12.2024: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190306>

Laki sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä (522/2019). Saatavilla 8.12.2024: <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190552>

Laki hyvinvointialueen rahoituksesta (617/2021). Saatavilla 17.4.2025: 617/2021 | Suomen säädöskokoelma | Finlex

Laki kuntien peruspalvelujen rahoituksesta (618/2021). Saatavilla 17.4.2025: 618/2021 | Lainsäädäntö | Finlex

Leskisenoja, E. (2016). Vuosi koulua, vuosi iloa. PERMA-teoriaan pohjautuvat luokkakäytänteet koulun edistäjinä. Acta Universitatis Lapponiensis 303. Akateeminen väitöskirja. Saatavilla 24.8.2024: [Leskisenoja_Eliisa_ActaE198_pdfA.pdf](#) (ulapland.fi)

Mielenterveystalo (i.a.). Mitä yksinäisyys on? Saatavilla 24.8.2024: Mitä yksinäisyys on? | Mielenterveystalo.fi

OECD (2013). OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264191655-en>

Oikeusministeriä (i.a.). Hyvät väestösuhteet liittyvät yhteisvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. Saatavissa 24.8.2024: Hyvät väestösuhteet liittyvät yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen - Oikeusministeriö (oikeusministerio.fi)

Opetushallitus (2025). Tekoäly ja muuttuva lukutaito. <https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/tekoaly-ja-muuttuva-lukutaito>

Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019). Medialukutaito Suomessa. Kansalliset mediakasvatuslinjaukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:37. Saatavilla 24.8.2024: Medialukutaito Suomessa - Kansalliset mediakasvatuslinjaukset (valtioneuvosto.fi)

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki (1287/2013). Saatavilla 8.12.2024: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Pääministerin kanslia (2020). Report on the implementation of the 2030 agenda for sustainable development. Publications of the prime minister's office 2020:8. Saatavilla 24.8.2024: Voluntary National Review 2020 FINLAND: Report on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development (valtioneuvosto.fi)

Repo P. (2016). Brittitutkimus, Vapaaehtoistyön vaikutus mielenterveyteen alkaa näkyä 40-vuotiailla, Helsingin Sanomat, 9.8.2016: <https://www.hs.fi/hyvinvointi/art-2000002915092.html>

Roscoe LJ. (2009). Wellness: A Review of Theory and Measurement for Counselors. Journal of Counseling and Development: JCD. 2009;87(2):216-226. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2009.tb00570.x>

Ruuskanen P., Jousilahti J., Faehnle M., Kuusikko K., Kuittinen O., Virtanen J. & Strömberg L. (2020). Kansalaisyhteiskunnan tila ja tulevaisuus 2020-luvun Suomessa. Valtioneuvoston kanslia. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-918-9>

Simpura, J. (2009). "Stiglitzin komissio paaluttaa yhteiskuntien edistyneen ja hyvinvoinnin mittaamisen tämän päivän maailmaan", Yhteiskuntapolitiikka-YP 74: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117650>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2016). Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kokonaisarkkitehtuuri 1.0, STM 2016. Saatavilla 24.8.2024: <https://www.avoindata.fi/data/dataset/73b09abd-67d8-4611-84f9-121f66a10152/resource/bf91e3d2-5345-41ee-9eb1-9000a01b185a/download/thkakaraporttiv1.026042016.pdf>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2020). Valtioneuvoston periaatepäätös Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Valtioneuvoston periaatepäätös STM/2020/102. Valtioneuvoston yleisistunto 17.6.2020, 13.00. Saatavilla 24.8.2024: Valtioneuvoston periaatepäätös Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030 - Valtioneuvosto

Sosiaali- ja terveysministeriö (ia). Ympäristöterveys. Saatavilla 2.10.2024: <https://stm.fi/terveyden-suojelu>

Sosiaali- ja terveysministeriö (2021). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri 1.0. Saatavilla 8.11.2024: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri - Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisarkkitehtuuri - Oma työpöytä

Sosiaali- ja terveysministeriö (2025). Sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan viitearkkitehtuuri.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Itse- ja omahoidon sekä sähköisen asioinnin kokonaisarkkitehtuuri. Saatavilla 24.8.2024: Itse- ja omahoidon sekä sähköisen asioinnin kokonaisarkkitehtuuri - Itse- ja omahoidon sekä sähköisen asioinnin kokonaisarkkitehtuuri - Oma työpöytä (yhteistyotilat.fi)

Sosiaali- ja terveysministeriö (2023a). Digitaalisuus sosiaali- ja terveydenhuollon kivijalaksi: Sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaation ja tiedonhallinnan strategia 2023–2035. Saatavilla 8.11.2024: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9889-6>

Sosiaali- ja terveysministeriön asetus käyttöoikeudesta asiakastietoon (825/2022). Saatavilla 24.8.2024: Sosiaali- ja terveysministeriön asetus... 825/2022 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®

Suomen perustuslaki (731/1999). Saatavilla 24.8.2024: Suomen perustuslaki 731/1999 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

Stiglitz J., Sen, A. & Fitoussi, J-P. (2009). Report by the Commission on Measurement of Economic Performance and Social Progress: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8131721/8131772/Stiglitz-Sen-Fitoussi-Commission-report.pdf>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). Terveys, hyvinvointi ja sote-palvelut jakautuvat epätasaisesti väestöryhmien välillä, valtaosin suomalaiset voivat kuitenkin hyvin. Saatavilla 15.1.2025: Terveys, hyvinvointi ja sote-palvelut jakautuvat epätasaisesti väestöryhmien välillä, valtaosin suomalaiset voivat kuitenkin hyvin - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023a). Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen. Saatavilla 12.12.2023: Tieto ja toimintamallit. Valtakunnalliset ja paikalliset tietolähteet hyvinvointijohtamisessa - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023b). Mitä toimintakyky on? Saatavilla 24.8.2024: Mitä toimintakyky on? - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023c). Keskeiset käsitteet. Saatavilla 24.8.2024: Keskeiset käsitteet - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2023d). Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet. Saatavilla 24.8.2024: Osallisuuden osa-alueet ja osallisuuden edistämisen periaatteet - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024). Sosiaali- ja terveydenhuollon digitaalisten palvelujen sanasto. Saatavilla 24.8.2024: Sote-sanastot - Sanasto - Sosiaali- ja terveydenhuollon digitaalisten palvelujen sanasto (thl.fi)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024a). Keskeisiä käsitteitä. Saatavilla 2.10.2024: Keskeisiä käsitteitä - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024b). Hyvinvointi- ja terveyserot. Saatavilla 2.10.2024: Hyvinvointi- ja terveyserot - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024c). Maahanmuuttaneiden lasten, nuorten ja perheiden terveys. Saatavilla 2.10.2024: Maahanmuuttaneiden lasten, nuorten ja perheiden terveys - THL

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024d). Hyvinvointijohtamisella hyvinvointitaloutta. Saatavilla 24.4.2025: <https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtamisella-hyvinvointitaloutta>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2024e). Johdon strateginen tilannekuva. Saatavilla 24.4.2025: Johdon strateginen tilannekuva - THL

Tilastokeskus (i.a.). Tietoja tilastoista/Käsitteet: https://www.stat.fi/meta/kas/julkinen_sektor.html

Toikko T. & Zechner M. (2014). Johdanto. Teoksessa Hyvinvointitieto: kokemuksellista, hallinnollista ja päätöksentekoa tukevaa? Toim. Minna Zechner. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisuja. 38105084.pdf

Valtioneuvosto (2020). Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta agenda2030:sta, Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:7: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-942-4>

Valtioneuvosto (2021). Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:27. Saatavilla 24.8.2024: Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma (valtioneuvosto.fi)

Valtioneuvosto (2022). Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:65. Saatavilla 24.8.2024: Valtioneuvoston selonteko: Suomen digitaalinen kompassi

Valtioneuvoston julkaisuja (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Saatavilla 8.11.2024: [urn.fi/URN: ISBN:978-952-383-763-8](http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8)